
సంసార సుఖం
టాల్‌స్టాయ్

3

టాల్‌స్టాయ్

సంసారసుఖం

(నవల)

అనువాదం :

నిడమర్తి ఉమారాజేశ్వరరావు,

కొండేపూడి శ్రీనివాసరావు.

ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ.

ఆదర్శ ప్రచురణ

తొలి కూర్పు

1955

ముద్రణ : జైహింద్ ప్రెస్.

విజయవాడ-2.

వెల : 1—8—0

సంసారసుఖం

ఆకురాలుకాలంలో మమ్మల్ని దుఃఖసముద్రంలో ముంచి మా అమ్మ పరలోకానికి చేరుకుంది. ఆ శీతాకాలమంతా మాతృశోకంలో కాట్యా, సోన్యాలతో ఆ పల్లెప్రాంతంలో గడిపాను.

కాట్యా మా కుటుంబానికి చిరకాల స్నేహితురాలు. చిన్ననాటినుండి మా ప్రేమానురాగాలకు పాత్రురాలై మమ్మల్ని పెంచిపెద్దచేసిన సంరక్షకురాలామె. ఇక సోన్యా నాచిట్టిచెల్లెలు. పొక్రావ్‌స్కోలోని మా పాతయింటిలో అతి విచారపూరితము, కాంతిశూన్యము అయిన ఆ శీతాకాలాన్ని యేవిధంగా తరలించామో ఆ భగవంతునికే తెలియాలి! వ్రేళ్ళు కొంకర్లుపోయే విపరీతమైన చలిగాలులు వీచేవి. మంచుగుట్టలు కిటికీలకన్న యెత్తుగా పెరిగేటంత అధికంగా వుండేది, హిమపాతం. కిటికీ అద్దాలెప్పుడూ మంచుతోనిండి తేజోవిహీనంగా వుండేవి. ఆరోజుల్లో బాహ్యప్రపంచంతో సంబంధమే వుండేదికాదు మాకు. మమ్మల్ని చూడటానికికూడ అట్టేమంది వచ్చేవారుకాదు. వచ్చినవారైనా మాకు తెచ్చిన శాంతియేమీ వుండేదికాదు. వారంతా విచారపూరిత వదనాలతో, నిద్రించేవారిని లేపుతామేమోనని భయపడుతూన్నట్లుగా క్షీణస్వరాలతో మాట్లాడేవారు. నవ్వు వారిముఖాల్లోనికి పొరపాటుననైనా తొంగిచూచేదికాదు. నావంక, ముఖ్యంగా నల్లగౌను తొడుక్కొని కూర్చున్న మాచిట్టి సోన్యావంక చూచినప్పుడుమాత్రం తరుచు నిట్టూర్చి, కండ్లనీరు గ్రుక్కుకునేవారు. మృత్యుఛాయలు మా యింటిని

వీడిపోలేదు. వాతావరణ మింకా మృత్యుదేవత విడిచివెళ్ళిన భయవిషాదాలనుండి విముక్తంకాలేదు. మా అమ్మగదికి తాళం వేశాను. నా పడకగదికి వెడుతూ అటువెళ్ళినప్పుడల్లా శీతలము, నీరసము, నిర్జనమైన ఆ గదిలోనికి చూడాలన్న అఘోరకమైన వింతయు, విచారకరము అయిన కోరిక కలిగేది.

మా అమ్మ చనిపోయేటప్పటికి నావయస్సు పదిహేడేళ్ళు. ఆయేడే నాకు పీటర్స్‌బర్గు సమాజాన్ని పరిచయంచేద్దామను కుంటూవుండేది మాఅమ్మ. మా అమ్మ మరణం నాకు తీరని దుఃఖహేతువు. నా యౌవనము, సౌందర్యమూ (నే నందంగా వుంటానని అందరూ అనేవారు) పల్లెసీమల ఏకాంతంలో రెండవ యేడుకూడ వృధాయైపోతున్నదే అనే మరొకబాధకూడ. ఆ దుఃఖానికి వెనుక నా మనస్సును పీడిస్తూవుండేదని ఒప్పుకోక తప్పదు. ఆ శీతకాలం అంతమయేలోగా యీ బావురుమనే యేకాంతము,వ్యసనము, విసుగు యెంతగా నన్నావరించాయంటే కాస్సేపు పియానో వాయించుకోడంగాని, ఒక పుస్తకం చదువు కోడంగాని, ఆఖరికి గదివిడిచి నాలుగడుగులు వెయ్యటానికిగాని నా మనస్సంగీకరించేది కాదు. ఏదో ఒకపనిలో నిమగ్నురాలి నవమని కాట్యా నన్ను హెచ్చరించినపుడల్లా నా కది సాధ్యం కావటంలేదని చెప్పేదాన్ని. కాని వెంటనే నామనస్సులో 'నా జీవితంలో ముఖ్యమైనభాగం యీవిధంగా వృధాయైపోతూంటే యేపనిచేస్తే మటుకేంలాభం' అనే ప్రశ్న చెలరేగేది. బొట బొట రాలే కన్నీరుతప్ప ఆ ప్రశ్నకు వేరు జవాబేదీ స్ఫురించేది కాదు.

నేను చిక్కిపోతున్నాననీ, నాముఖం కళావిహీనమవుతోం దనీ అంటూండేవారంతా. కాని ఆమాటలుసైతం నాలో మార్పేమీ తీసుకురాలేకపోయాయి. అలా జరుగుతేమలు కేం? ఎవరికేమిటష్టం? నా జీవితమంతా అదేవిధమైన ఏకాంతంలో, నిస్సహాయ నిర్జనత్వంలో దొర్లిపోతుందేమో ననిపించింది నాకు. దానినుండి బయటపడే శక్త్యుత్సాహాలుగాని, కోరికగాని నాలో లేవు. ఆ శీతకాలంచివర నా యీ స్థితినిచూసి కాట్యా ఆం దోళనచెందనారంభించింది. నన్ను పరాయి ప్రదేశాలకు తీసుకు వెళ్ళటానికికూడ ప్రయత్నాలు చేసింది. కాని ప్రయాణానికి డబ్బు కావాలికదా! మా అమ్మ చనిపోయినప్పటినుండి మా ఆర్థిక పరిస్థితి యేలాగున్నదీ మా సంరక్షకుడు వస్తేగాని తెలి యదు. అందుచేత యేరోజు కారోజు ఆయన రాకకై యెదురు తెన్నులు చూస్తూండేవాళ్ళం.

ఆయన మార్చి నెలలో వచ్చాడు.

ఒకరోజున యేపనీ, యే భావమూ, యేకోరికా లేకుండా ఛాయలా గదిలో అటుసిటు పచారుచేస్తున్నాను. ఇంతలో "బ్రతికించావురా భగవంతుడా!" అంటూ హడావిడిగా కాట్యా వచ్చి "సెర్జీ మిఖాలిచ్ వచ్చాడట. మన క్షేమసమాచారం కనుక్కొని తాను భోజనానికి యిక్కడికి వస్తానని చెప్పమన్నా డుట" అని గుక్కతిరక్కుండా చెప్పి "మీరంటే ఆయన కెంత ప్రేమ! ఇల్లా ముఖం వ్రేలవేసుకుని కూర్చుంటే యేమనుకుం టాడు? మా తల్లికాదూ! లే అమ్మా మాషా" అని హెచ్చ రించింది.

సెర్జీమిఖాలిచ్ మా పొరుగింటివాడు. మా నాన్నకన్న చాల చిన్నవాడైనా మా నాన్నతో చాల స్నేహంగా వుండే వాడు. ఆయన రాకవల్ల మా ప్లానులు కొనసాగవచ్చు. మేమీ పల్లెటూరినుండి విముక్తిచెందవచ్చు. పైగా ఆయనపట్ల భక్తి పూర్వకమైన ప్రేమ నాలో పాదుకొనివుంది. కాట్యా నన్ను వుత్సాహంగా వుండమని హెచ్చరించినప్పుడు ఏ యితర స్నేహి తుల ముందుకన్న ఆయనముందు నిరుత్సాహంగా, మందకొడిగా నే నుండలే ననేవిషయం ఆమె సరిగ్గానే ఊహించగలిగిందని తెలుసుకున్నాను. కాట్యా, సోన్యాలనుండి మాయింట్లోని పని వాళ్ళవరకు అందరివలెనే నేనుకూడ ఆయనను ప్రేమిస్తూనే పెరి గాను. మా అమ్మ నా చిన్నతనంలో ఒకమారు "మాషా! నిన్నాయనవంటివానిచేతుల్లోపెడితే నా ప్రాణం కుదుటపడు తుందే" అన్నది. ఆ మాటలు యిప్పటికీ నాకు జ్ఞాపకమున్నా యి. ఆ మాటలే నా మనస్సులో ఆయన కొక ప్రత్యేకతను కల్పించాయికూడా. కాని అప్పటిలో యీ విషయం విపరీతం గాను, వికారంగానుకూడ తోచింది. నా స్వప్నలోకపు ఆదర్శపతి రివటలా సన్నగా,పాలవలెతెల్లగా, ఆలోచనావ్యధితుడుగావుండే వాడు.మరి సెర్జిమిఖాలిచ్ నాఆదర్శానికి భిన్నంగా మధ్యప్రాయం లో పొడుగ్గా, దృఢంగా సంతోషంతో కిలకిలలాడుతూన్నట్లుండే వాడు. అయినప్పటికీ మా అమ్మ మాటలు నా చెవుల్లో రొద చేస్తూనే వుండేవి. ఇప్పటి కారేండ్లక్రితం, నా పదకొండవయేట ఆయన నన్నింకా "రోజామొగ్గ,, అనే ముద్దుపేరుతో పిలిచే టప్పుడుకూడ "అకస్మాత్తుగా తన్నాయన పెండ్లాడమని కోరితే

నే నేం చెయ్యాలబ్బా?'' అనే భయంకరమైనప్రశ్న నన్ను వేధిస్తూండేది.

ఆపూట కాట్యా రెండుమూడు పిడివంటలు మరిరెండు ఆధరువులు చేసింది. భోజనపువేళకు ముందే సెర్జీ మిఖాలిచ్ వచ్చాడు. అల్లంత దూరంలో ఆయనబండి చూడగానే ఆయన రాకవిషయం నాకు తెలియనే తెలియదన్నట్లు, ఆకస్మిక సంతోషకరమైనట్లు నటించాలని ఆఫీసుగదిలోకి దౌడుతీశాను. కాని ఆయన బూట్ల టకటక, పెద్దగొంతుక, కాట్యా హడావిడి వినగానే యిక అక్కడ వుండబట్టలేక నేనుకూడ ఆయనను కలుసుకోటానికి వెళ్లాను. కాట్యాకరస్పర్శచేస్తూ బిగ్గరగా మాట్లాడుతూ, మధ్యమధ్య నవ్వుతూవున్నహడల్గా నన్ను చూడగానే ఆయన నిశ్చేష్టుడై కొంతసేపు నన్ను పలకరించకుండానే ఒళ్ళంతా కళ్లుచేసుకొని నన్నుచూస్తూ నిలబడిపోయాడు. దానితో నా శరీరమంతటా సిగ్గుదొంతరలు ప్రసరించినట్లనిపించింది.

"అరే నువ్వేనా ! గుర్తే పట్టలేకపోయానే ! ఎంతగా మారిపోయావు! ఎంత పెద్దదానివయ్యావు! నిన్ను "రోజా మొగ్గ" అని పిలిచేవాణ్ణి. కాని యిప్పుడిక నువ్వు మొగ్గవుకాదు బాగా వికసించిన రోజాపుష్పానివి!" అంటూ నన్ను సమీపించి కర సంచాలనానికి తన చేతి నందిచ్చాడు.

ఆయన తనపెద్దచేతిలోనికి నా చేతిని తీసుకొని నొప్పి కలిగేటంత గట్టిగా నొక్కాడు. నాచేతిని చుంబిస్తాడేమోనని ఆయనవంకకు ఒరిగాను గాని నా చేతిని మరల ఒకమారదిమి తన మామూలు నిశితమైన సంతోషపూర్ణమైన కండ్లతో నా కండ్లలోనికి తిన్నగా చూశాడు.

ఆ రేండ్లక్రిత మాయన్ను చూచినప్పటికీ, యిప్పటికీ ఆయనలో చాలామార్పువుంది. వయస్సు ముదిరింది. ముఖము గౌరవర్ణం తిరిగింది. ఆయనముఖానికేమీా బాగుండని గడ్డమొకటి పెరిగింది. ఆయన పూర్వపు సరళత్వంలోను, విశాలము, సౌజన్యపూరితము అయిన ముఖకవళికల్లోను, మిలమిలమెరిసే ఆయన తెల్లినైన కండ్లలోను, స్నేహపూర్వకము, బాల్యస్నిగ్ధమునయిన ఆయన నవ్వులోనూ మాత్రం యేమార్పూ లేదు.

అయిదునిమిషాలు దాటకుండానే ఆయనపట్ల క్రొత్తపోయి సేవకులతో సైతం మా అందరికీ చనువు చిక్కింది. ఆయనకు పరిచర్యలు చేయాలని వారుచూపే ఆతురతనుబట్టి ఆఖరకు సేవకులుకూడ ఆయనరాకకెంతగా సంతోషించారో వ్యక్తమైంది.

మా అమ్మ చనిపోయాక మమ్మల్ని పరామర్శించవచ్చినవారికీ ఆయనకూ యెంతభేదమున్నది! వారంతా మాతో వున్నంతసేపూ పరమ మౌనంగా కూర్చుని, కళ్ళవెంబడి నీళ్లు పెట్టుకోవడం అవసరమని తలచారు. మరి ఆయన దానికి విరుద్ధంగా పిచ్చాపాటీ హుషారుగా మాట్లాడుతూ, మా అమ్మ విషయమే తలపెట్టకుండా సమయం తరలించేశాడు. సన్నిహిత కుటుంబ మిత్రుడైన ఆయన యీా నిశ్శబ్దం మొదట చాల విలక్షణంగాను, విరుద్ధంగాను కూడ కనిపించింది. కాని ఆయన నిశ్శబ్దానికి కారణం మనఃపూర్వక సానుభూతియేనని గ్రహించుకున్నతర్వాత నా మనస్సాయనపట్ల విశేష కృతజ్ఞతతో నిండిపోయింది. ఆ సాయంత్రం మాఅమ్మ బ్రతికున్నరోజుల్లో కూర్చునేచోటునే కూర్చుని కాట్యా మా అందరికీ టీ పోయనారంభించింది. నేనూ సోన్యా ఆయన ప్రక్కనే కూర్చున్నాం. మా

ముసలి బట్లరు గ్రిగరీ యిల్లంతా తిరగేసి మా నాన్న పాతపైపు ఒకటి పైకితీసి బూజుదులిపి ఆయన కిచ్చాడు. ఆయనకూడ పూర్వపురోజుల్లోలాగే పైపుకాలుస్తూ గదిలో అటుయిటు పచార్లు ప్రారంభించాడు.

'ఈ కుటుంబంమీద యెన్ని ఆపదలు విరుచుకుపడ్డాయి!' అన్నాడాయన మధ్యలో ఆగి.

"ఔనౌను" అంది కాట్యా పెద్ద నిట్టూర్పువిడిచి, గిన్నె మీద మూతపెట్టి, ఆయనవంకచూసి యేడ్పుకుసిద్ధమైంది.

"మీనాన్న గుర్తున్నాడనుకుంటానే అమ్మాయ్?" అని అడిగాడాయన నాకేసితిరిగి.

"అంతబాగా గుర్తులేదు" అన్నాన్నేను.

"ఇప్పుడాయనవుంటే ఎంతమురిసిపోయేవాడో కదా నిన్ను చూసి?" నాముఖంవంకచూస్తూ అన్నాడాయన నెమ్మదిగా. "ఆయనంటే నాకెంత ప్రేమ!" అన్నాడు మరింత నెమ్మదిగా. ఆసమయంలో ఆయనకళ్ళు పూర్వస్మృతితో మిలమిల మెరిసిపోయినట్లుగా నాకుతోచింది.

'ఇప్పుడు తల్లినికూడా యెత్తుకుపోయాడు మాయదారి భగవంతుడు!' అంటూ చేరుమాలు అడ్డుపెట్టుకొని యేడ్పు సాగించింది కాట్యా.

"అవునమ్మా. కష్టాలెప్పుడూ ఒంటరిగారావంటారందుకనే" అంటూ పక్కకుతిరిగి, "సోన్యా! యేవమ్మా నీబొమ్మలు, నాకొకమారు చూపించు" అని వరండాలోకి వెళ్ళిపోయారు. ఆయన వెళ్ళిపోగానే అశ్రువులతో నిండిన నా కళ్ళను పైకెత్తే సరికి కాట్యాకూడ అదేస్థితిలో కనిపించింది!

"ఎంతటి మహత్తరమిత్రుడు!" అంది కాట్యా. ఆయన నాకేలాంటిబంధువూ కాకపోయినా ఆ సత్పురుషునిసానుభూతితో నాకు దుఃఖోపశమనమై, మనశ్శాంతి లభించినట్లు తోచింది.

'వరండాలో ఆయన సోన్యాతోబాటు తిరుగుతున్న ధ్వనీ, బిగ్గరిగా మాట్లాడుతున్న సోన్యా బాల్యస్వరం నాకు వినిపిస్తున్నాయి. ఆయనకు టీ వరండాలోకే పంపాను. ఇంతలో సోన్యా చిట్టిచేతులను పుచ్చుకుని పియానోదగ్గరకూర్చుని కుంయ్ కుంయ్ లాడించిన శబ్దం వినవచ్చింది.

తర్వాత "మేరీ అలెగ్జాండ్రోవ్నా! ఏదైనా ఒకపాట వాయించరాదూ?" అన్న ఆయన పిలుపు వినిపించింది.

నాపట్ల ఆయన సరళప్రవర్తన, ఆయన స్నేహపూర్వక ఆజ్ఞాస్వరం నాకెంతో సంతోషంకలిగించాయి, నేను వెంటనే లేచి ఆయనవద్దకు వెళ్ళాను.

"ఈపాట వాయించు" అని బిథోవెన్ పుస్తకంలో ఒక పాట నాయన చూపించాడు. "ఎంత బాగా వాయిస్తావో చూస్తాగా"అంటూ టీకప్పు చేతబుచ్చుకుని గదిలో ఒకమూలకు వెళ్ళి కూర్చున్నారు.

పియానో వాయిద్యం నాకంత బాగారాదనే సాకుచెప్పి ఆయన అడిగినప్పుడు వాయించ నిరాకరించడం అసంభవమని తోచింది. అందుచేత పియానోముందు ఒదిగికూర్చుని నాకు చేతనయినంత బాగా వాయించనారంభించాను. కాని ఆయనకూడా సంగీతమందు అభినివేశముండటంచేత ఏమైనా తప్పు వాయిస్తానేమోనని బెదురుతూనేవున్నాను. టీ త్రాగేటప్పుడు జరిగిన సంభాషణ కలుగజేసిన పూర్వస్మృతుల కా పాట

తగియుండుటచేత అవి బాగానే వాయించాననుకుంటాను. కాని వేరొకపాట మొదలెట్టగానే ఆయన అడ్డువచ్చి అబ్బెబ్బే, అది నువ్వు సరిగావాయించలేవు. మొత్తంమీద నీవాయిద్యం బాగా నేవుంది" అంటూ దగ్గరకు వచ్చారు. ఆ స్వల్పపొగడ్తే నా మనస్సును సంతృప్తి సంతోషాలతో నింపివేసి చిరుసిగ్గునుకూడ కలిగించింది. ఆయన నాతండ్రికి ప్రాణస్నేహితుడూ, సమకాలికుడూను. అట్లాంటిఆయన చిన్నపిల్లతోవలె ఆషామాషీగాకాక నాతో గంభీరంగా మాట్లాడ్డం నాకు వింతగాను, విశేషసంతోషదాయకంగానూ తోచింది. సోన్యాను నిద్రపుచ్చడానికై కాట్యా మేడమీదికి వెళ్ళియుండటంచేత వరండాలో మేమిద్దరమూ ఒంటరిగా మిగిలిపోయాం.

నేనింకా బొమ్మల పుస్తకాలతోనూ, ఆటబొమ్మలతోను కాలంగడిపే రోజుల్లో మానాన్నతో ఆయనకు కలిగిన ప్రథమ పరిచయ స్నేహాలనుగురించీ, వారిద్దరూకలిసి గడిపిన సుఖమయ దినాలనుగురించీ నూతన నిష్కల్మష, నిరంతరోత్సాహపూరిత వ్యక్తిగా నాముందు చిత్రించాయి. నాయిష్టానిష్టాలనుగురించీ, చదువుసంధ్యలను గురించీ, నా భావికార్యక్రమాన్ని గురించికూడ అడిగి తనకుతోచిన సలహాలిచ్చారు. ఆసమయంలో ఆయన వ్యక్తిత్వమే మారిపోయినట్లనిపించింది. హుషారుగా కిలకిలమంటూ నవ్విస్తూ, యేడ్పిస్తూ, బొమ్మలుచేసిపెడుతూండే నిరంతరానందమగ్నుడైనవ్యక్తి నిష్క్రమించి, గంభీరుడు, నిరాడంబరుడు, ప్రేమమయుడు అయిన ఒక నూతనవ్యక్తి ప్రవేశించాడు! ఆయనపట్ల విశేషప్రేమగౌరవాలు ప్రదర్శించకుండా ఉండలేకపోయాను. నిరాడంబరుడైన ఆయనతో సంభాషణనాకెంతో సంతోషకరంగా

వుంది. కాని ఆదేసమయంలో ప్రతిమాటనూ యెంతో జాగ్రత్తగా తూచితూచి వాడవలసిన అవసరంకూడ కనిపించింది. ఆయన తనప్రియస్నేహితుని పుత్రికగా నన్నంతకుపూర్వమే ప్రేమించ నారంభించాడు. కాని నా కంతలోనే తృప్తిజనించక, ఆయన ప్రేమాభిమానాలను ప్రత్యేకంగా చూరగొనవలెననే బలీయమైన కోరికతో మధనపడనారంభించాను.

అంతలో సోన్యాను నిద్రబుచ్చి కాట్యా మేమున్నచోటుకువచ్చి నా నిరుత్సాహాన్నిగురించి ఆయనతో పితూరీచేయ నారంభించింది. అంతవరకు నే నావిషయమే యెత్తలేదు.

"అయితే అన్నిట్లో ముఖ్యమైనవిషయమే నాతో చెప్పకుండా దాచేసిందన్నమాట!" అంటూ హాసపూర్ణమైన తన ముఖాన్ని నాపై నిందారోపణ చేస్తున్నట్లు ఊపారు.

"పెద్దచెప్పేందుకేముంది? రెండురోజుల్లో పోనేపోతుంది కదాఅని చెప్పలేదులే" అని జవాబిచ్చాను. (అప్పుడు నా నిరుత్సాహదశ త్వరలోనే గడిచిపోతుందనీ, అప్పటికప్పుడే గతించిపోయిందనీ, అసలెప్పుడూ అది లేనేలేదేమోననీ అనిపించింది.)

"నాలుగురోజులు ఒంటరిగా గడపవలసివచ్చేసరికల్లా నిరుత్సాహంచెంది నీళ్ళుకారిపోవడం యేమంత మంచివిషయం కాదు. అప్పుడే పెద్దదానివైపోయావా యేమన్నానా?" అన్నారాయన.

"అవునుమరి, పెద్దదాన్నికాక పసిపిల్లనా నేను?" అన్నాను నవ్వుతూ.

"అయితే, నలుగురూ తనచుట్టూచేరి తన్ను పొగడుతూన్నంతసేపూ హుషారుగావుండి, ఒంటరిగామిగిలిన మరుక్షణమే

నిరుత్సాహ, నిరానంద సుడిగుండాలలోపడి యేపనీ యోచని-
పైకిపతారం, లోనలోతారంగావుండే స్త్రీలంటే నాకేమీ గౌర
వంలేదు” అన్నారాయన.

‘నేనంటే మీకున్న ఉన్నతాభిప్రాయానికి కృతజ్ఞత!’
అన్నాను యేదోఒకటి చెప్పాలికదా అనేఉద్దేశ్యంతో.

‘ఒక నిముషం నిశ్శబ్దంగాఉండి మరల అన్నారాయన:
తండ్రిపోలిక ఊరికేపోతుందా? అందుకనే నీలో యేదో ప్రత్యే
కత...’ ఆయన దయాపూరితము, శ్రద్ధాభరితము అయిన
చూడ్కులు నన్ను మరల ఆనందకరమైన తొట్రుబాటులో
ముంచేశాయి.

ఆయన అందరికీ అత్యుత్సాహవంతునివలె కనిపిస్తారు.
కాని ఆఉత్సాహానికి మరుగున శ్రద్ధ, దానిమరుగున విచారము
ఆయన విలక్షణమైన ముఖకవళికలలో నాకానాడే ప్రధమ
పర్యాయం గోచరమయ్యాయి.

“నువ్వు నిరుత్సాహంగా, మందకొడిగా ఉండనూకూ
డదు; ఉండనూరాదు. సంగీతంవచ్చుగా, హాయిగా సాధనచెయ్యి;
గ్రంధాలున్నాయి; చదువుకో. ఆవగింజలో అరవయ్యోవంతు
కాలేదింకా; నీజీవితమంతా ముందేవుంది. భావిజీవితానికి కావల
సిన ప్రయత్నాలన్నీ తొందరగా పూర్తిచేసుకో. గడచినక్షణం
మళ్ళీ తిరిగిరాదు. తల్లక్రిందులుగా తపస్సుచేసినా, తర్వాత తలు
చుకుని విచారిస్తే ఫలితం వీసమెత్తైనా వుండదు’ అని బోధించా
రాయన.

తండ్రివలె మాట్లాడారాయన. మాట్లాడుతూన్నంతసేపూ
నాతో సమానస్థానంలో మాట్లాడటానికి విశేషప్రయత్నం

చేసినట్లు తోచింది నాకు. నాతో చిన్నపిల్లతోవలె మాట్లాడి నందుకు నాకు ఒకవంక కోపంకలిగినా; నాఒక్క తెతోమాత్రమే వేరువిధంగా మాట్లాడుట కాయన ప్రయత్నించినందుకు వేరొక వంక చాల సంతోషం కలిగింది.

ఆ సాయంత్రం మిగతా కాలమంతా కాట్యాతో మా కుటుంబ ఆర్థికస్థితిగతులనుగురించి మాట్లాడుతూ గడిపారు.

"సెలవు" అంటూ ఆయనలేచి నాదగ్గరకువచ్చి నాచేయి తనచేతిలోనికి తీసుకున్నారు.

"పునర్దర్శనమెప్పుడు?" అని అడిగింది కాట్యా.

"వసంతఋతువులోనే. ఈవెళ్ళటంవెళ్ళటం డేనిలోవ్కా (ఇది మా రెండవజమీా) వెళ్ళి అక్కడిపరిస్థితులనుచూసి చెయ్య వలసిన యేర్పాట్లుచేసి అక్కడినుండి నా సొంతపనిమీాద మాస్కో వెళ్తాను. తిరిగి వేసవిలోనే మనం కలుసుకోవటం" అని అంతసేపు నాచెయ్యి పట్టుకొనే జబాబిచ్చారు.

'అంతకాలం దూరంగా ఉండిపోవలసిందే?' అని అడిగాను. ఆయనను ప్రతిదినమూా చూడాలనే ఆశలు నాలో మొలకె త్తాయి. ఆ నా ఆశలు నిరాశలుకాగానే నాలో విచారం పొంగి పొర్ల నారంభించింది. నాలో నిరుత్సాహం తిరిగి తలయెత్తుతుం దేమోననే భయంకలిగింది. అప్పటి నాముఖభంగిమ, నాక్షీణ స్వరం ఆ నా భయసందేహాలను వ్యక్తంచేసి వుంటాయి.

'యెప్పుడూ యేదో ఒకపనిచేస్తూ ఉత్సాహంగా వుండాలి' అన్నారాయన. ఆయన కంఠస్వరాన్నిబట్టి నావిషయమై ఆయన సంబంధంలేనట్లు యేమంతపట్టించుకోనట్లు తోచిందినాకు. 'వసంతకాలంలో నే నిక్కడికి వచ్చినప్పుడు నిన్ను పరీక్షించి

చూస్తాగా యీ విషయంలో నాచేయిని వదలి వేరొకవంక చూస్తూ అన్నారాయన.

వరండాలోకివచ్చి ఆయనకు మేము వీడ్కోలిచ్చిన సమయంలోకూడ తొందరతొందరగా తన ఉన్నికోటును వేసుకుని నావంకకాక వేరొకవైపుకుచూస్తూ వుండిపోయారు. "ఆయన వృధాశ్రమపడుతున్నారు! నావంక ఆయన చూడాలని ఆతృతలో పడి చచ్చిపోతున్నానను కున్నారేమో? అసలాయనకాయన మంచివారే. చాల మంచివారనికూడా చెప్పవచ్చు. కాని అంత వరకే" అనే ఆలోచనలతో నిండిపోయింది నా మనస్సు.

ఆ రాత్రి చాల ప్రొద్దుపోయేవరకూ నేనూ, కాట్యా ఆయనను గురించికాక వేసవిలో మా కార్యక్రమాన్ని గురించీ, వచ్చేవసంతం యెట్లా యెక్కడ గడపాలన్న విషయం గురించీ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ గడిపాము. "నే నెట్లావుంటే యెవరికేం? ఏంచేస్తేమటుకేంలాభం?" అన్న భయంకరమైన ప్రశ్నమాత్రం నేను అడగటం మానేశాను. నా కిప్పుడా భయంకరమైన ప్రశ్నకు విస్పష్టమైన జవాబు దొరికినట్లనిపించింది. ఆనందమే జీవితపరమావధి. భావిలో ఆనందం అనంతంగా కలుగబోతున్నట్లుగా నా మనస్సును సమాధానపరచుకున్నాను. ఆ భావం నా మనస్సులో ప్రవేశించగానే మా నిస్తేజ పురాతన గృహం అద్భుతమైన తేజస్సుతోను, చైతన్యంతోను నిండిపోయి నట్లుగా తోచింది.

18

2

ఇంతలో వసంతకాలం వచ్చింది. మా పూర్వపు నిరానందభావం గతించిపోయింది. కాని వసంతకాలం తనతో కొని వచ్చే స్వప్న పరంపరలు, అనిర్దిష్టమైన ఆశా కోర్కెలు నాలో అశాంతిని రేకెత్తించాయి. శీతకాలారంభంలో గడిపినవిధంగా కాక నా కాలాన్ని పియానో వాయిద్యంతోను, గ్రంథపఠనలోను, సోన్యా విద్యాబోధనతోను గడుపుతున్నాను. అంతే కాక తరచుగా పుష్పవాటికలలోని కాలిబాటల వెంబడి నడుస్తూనూ, తోటలో చెట్లసరసను గంటలతరబడి కూర్చునీ కాలం తరలించేదాన్ని. అట్టి సమయాలలో నా భావవీధులలో యెన్ని ఆశాకోరికలు పొడచూపుతూ వుండేవో ఆ భగవంతునికే తెలియాలి. ఒక్కొక్క రాత్రిపూట, అది వెన్నెలరాత్రి అయితే ముఖ్యంగా మా పడకగది కిటికీలో కూర్చుని తూర్పున అరుణోదయ రేఖలు పొడచూపేవరకూ గడిపేసేదాన్ని. కాట్యా చూడనిరోజున తలపై నొక పల్చని ముసుగుమాత్రం వేసుకుని తోటలో ప్రవేశించి దట్టంగా మంచుతో కప్పబడిన నేలపై ఆ వంకనున్న చెరువు వరకు పరుగెత్తి తిరిగివచ్చేదాన్ని. ఇంకొక రోజున తోట దాటిపోయి విశాలమైన పొలాలలో ప్రవేశించి ఆ రాత్రిపూట యేకాంతంగా తోటచుట్టూ ప్రదక్షిణంచేసి వచ్చేదాన్ని.

ఆ రోజుల్లో నా మనోపథాల నాక్రమించుకున్న స్వప్న సమాన భావాలను యిప్పు డర్థంచేసుకోవటంగాని, ఆకళింపుకు తెచ్చుకోవడంగాని అసంభవంగా కనిపిస్తోంది. వాటిని స్మృతికి

తెచ్చుకోగలిగినా అవి యెంత వింతగాను, యథార్థ జీవితానికి సంబంధం లేనివిగాను వున్నాయంటే నా స్వప్నా లావిధంగా నిజంగావుండేవా అని నాకే శంక కలుగుతోంది.

స్టెజ్రీ మిఖాలిచ్ తనమాట చొప్పున మే నెలాఖరుకు తిరిగివచ్చారు.

ఆ సాయంత్రం ఆకస్మికంగా ఆయన వచ్చారు. వరండాలో టీబల్లచుట్టూ మేమంతా కూర్చున్నాము. అప్పటికే తోటలోని చెట్లన్నీ పచ్చని ఆకులతో నేత్రోత్సవం చేస్తున్నాయి. గుబురుకొమ్మల మాటున దాగొని కోయిలలు కుహూకుహూ నాదాలు చేస్తున్నాయి. గుబురైన లీలక్ పొదలు రక్త, శ్వేత మిశ్రమవర్ణపు నవవికసిత పుష్పములతో విరాజిల్లుతున్నాయి. బాకులుతీరియున్న బిర్చి వృక్షాగ్రాలు సాయంసమయపు బంగారు సూర్యకిరణాలలో స్నానాలుచేస్తున్నాయి. వరండాలో చల్లని నీడలు ప్రసరించాయి. పచ్చికపై సాయంకాలపు మంచు దట్టంగా పడుతోంది. తోటచివర గొర్రెలు, ఆలమందలు గోధూళివేళ యిండ్లకు పోతూన్న పగటికాలపు అంతిమశబ్దాలు వినవస్తున్నాయి. నికాన్ తోటబాటవెంట నీళ్ళబండిని తోలుకు వస్తున్నాడు. మా వరండాలో స్టవ్ బుసకొడుతూంది. టేబిల్‌పై ప్లేట్లలో వెన్న, బిస్కట్లు వున్నాయి. కాట్యా తన గుండ్రని చేతులతో త్వరత్వరగా కప్పులను కడుగుతోంది. అప్పుడే స్నానంచేసివచ్చిన నేను పెను ఆకలితో టీ కొరకై వేచియుండక వెన్నతోచేర్చి రొట్టెను తింటున్నాను. నేను వదులైన గౌను ధరించి అప్పటికింకా తడిగావున్న జుట్టుకు చేతిరుమాలు

చుట్టుకొనియున్నాను. ఆయన లోనికి రాకపూర్వమే కాట్యా ఆయనను చూచింది.

"ఓహో! సెర్జీ మిఖాలిచ్! మీరేనా? ఇప్పుడే మిమ్మల్ని గురించి తలుచుకుంటున్నాము. వెయ్యేళ్ళాయుష్షు మీకు" అంది కాట్యా బిగ్గరగా.

నా దుస్తులు మార్చుకుందామని తొందరగా లేచి లోనికి పోబోయాను, కాని ఆయన నన్ను గుమ్మంవద్దనే ఆపివేశారు.

"ఎందుకింత ఖంగారు? పల్లెటూళ్ళలోకూడ యీ పటాటోప మేమిటమ్మా?" అంటూ ఆయన నా తలగుడ్డవంక నగుముఖంతో చూడ నారంభించారు. "మీ బల్లరు గ్రిగరీవుంటే నువ్వు సిగ్గుపడటం లేదుకదా, మరి నేనూ అతనివంటివాడనే" అన్నారు మళ్ళీ. కాని ఆయన చూపులకు, గ్రిగరీ చూపులకూ అనంతమైన భేదమున్నదని అప్పుడే గుర్తించగలిగాను. సోన్యాంటనే పెనుసిగ్గుతోడి తో(టుబాటు స న్నావరించుకుంది.

"ఒక్క నిముషంలో వచ్చేస్తా" అంటూ లోనికి పరుగెత్తాను.

వెనుకనుండి "ఇప్పుడు మార్చకపోతే యేం మునిగి పోయిందమ్మా? చక్కని పల్లెపడుచులు ధరించే దుస్తుల్లాగున్నాయి." అన్న ఆయన ఉచ్చస్వరం వినవచ్చింది.

ఆయన నాపై బరపిన చూపు లెంత విలక్షణంగా వున్నాయి! ఆయన రావటం బాగానేవుంది. రోజులు హుషారుగా గడచిపోతాయి అనుకుంటూ మేడమీద త్వరత్వరగా దుస్తులు మార్చుకున్నాను. అద్దంలో ఒకమారు నా మూర్తిని చూచుకొని చకచకా మేడమెట్లు దిగి వరండాలోకి వెళ్ళాను.

తొందరగా దిగి రావటంమూలాన కలిగిన ఆయాసం నా తొందరను బట్టబయలుచేసింది. కాట్యాతో మా ఆర్థికవిషయాలను గురించి మాట్లాడుతున్న ఆయన ఒకమారు తలపైకెత్తి నావంక చూచి చిరునవ్వు నవ్వి తిరిగి సంభాషణలో లీనమైపోయారు. ఆయన చెప్పిన సంగతులనుబట్టి మా ఆర్థికస్థితి మంచి సౌష్ఠవంగా వుందనీ, వేసవి అనంతరం సోన్యా విద్యార్థమై పీటర్సుబర్గు నగరానికిగాని, యితర ప్రదేశాలకుగాని వెళ్ళగలమనీ తెలియవచ్చింది.

'మీరుకూడ మాతో రాగలిగితే యెంతబాగుండును?' అన్నది కాట్యా.

'మీతోబాటు ప్రపంచమంతా చుట్టిరమ్మన్నా చుట్టి వస్తాను' అన్నా రాయన సగం హాస్యంగా, సగం గంభీరంగా.

"అయితే నడవండి, ఆలస్యమెందుకు? ప్రపంచం చుట్టి వద్దాం' అన్నాను.

ఆయన నవ్వి తలపంకించారు.

''మా తల్లి నేంచెయ్యమన్నావు? మావ్యవహారాలన్నీ యేగంగలో కలపమన్నావు? సరే, ఆవిషయాలన్నీ యెందుకులే యిప్పుడు. నీ కాలం యెల్లాగడిపావు? మళ్ళీ నిరాశతో కృంగిపోలేదనుకుంటానేం?'' అని ప్రశ్న పరంపరలు కురిపించారాయన.

ఆయన లేనికాలంలో నేనేదో ఒకపనిచేస్తూ కాలమెట్లాగడిపానో ఆయనకు సవిస్తరంగా చెప్పాను. కాట్యాకూడ నేచెప్పిన మాటలను బలపరచగానే ఆయన నావంక దయార్ద్ర దృక్కులను బరపుతూ పసిబిడ్డనువలె యెంతో మార్దవంగా మెచ్చుకున్నారు. ఆ విధంగా మెచ్చుకోడానికి తనకు హక్కున్న

వానివలె మెలిగా రాయన. ఆయనతో అతి విపులంగా విశ దంగా దాపరికం లేకుండా నేను చేసిన పనులన్నింటినీగూర్చి పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పాను. ఆయనకు నచ్చని నా ప్రవర్తనను గురించికూడా దైవసన్నిధిని నివేదించుకున్నట్లుగా హృదయ పూర్వకంగా వెల్లడించి నా మానసిక భారాన్ని తొలగించు కున్నాను. ఆ సాయం సమయం అతి హృద్యంగా వుండటంచేత టీ పాత్రలు తీయించివేసి వరండాలోనే కూర్చున్నాము. అతి రసవంతంగా సాగిపోతూన్న మా సంభాషణలో లీనమైపోవటం వల్ల యింటిలోని నౌకర్ల కలకలంకూడ క్రమక్రమంగా మా చెవులను జేరటం మానివేసింది. పుష్పసౌరభాలు నలుమూలల నుండీ అంతకంతకధికంగా ముమ్మరించుకొన నారంభించాయి. పచ్చిక మంచుతో తడిసిపోయింది. సమీపంగానున్న ఒక లీలక్ పొదలో కోయిల ఒకటి కూస్తూకూస్తూ మా స్వరాలువిని ఆగిపోయింది. మిలమిల మెరిసే నక్షత్రాలతోటి ఆకాశం మా శిరస్సులపై వచ్చి వాలుతోందా అని అనిపిస్తోంది.

అప్పటికే చీకట్లు అలుముకుంటున్నాయి. కాని ఆ విష యం తూరీగ ఒకటి మెల్లగా, ఆకస్మికంగా వరండాలో ప్రవే శించి నా తెల్ల శాలువ చుట్టూ తటతట కొట్టుకో నారంభించే వరకూ నేను గుర్తించనేలేదు. నేను గోడకు ఆనుకుపోయి కేకలు వేయ నారంభించాను. కాని అంతలో తూరీగ వచ్చినవిధంగానే శీఘ్రంగా నిశ్శబ్దంగా కోటలోని అర్థాంధకారంలో మాయమై పోయింది.

'మీ యీ అందమైన యిల్లంటే నా కెంత ప్రీతి! నా జీవితమంతా ఈ వరండాలో యిల్లాగేకూర్చుని గడిపెయ్యగలిగితే

యెంతబాగుండు ననిపిస్తోంది' అన్నారాయన తన సంభాషణను మారుస్తూ.

"అయితే, అల్లాగే గడిపెయ్యండి!" అన్నది కాట్యా.

"నువ్వు చెప్పేది బాగానేవుంది. కాని జీవితం స్థాణువు కాదనే విషయం మరచిపోతున్నావు" అన్నారాయన.

"మీరు పెళ్లిచేసుకోరెందుచేత? మీ రేకనక యిష్టపడితే మీకంటె మంచిభర్త యెవరులభిస్తా రెవరికైనా?" అని అడిగింది కాట్యా.

"ఏం, నాకు స్థాణువులా ఒకచోట కూర్చోడం యిష్టం కనుకనా?" అని ఆయన పక్కున నవ్వారు. 'అబ్బెబ్బే, కేటరీనా! నాకు పెళ్ళేమిటింకా? పెళ్ళీ పెటాకులూలేని ఘోటకబ్రహ్మ చారిగా లోకు లిదివరకే నన్ను జమకట్టేశారు. నాకైనా ఆ విషయంలో వారితో అభిప్రాయభేదం కించిత్తైనా లేదు. బాధ అంతకన్నా లేదు. ఇల్లా యేబాదరబందీ, చీకుచింతలూ లేకుండా వుంటేనే నా ప్రాణం హాయిగావుంది.'

ఆయన మాటలు రెచ్చగొడుతూన్నట్లుగా విలక్షణంగా కనపడ్డాయి నాకు.

'చాల్లెద్దురూ, మాటలునేర్చిపోయారు! ముప్పదియా రేండ్లకే ముదివగ్గులైపోయారా?' అన్నది కాట్యా.

'కదలక మెదలక ఒకచోట కూర్చోవాలనేవాడు ముదివగ్గుకాక మరేమిటి? పెండ్లికొడుకు కుండవలసిన కోరికేనా అది మరి? పోనీ యీవిషయంలో ఆమె అభిప్రాయం కనుక్కొని చూడు నేచెప్పినది తప్పేమో?' అన్నారు నావంకచూచి తల ఊపుతూ. 'ఆమెవయస్సు పిల్లలు వివాహమాడితే అందమూ

చందమామను. మనం చెయ్యవలసినదంతా వాళ్ళనిచూసి సంతో షించటం మాత్రమే.'

ఆయన స్వరంలో దాగొనియున్న విచారము, హద్దులు మీరరాదనే శ్రద్ధాసక్తులు వృధాగాక నామీద బాగా పని చేశాయి. ఆతర్వాత కొంతసేపు నిశ్శబ్దంగా వున్నా రాయన. నేనూ, కాట్యాకూడ యేమీ మాట్లాడలేదు.

తన ఆసనంలో ఒకవంకకుతిరిగి 'మీామాషా-అదే మేరియా అలెగ్జాండ్రోవ్ నావంటి పనిహేడేండ్ల అమ్మాయిని నేను పెండ్లాడటమనే దుర్ఘటన సంభవించిందే అనుకోండి. మంచి సంగతే. అది సంభవమైతే నాకూ సంతోషమే, అంతకన్న సంతోషకరవిషయ మింకేముంటుంది?' అన్నా రాయన.

నాకు నవ్వొచ్చింది. ఆయనకు సంభవించిందేమిటో, సంతోష మెందుకోమాత్రం నాకర్థంకాలేదు.

వేళాకోళంచేస్తూన్నవారివలె నావంకతిరిగి, "దాపరికం లేకుండా గుండెపైచేయివేసుకుని చెప్పు మాషా, ఆ నీ పడుచు హృదయంలో చెలరేగుతూన్న ఆశాకాంక్షలు భగవంతుని ఊహకుకూడ అందవుకదా! మరి అట్లాంటప్పుడు స్థాణువులా ఒకచోట కూర్చోవాలని కోరుకునే నావంటి ముసలినీరసుని జీవితంతో నీజీవితాన్ని జోడించుకోవాలని కోరుకుంటున్నావా నువ్వు నిజంగా?" అని ప్రశ్నించారాయన.

తొట్రుపాటుకలిగి ఆయనకేమి జవాబివ్వాలో తోచక ఊరుకున్నాను.

'నన్ను పెండ్లాడమని కోరుతున్నాననుకునేవు సుమా? కాని, గోధూళివేళ ఏకాంతంగా తోటలో బారులుతీరిన పచ్చని

చెట్లమధ్య నడయాడేటప్పుడు నీస్వప్నసమానభావాలంలో, గోచరమయ్యే నీ ఆదర్శపతి నావంటివాడేనా నిజంచెప్పు మామా! నావంటివాడే అయితే అది దురదృష్టమే అని చెప్పాలికదా?' అని అడిగారాయన నవ్వుతూ.

"కాదు, దురదృష్టమని యెందుకనుకోవాలి?" అంటూ యేదో చెప్పనారంభించాను.

"కాని, దుస్సంఘటనమాత్రం అవును" అని ఆయన నా వాక్యాన్ని పూర్తిచేశారు.

"అయితేకావచ్చు. కాని నా అభిప్రాయం పొరపాటు కావచ్చుకదా?.." ఆయన మరల నామాటలకడ్డువచ్చారు.

"అదుగో చూశావా? నే చెప్పలేదూ! ఆమె చెప్పింది అక్షరాల నిజం. ఉన్నమాట వున్నట్లుగా చెప్పినందుకు ఆమెకు నా కృతజ్ఞత. అసలీ సంభాషణ జరిగినందుకుకూడ చాల సంతోషిస్తున్నాను. కాని యింకొక్క విషయంకూడ చెప్పాలి. మరి ఆదుస్సంఘటనేకనుక సంభవించినట్లయితే అది నాకు కూడా దురదృష్టమేఅని చెప్పాలి" అన్నారాయన.

"బలేవింతమనుష్యులండీ మీరు! పూర్వానికీ యిప్పటికీ వీసమెత్తు మార్పుకూడాలేదు మీలో" అంటూ కాత్యాయనరండా వదలి రాత్రి భోజనపుటేర్పాటుచెయ్యటానికై లోనికి వెళ్లింది.

మేమిద్దరమూ నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నాము. మాచుట్టూకూడ నిశ్శబ్దం ఆవరించుకొనివుంది. గతరాత్రి ఆగిఆగి కూసిన కోయిల తన అవిరామ సంగీతంతో తోటను ముంచెత్తుతోంది. వెంటనే ఆసాయంత్రంవరకు తన గళమెత్తని మరొకకోయిల లోయలోనుండి దానికి జవాబుగా కూయనారంభిం

చింది. తోటలోని కోయిల వింటూన్నట్లుగా ఒక ఘడియఆగి, పూర్వాంకన్న తన స్వరస్థాయిని హెచ్చించి గింగురుమనే దీర్ఘ ఆరోహణావరోహణ క్రమమైన సంగీతాన్ని కొనసాగించింది. రేయివిప్పిన నీలిరెక్కలపై పయనముచేసి వచ్చిన ఆ పక్షుల మృదుమధుర స్వరాలలో రాజార్హమైన గంభీరత తొణికిస లాడుతూంది. తనపడకప్రదేశమైన పొదరింటివైపుకు పోతూన్న తోటమాలి మోటుబూట్లధ్వని క్రమక్రమంగా మందగిస్తోంది. కొండవద్ద ఎవరో యీలవేసినధ్వని వినవచ్చి ఆవెన్వెంటనే గంభీరనిశ్శబ్దం అలుముకుపోయింది. గాలితాకిడికి ఆకులు కదులుతూన్న శబ్దంమాత్రం వినవస్తూంది. ఒక అనిర్వచనీయ మైన పరిమళం వరండాను నింపివేసింది. అంతకుముందు జరిగిన సంభాషణ తర్వాత నిశ్శబ్దంగా కూర్చోడం అసందర్భంగా తోచింది; కాని యేమి మాట్లాడాలో మటుకు పాలుపోక ఆయనవంక చూచాను. అర్ధాంధకారంలో మెరుస్తూన్న ఆయన కండ్లు నావంక తిరిగాయి.

"జీవిత మెంత మధురమైనది!" అన్నారాయన.

నేను నిట్టూర్చాను. యెందుకనోమాత్రం నా కర్థం కాలేదు.

"కాదూ" అన్నారాయన తిరిగి.

'జీవితం మధురమైనదే' నేనుకూడ రెట్టించాను.

మరల నిశ్శబ్దం ఆవరించింది. దానితో నాలో తిరిగి తొట్రుపాటు జనించింది. ఆయన ముసలివాడేనని ఒప్పుకోవటం ద్వారా ఆయన మనస్సును గాయపరిచానని ఊహించుకోకుండా వుండలేకపోయాను. అంతేకాదు; ఆయన మనస్సుకు ఊరటకలి

గించాలనే కోరికకూడ కలిగింది. కాని అది యేవిధంగా చెయ్య గలనోమాత్రం నాకు తోచలేదు.

'చాలా ఆలస్యమైపోయింది. మా అమ్మ భోజనంచెయ్య కుండా కనిపెట్టుకుని కూర్చుంటుంది. ఈవేళ కాస్సేపైనా ఆమె వద్ద కూర్చోలేదు. యింక సెలవు' అంటూ ఆయన లేచారు.

'మీకింకా కొత్తపాట వినిపిద్దామనుకున్నానే' అన్నాను.

"తొందరేముందిలే, తర్వాత వినవచ్చు"అన్నారాయన.

ఆయన చాల నిరుత్సాహంగా మాట్లాడినట్లనిపించింది నాకు.

"సెలవు!''

ఆయన మనస్సును గాయపరిచాననే విషయం నాకు మరింత బాగా అర్థమైంది. అందుకు చాల విచారంకూడ కలి గింది. ఆయనకు వీడ్కోలిచ్చేందుకై నేనూ, కాట్యా మెట్లుదిగి క్రిందకువెళ్ళి, మా దృష్టిపథంనుండి అదృశ్యుడయేవరకు అక్కడే నుంచున్నాము. ఆయన గుర్రపు గిట్టల చప్పుడు క్షీణించి పోగానే నేను మరల వరండాలోనికి వచ్చి తోటవంకకు చూస్తూ కూర్చున్నాను. నేను చూడాలనీ, వినాలనీ కోరుకున్నవన్నీ కురుస్తూన్న మంచువర్షంలోను, నిశీథసమయ ప్రత్యేకములైన శబ్దాలలోను చాలరాత్రి గడిచేవరకు చూస్తూ, వింటూ అక్కడే కూర్చుండిపోయాను.

ఆ తర్వాత ఆయన రెండుమూడు మార్లు వచ్చారు. ఆ వింత సంభాషణలవలన జనించిన అసందర్భ వికారభావం శాశ్వతంగా అంతరించిపోయింది. ఆ వేసవిఅంతా ఆయన వారా నికి రెండుమూడు మార్లైనా వస్తూండేవారు. ఆయన రాకపోక

లకు నే నెంతగా అలవాటు పడిపోయానంటే ఆయనకనుక కొన్నిరోజులపాటు మాయింటికి రాకపోయినట్లయితే నాకేమీ తోచకపోవటము, ఆయనపై కోపంరావటమే కాక నన్ను కలుసుకోకపోవడంలో ఆయన చాల దుర్మార్గంగా ప్రవర్తిస్తున్నారనికూడ తలపోసేదాన్ని. ఒక బాలునితోవలె ప్రవర్తించేవారాయన నాతో. ప్రశ్న లడిగేవారు, పూసగ్రుచ్చినట్లుగా విషయమంతా చెప్పమని ప్రోత్సహించేవారు. నా జవాబులు విని ఒక్కొక్కమారు మెచ్చుకొని సలహాలిచ్చేవారు; మరి యొక్కొక్కమారు కూకలువేసి హెచ్చరిస్తూండేవారు. నాతో సమానంగా ప్రవర్తించాలని ఆయన నిరంతరప్రయత్నం యెంతగా చేస్తూనప్పటికీ ఆయనవిషయంలో నా కర్థమైనభాగం వెనుక వేరేదో మాయలోకం వుందనీ, అందులోనికి నన్ను ప్రవేశించనీయడం అవసరమైనదిగా ఆయన తలుస్తున్నారనీ మాత్రం నాకు పూర్తిగా తెలుసు. ఆ విషయమే ఆయనపట్ల నా గౌరవాన్ని, నాపట్ల ఆయన ఆకర్షణను చిరకాలం నిలపడానికి చాల తోడ్పడింది. కాట్యావల్ల, మా యిరుగుపొరుగువారివల్ల ఆయన తన ముసలితల్లి పోషణ, రక్షణలు, తన పొలంపుట్ర విషయాలు, మా గృహవిషయాలేకాక అనేక కష్టనిష్ఠురాల కాకరమైన ప్రజాహితైక కార్యాలను కూడ తనపైన వేసుకుని నిర్వహిస్తున్నట్లుగా తెలుసుకున్నాను. కాని ఆయన యెప్పుడూ తన నోటివెంట ఆ విషయాలపట్ల తన అభిప్రాయమేమిటో, తన ఆశయాలు, సంకల్పాలు, కోర్కెలు యేమిటో మాత్రం యెన్నడూ పొరబాటున కూడ వెలిబుచ్చలేదు. ఒకవేళ నే నెప్పుడైనా ఆ విషయమై కావాలని కదిపినా కూడ "అది నీకు సంబంధించిన

విషయం కాదు. దయవుంచి ఆవిషయం ఎత్తకు!” అన్నట్లు విలక్షణమైన భ్రుకుటివిక్షేపంచేసి సంభాషణక్రమాన్ని యితర విషయాలపైకి మరలించేవారు. అది నాకు ప్రథమంలో బాధనే కలిగించినా తర్వాత తర్వాత అది సహజమేననే భావన కలిగి, నా స్వవిషయాలు మాత్రమే సంభాషణలో చర్చించేందుకు అలవాటుపడిపోయాను:

నా వేషభూషణాదుల విషయంలో ఆయన సంపూర్ణ అలక్ష్యమేకాక, ఒక విధమైన అసహ్యత కూడ చూపుతూ వుండేవారు. ఆవిషయంలో కూడా నా కాయన ప్రవర్తన ప్రథమంలో బాధను కలిగించినా క్రమ క్రమంగా మాత్రం సంతోషదాయకమైంది. నేనందంగా వుంటానని పలుకువల్లగాని ఆయన యేనాడూ సూచీప్రాయంగానైనా వ్యక్తంచేసి యెరుగరు. పైగా తన సమక్షంలో యెవరైనా నా సౌందర్యప్రసక్తి తెస్తే ఆయన కనుబొమలు ముడివేసి, నవ్వేవారు. నా చూపులలో లోట్లను వెతికి, నన్నేడ్పించడంలో కూడ ఆయన సరదా చూపేవారు. పండుగ పబ్బాలు వచ్చాయనేసరికి కాట్యా హడావిడిగా కొత్తబట్టలతో నన్ను సింగారించి, నున్నగా దువ్వి జుట్టును ఆకర్షణీయంగా సవరించేది. అలాంటప్పుడల్లా ఆయన నన్ను వేళాకోళంచేసి వేధించేవారు. దయామయి కాట్యా ఆయన ఎగతాళి విని చాల నొచ్చుకునేది; ప్రథమంలో నాకు కూడ బాధగానే వుండేది. ఆయనకు నాపై ప్రేమ జనించిందని కాట్యా నిర్ధారణచేసుకుంది; కాని తాను ప్రేమించిన స్త్రీ అందమైన వేష భూషణాదులతో ఆకర్షణీయంగా వుండాలనే కోర్కె లేని ఆ వింతమానవుని మనస్తత్వం మాత్రం ఆమెకు రవంతైనా

అర్థంకాలేదు! కాని నేనుమాత్రం త్వరలోనే ఆయన ఉద్దే శాన్ని గ్రహించాను. నా ప్రవర్తనలో ఆడంబరం, నటన అనేవి మచ్చుకైనా ఉండరాదని ఆయనభావం. ఆవిషయం నేను గ్రహించగానే నా వేషభూషణాదుల్లోను, హావభావాదుల్లోనూ ఆడంబరానికీ, నటనకూ స్వస్తివాచకం చెప్పేశాను. ఆ నా యౌవనకాలంలోనే నా ఆడంబరత్వంస్థానంలో సహజసిద్ధ మైన నిరాడంబరత్వం చోటుచేసుకుని బలపడిపోయింది. ఆయన నన్ను ప్రేమిస్తున్నారనే విషయంలో నాకేమీసందేహం లేదు; ఆ ప్రేమ యెట్టిది? నన్ను బాలికగా ప్రేమిస్తున్నారా? స్త్రీగానా? అని మాత్రం నన్నునేను అప్పటికింకా ప్రశ్నించు కోలేదు. ఆయన ప్రేమవిలువను మాత్రం నేను గుర్తించాను. ఈ విశాల ప్రపంచంలోని స్త్రీ లందరికన్న నన్ను మిన్నగా ఆయన యెంచుతున్నారని కూడ గ్రహించాను. ఆవిధంగానే ఆయన నా విషయంలో శాశ్వతంగా మోసపోతూ వుండాలని కోరుకోకుండా కూడ ఉండలేకపోయాను. ఆయనను మోసగిం చాలనే కోరిక నాకు లేకపోయినా ఆయనను మోసగించనూ మోసగించాను; ఆ నా మోసకార్యక్రమంలో పరిశుద్ధురాలను కూడ అయ్యాను. నా దేహసౌందర్య ప్రత్యేకతలనుకాక, నా మనోవీధులను, నా హృదయపు లోతులను ఆయనకు చూపా లనే గాఢమైన ఉత్తమమైన తమి నాకు కలిగింది. నా సుందర హస్తద్వయం, దీర్ఘవినీలకేశాలు, నల్లని నయనద్వయం, హావ భావాలు అన్నీ ఆయన అంతకుముం దనేకమార్లు చూసి యున్నవే! ఆయనను మోసగించాలనే కోర్కెతప్ప ఆయనకు కొత్తగా చూపగల దేహసంబంధ విశేషాలేమీ లేవు. నా

మనోహృదయాల నాయన గాఢంగా ప్రేమిస్తున్నారు. జననాభివృద్ధిక్రమమార్గంలో ముందుకుపోతున్న నా మనోవిచిత్ర వీధులనుగాని, నాహృదయపులోతులనుగాని ఆయన యెన్నడు చూసి యెరుగరు. మరి ఆవిషయంలో ఆయనను మోసగించ నూకలను; మోసగించానుకూడా. ఈ విషయం గ్రహించగానే ఆయన సమక్షంలో నాప్రవర్తన యెంత సుగమము, సులభము అయింది! నా అనవసర ఆడంబర డంబాలు, విలక్షణచేష్టితాలు ఒక్కమారుగా అదృశ్యమైపోయేయి. ఆయన యేవిధంగా చూసినా నన్ను నఖశిఖపర్యంతమూ యెరుగుదురనీ, నా అంద చందాలతో, హావభావాలతో ఆయన తన అలవాటుకు విరుద్ధంగా యితరులందరివలెనే నే నందమైనదాన్నని పొగడనారంభిస్తే నా కసహ్యం కలిగేదనుకుంటా. మా సంభాషణలో నా మాటలువిని ఆయన తన ఉద్రేకాన్ని వేళాకోళపునవ్వు వెనుక మరుగుపరచి, తీక్షణంగా నా వంక చూస్తూ "నీలోమాత్రం 'యేదో' ప్రత్యేకత వుంది! ఉన్నవిషయం చెప్పొద్దూ, నువ్వు బలేపిల్లవ్!" అని ఆయన అన్నప్పుడు నా హృదయ మెంతగా భారవిముక్తమై, సంతోషపూరితమయ్యేదో చెప్పలేను!

ముసలి గ్రిగరీ తన మనుమరాలిపట్ల చూపు ప్రేమలో నేను సానుభూతి చూపినంత మాత్రాన ఏదో ఒక గీతం లేక నవల చదివినప్పుడు హృదయం ద్రవించగా నా నయనాలు అశ్రుపూరితాలయ్యాయని చెప్పినంత మాత్రాన, షులాఫ్ రచనల కన్న మొజార్ట్ రచనలన్న నా కెక్కువ ప్రీతియని చెప్పినంత మాత్రాన న న్నాయన పైవిధంగా మెచ్చుకుని నా మనస్సును తృప్తితోను, గర్వంతోను నింపివేసేవారు! ప్రేమింపదగ్గ విషయా

లిపి అనే నిశ్చయభావాలులేని ఆరోజుల్లోనే మంచిచెడ్డల విచక్షణలో నా చురుకుదనానికి నాకే ఆశ్చర్యం కలిగేది. నా పూర్వపు అలవాట్లు, అభిరుచులు ఆయనకు నచ్చేవికావు. నేను చెప్పబోయే విషయం ఆయన ముందుగానే గ్రహించి, చూపు మాత్రంలోనో, భృకుటివిక్షేపంలోనో తన అనిష్టాన్ని వెల్లడించేవారు. అంతమాత్రంలోనే నా పూర్వాభిప్రాయం మారిపోయినట్లు తోచేది నాకు. ఒక్కొక్కమారు ఆయన నా కివ్వదలచుకున్న సలహా యింకా ఆయన మనస్సులో వుండగానే నాకు బోధపడిపోయేది! నా ముఖంలోనికి తన చూడ్కులను బరపుతూ నన్నేదైనా ప్రశ్న అడిగినప్పుడల్లా ఆయనచూపే నానుండి ఆయన కోరిన జవాబును పొందగలిగేది. ఆరోజుల్లో నా భావాలు, ఉద్దేశాలు యేవీ కూడ నిజానికి నావికావు. అన్నీ ఆయన భావాలకు ప్రతిధ్వనులే! అవే నాలో ప్రవేశించి, నా స్వాంతమైపోయి నా జీవితాన్ని కాంతిమయం చేశాయి. జీవితంపట్ల నా దృక్పథం నాకు తెలియకుండానే మారిపోయింది. కాట్యా, సోన్యా, నౌకర్లు, చాకర్లు, నేను, నా పనిపాటలు అన్నీ నాకు కొత్తగా వింతగా కనుపించ నారంభించాయి. ఒకానొకప్పుడు కాలం తరలించెయ్యటానికి చదివిన పుస్తకా లీనాడు ఆయన తెచ్చి యిచ్చిన కారణాన, మేమిద్దరమూ కలిసి చదివి చర్చించినంతమాత్రాన నా జీవితంలో ముఖ్యమైన, ఆనందప్రదాయకమైన వస్తువులైనాయి. అంతకుముందు సోన్యాకు పాఠాలు చెప్పటం తప్పనిసరి తద్దినంగాను, బరువైన బాధ్యతగాను యెంచి నిరుత్సాహంగా నిర్వర్తిస్తూండేదాన్ని. కాని సోన్యాకు పాఠం చెప్తూండగా ఆయన కూడ వచ్చి ఒక

మారు పాల్గొన్నప్పటినుంచీ సోన్యా విద్యాబోధన నాకు పరమ సంతోషదాయకమైంది. అంతకుముందేదైనా పాట అంతా పూర్తిగా కంఠస్థంచేయటం అసంభవమని తోచేది నాకు. కాని యిప్పుడా పాటను ఆయన విని మెచ్చుకోవచ్చుననే భావంతో నలభై యాభై మార్లు కూడ యేకాదమ్మున వాయించ నారంభించాను. పాపం కాట్యా మాత్రం వినలేక చెవుల్లో దూదిని పెట్టుకునేది. కాని అదేమిచిత్రమో నాకు మాత్రం విసుగని పించేది కాదు. పాతపాటలే యెంతో శ్రావ్యంగాను, చక్కగాను వినిపించేవి. నా ప్రాణసమానురాలైన కాట్యా గూడ నాకొక నూతన వ్యక్తిగా కనుపించ నారంభించింది. మాకు మాతృ దేవతలేని లోటు శోచనీయకుండా ఆజన్మ మిత్రురాలివలెను; దాసివలెనూ మాకు సేవచేయవలసిన బాధ్యత ఆమెపై న్యాయానికేమీ లేదని అప్పుడే ప్రప్రథమంగా నాకు బోధ పడింది. ఆ ప్రేమమయి ఆత్మత్యాగము, గాఢమైన ప్రేమాను రాగాలు తలుచుకోగానే నా హృదయం ఆమెపట్ల అధికతర ప్రేమాదరాలతో నిండిపోయింది. మా దాసదాసీలను నౌకరు చాకర్లను ఒక క్రొత్తదృష్టితో చూడటం నేర్పినదికూడ ఆయనే. వారిమధ్య నే నప్పటికి పదిహేడు నిండుసంవత్సరాలు గడిపినప్ప టికీ నా కిసుమంతైనా తెలియదని చెప్పుకోటానికి నాకు సిగ్గు కలుగుతోంది. వారికికూడ నాకువలెనే సుఖ దుఃఖాలు, రాగ ద్వేషాలు, ఆశాపాశాలు వుంటాయనే భావం ఒక్కమారైనా నా మనస్సులో అంతకుముందు ప్రవేశించనేలేదు! అంతకు ముందనేక సంవత్సరాలుగా చూస్తూన్న మా పొలంపుట్రలు తోటలు అన్నీ అకస్మాత్తుగా నూతనంగా, శోభాయమానంగా

మారిపోయాయి. ఇతరుల కొరకై త్యాగపూరిత జీవితం గడప టమే జీవితంలోకెల్లా అత్యంత సుఖప్రదమైన విషయం అని ఆయన చెప్పిన వాక్యం పరమసత్యం. అప్పట్లో ఆ విషయం నాకు అర్థంకాక వింతగా తోచినా క్రమక్రమంగా అనుకోకుం డానే అది నా ఆశయంగా రూపొందింది. నా జీవిత విధానంలో యేమీ మార్పులు లేకపోయినా, నా మనోభావాలకు ఆయన తన వ్యక్తిత్వాన్ని తప్ప వేరేమీ ఓర్చకపోయినా నా ప్రస్తుత జీవితంలో మాత్రం ఆయన అర్థవసమానమైన ఆనందాన్ని చవి చూపాడు. నా చిన్ననాటినుండి జరిగిన ఘటనలన్నీ అకస్మా త్తుగా చైతన్యం పొంది నామనోవీధులలో మెలగనారంభిం చాయి. ఆయనదర్శనమాత్రాన సర్వవిషయాలూ నాకు స్పష్టమై, సంతోషదాయకా లవుతున్నాయి.

ఆ వేసవికాలంలో మేడపై పడుకున్నప్పు డనేకమార్లు వసంతకాలపు నా నిరానంద, నిరాశాభావాల స్థానంలో అని ర్వచనీయము, అపూర్వమైన ఆనంద తరంగా లుద్భవించి నా మనస్సును నింపివేశేవి. ఆ భావాలతో నిద్రపట్టక కాట్యాపక్కన కూర్చొని నేనెంత ఆనందంగా వున్నానో ఆమెకు వెళ్ళబోసు కునేదాన్ని. ఆమె స్వయంగా చూసి గ్రహించిన నా ఆనంద విషయం నాకు నేనై ఆమెతో చెప్పటం యెంత అనవసరం? అనిపిస్తోం దిప్పు డావిషయం తలుచుకుంటే. కాని ఆమె తాను కూడ చాల తృప్తిగాను, ఆనందంగాను వున్నానని చెప్పి నన్ను ముద్దుపెట్టుకుంది. ఆమెమాటను నేను మనసారా నమ్మాను. ఆ రోజుల్లో ఆమె ఒక్కతేఅన్న మాటేమిటి, యీ జగమంతా ఆనందమయంగా ఉండటం యెంతో అవసరమనీ, సాధ్యమనీ

కూడా అనిపించేది నాకు. నా సోదెలో కాట్యాకు నిద్ర సరిగా వుండేదికాదు పాపం. ఆమె కోపంతెచ్చుకున్నదానివలె నన్ను తన పక్కపైనుండి త్రోసివేసి నిద్రపోయేది. నేను మాత్రం గంటల తరబడి నా పక్కపై కూర్చుని నా ఆనందకారణాల కొరకై వెతుకులాడేదాన్ని. ఒక్కొక్కమారు దైవప్రార్థన తిరిగి తిరిగి చేస్తూ నాకు కలుగజేసిన ఆనందానికై నా స్వభాషలో భగవంతునికి కృతజ్ఞత తెలిపేదాన్ని.

గది అంతా గాఢ నిశ్శబ్దం ఆవరించుకునివుంది. నిద్రించు తూన్న కాట్యా శ్వాసనిశ్వాసలు, గడియారపు టిక్కుటిక్కు ధ్వనీ తప్ప వేరు శబ్దమేదీ వినరావటంలేదు. తలుపులు, కిటికీ రెక్కలు వేసివున్నాయి. తూరీగ కాబోలు ఒకటి జుంయ్ మంటూ గదివెలుపల యెగురుతూన్న ధ్వని వినవస్తూంది. ఆ గదిలోనే శాశ్వతంగా వుండిపోవాలనీ, యిక ఉదయం కానే రాదనీ, నా అప్పటి మనోవైఖరీ, స్థితీ శాశ్వతంగా మారకుండా అల్లాగే ఉండిపోవాలనే గాఢమైన కోర్కె కలిగింది! నా స్వప్నాలు, ప్రార్థనలు సజీవాలనీ, అవి ఆ అంధకారంలో నా చుట్టూ ముసురుకుంటున్నాయనీ, నాపై వాలుతున్నాయనీ అనిపించ సాగింది. ఆయన భావాలే నా భావాలు ; ఆయన యిష్టానిష్టాలే నా యిష్టానిష్టాలు. అప్పటికింకా అది ప్రేమయని నాకు తెలియదు. కాని పరిస్థితులన్నీ యెప్పటికీ ఆ విధంగానే కొనసాగిపోవచ్చుననీ, దారిలో కష్టనష్టాలుండవనీ ఆనాటి నా భావం !

3

ఆ రోజున మా పొలంలో కట్టివేత జరుగుతోంది. కాట్యా, సోన్యాలతో నేను వెళ్ళి తోటలో లోయ అంచున గుబురైన నిమ్మచెట్లనీడలో పొలం చక్కగా కనుపించే ఒక మనోజ్ఞమైన ప్రదేశంలోవున్న బల్లపై కూర్చున్నాను. అప్పటి కప్పుడే సెర్జీ మిఖాలిచ్ మాయింటికి వచ్చి మూడు రోజులై పోయింది. ఆ రోజున వస్తారని యెదురుచూస్తున్నాం. పైగా ఆయన పంటపొలం చూడటానికి వస్తామన్నారని మా రైతు కూడ చెప్పటంవలన తప్పక వస్తారని నిశ్చయించుకున్నాము. మధ్యాహ్నం రెండుగంటలవేళ గుర్రంపై 'రైతు' పొలానికివచ్చిన ఆయన మూర్తి మా కంటపడింది. కాట్యా చిరునవ్వుముఖంతో నా వంక తిరిగి కండ్లెగరవేసి ఆయన కతిప్రియమైన చెర్రీ, పీచ్ ఫలాలు కోసుకురమ్మని పురమాయించి బెంచిపై ఒరిగి కునుక నారంభించింది. ఒక నిమ్మరెబ్బ విరిచి దానితో కాట్యాకు విసురుతూ, మధ్యమధ్య ఆయన వస్తున్నారేమోనని - బాటవంక చూస్తూ పుస్తకం చదువుకుంటున్నాను. ఒక పెద్ద నిమ్మచెట్టు మొదట సోన్యా బొమ్మరిళ్ళను బహుశ్రద్ధగా కడుతోంది. ఆకు అల్లాడటంలేదు. బహుఉక్కగావుంది. సూర్యుడు నిప్పులు చెరుగుతున్నాడు. ఆకాశంలో మేఘాలు గుబురుకొని నల్లపడ నారంభించాయి. ఉదయమంతా ఉరుములు ఫెళఫెళార్భటులు చేశాయి. మామూలుగానే ఉరుములకు ముందు నా హృదయావేదన తీవ్రతరం కానారంభించింది. కాని పొద్దు తిరిగేసరికి మేఘాలన్నీ మాయమయ్యాయి. మేఘ వినిర్ముక్తుడైన సూర్యుడు మరింత కాంతివంతంగా ప్రకాశించ నారంభించాడు.

ఒక ప్రక్కమాత్రమే కొలదిగా మేఘగర్జన వినవస్తూంది. పొలాలలో లేగిన దుమ్ము క్రిందుగా పయనిస్తూన్న ఒక దట్టమైన మేఘంలో కలిసిపోయింది. మెరుపులు ఆ దట్టమైన మేఘాన్ని కూడ చీల్చుకుని ప్రకాశించి, భూగర్భంలో అదృశ్యమవ నారంభించాయి. ఈ రోజుకు వర్షం దాటిపోయినట్లే! కనీసం యీ ప్రాంతంలో కురవదు. తోటకావలివంక నున్న బాట వెంబడి ధాన్యపు మోపుల బరువుతో కిరకిరలాడుతూ వరుసగా పోతున్న బండ్లు చెట్లసందులనుండి కానవస్తున్నాయి. ఖాళీబండ్లు టకటక శబ్దంచేస్తూ పరుగులుతీస్తున్నాయి. బండ్ల నడకతో లేచి యేర్పడిన దట్టమైన ధూళిమేఘాలు పైకిపోక, క్రిందికిరాక చెట్ల ఆకుల సందునుండి మాకు తోటలోనికి కానవస్తున్నాయి. కొంత దూరంలోనున్న కుప్పల దొడ్డిలో ఆ స్వరాలే, ఆ బండ్ల కిరకిరశబ్దాలే వినవస్తున్నాయి. ముందుకంచెవెంట నెమ్మదిగా సాగివెళ్ళిన ఆ బంగరువర్ణపు పనలే యిప్పుడు పైకి యెగురుతున్నాయి. గుండ్రటి కుప్పలు పైపైకి పెరుగనారంభించాయి. కూలీలు కుప్పల శిఖరాలను కోసుగా సర్దటం స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. ముందున్న పొలాలనుండి పనలు కదుతూన్న కూలీల పాటలు అవ్యక్తమధురంగా వినవస్తున్నాయి. పనలబండ్లు నిరంతరాయంగా కిరకిరశబ్దాలతో వస్తూనేవున్నాయి. ఒక వంకనుండి ధాన్యపుదంట్లలోను, మధ్య మధ్య కలుపు మొక్కలలోను నిండిన ఖాళీప్రదేశం పెరుగ నారంభించింది. కడప్రక్క పొలాలలో వంగి పనలుకదుతూన్న కూలిపడుచుల రంగురంగుల దుస్తులు నేత్రోత్సవం చేస్తున్నాయి. ధాన్యపుదంట్లక్కడ ముందసహ్యంగా కనిపించినా, అందమైన బంగరు రంగుపనలు వరుస

లలో సమదూరంలో వుండటంచేత చాల అందంగా కనిపించ నారంభించాయి. చూస్తూచూస్తూండగనే వేసవి గడిచిపోయి ఆకురాలుకాలం ప్రారంభమైనట్లు తోచింది. తోటలో మేము కూర్చున్న చల్లని ప్రదేశంలో తప్ప చుట్టూ ఎండ మండిపో తూంది. సుడిగాలులతోబాటు ధూళిమేఘాలు ప్రసరిస్తు న్నాయి. అల్లాంటి మండుటెండలో, ధూళిదుమారంలో కూడ కూలీలు నడుములు యెత్తకుండా కబుర్లు చెప్పుకుంటూ పని చేస్తూనేవున్నారు.

ఈలోగా కాట్యా తెల్లసిల్కు జేబురుమాలు ముఖంపై కప్పుకుని చల్లని నీడలో బెంచిమీద గాఢంగా నిద్రపోతూంది. పళ్లెరంలో రసవంతమైన చెర్రీపండ్లు నల్లగా నిగనిగ మెరుస్తూ నోరూరిస్తున్నాయి. మా దుస్తులు అతిపరిశుభ్రంగా వున్నాయి. పరిశుభ్రమైన గాజుపాత్రలోని నీటిలో సూర్యకిరణాలు ప్రతిబిం బించి ఇంద్రధనుస్సులోని సప్తవర్ణాలను గోచరింపచేస్తున్నాయి. మరి నా ఆనందానికి అవధిలేకపోయింది! "సంతోషంగా వుండ కుండా యెల్లాఉండగలను? సంతోషంగా వుండటంలో పోనీ పొరపాటేమివుంది? నా సంతోష పారవశ్యంలో యెవరికి పాలు పంచిపెట్టను? నా తను మనోప్రాణాలను, నా అవధిలేని ఆనంద సర్వస్వాన్నీ యెవరికి, యెట్లాగు సమర్పించుకోను?" అనే ప్రశ్నలు నా మనస్సులో చెలరేగాయి.

అప్పటికి సూర్యుడు బిర్చి వృక్షాగ్రాలక్రిందకు వ్రాలాడు. రేగిన ధూళిమేఘాలు క్రమంగా అణిగిపోయాయి. ఏటవాలుగా ప్రసరిస్తూన్న సూర్యకిరణకాంతిలో దూరానవున్న వస్తువులు కూడ సుస్పష్టము, కాంతివంతము అయ్యాయి. మేఘాలు

పూర్తిగా చెదరిపోయాయి. కొత్తగాలేచిన మూడు ధాన్యపు కుప్పల కొనలూ చెల్లసందునుండి కానవస్తున్నాయి. కూలీలు కుప్పలదొడ్డి నుండి తిరిగి వస్తున్నారు. ఖాళీబండ్లు దడదడమను శబ్దంతో ఆనాటికి ఆఖరుమారు వేగంగా మమ్మల్ని దాటి పోయాయి. కూలిపడుచులు చేటలు, మోపులుకట్టే త్రాళ్ళు తీసుకొని బిగ్గరగా పాడుకుంటూ యిండ్లకు తిరిగివెడుతున్నారు. అప్పటికీ సెర్జీ మిఖాలిచ్ వచ్చే జాడలేమీ కనిపించలేదు. పొలానికి చాలాసేపై వచ్చేరే,యింకా రాలేదేమబ్బా అని ఆలోచిస్తున్నాను. అంతలోనే అకస్మాత్తుగా లోచుచుట్టి నే నూహించని ఒక ప్రక్కనుండి టోపీ చేతపట్టుకుని, వేగంగా సంతోష పూరితవదనంతో వచ్చారు. నిద్రపోతూన్న కాట్యాను చూచి శబ్దం చేసినందుకు నాలుక కరుచుకొని, కన్నులరమోడ్చి మునివేళ్ళపై అతినిశ్శబ్దంగా ముందుకు వచ్చారు. ఆయన అదొక విధమైన అకారణానందావస్థలో వున్నారని నేను వెంటనే గ్రహించేశాను. 'ఉన్మత్తానందం' అని మేము పిలుస్తూండే అట్టి ఆనందావస్థలో ఆయనను చూడటమంటే నాకు మహాసరదా. అప్పుడాయన సరిగా స్కూలుకు వెళ్ళటం యెగకొట్టి తిరిగే పెంకిపిల్లవానిలాగున్నారు. ఆయనమూర్తి ఆపాద శిరఃపర్యంతమూ తృప్తితోను, బాల్యోచితమైన ఆనందోల్లాసాలతోను నిండిపోయి వున్నట్లుగా తోచింది నాకు.

'ఏం గులాబీ, కులాసాగా వున్నావా? విశేషాలేమిటి?' అతి నెమ్మదిగా అన్నారాయన నాకరసంచాలనంచేస్తూ. తర్వాత నా ప్రశ్నకు జబాబుగా "ఓహో! పదమూడేండ్ల బాలునిలాగున్నా

నీవేళ. చెల్లెక్కయాలని, పుట్టలు దాటెయ్యాలన్నంత హుషారుగా వుంది." అన్నారాయన.

'అది ఉన్మత్తానందం కాదుగదా?' నవ్వుతూ మెరుస్తూన్న ఆయన కండ్లలోకి చూస్తూ నే నన్నాను. అప్పటికే కొంతవరకు ఉన్మత్తానందం నన్ను కూడ ఆవేశించినట్లయింది.

నవ్వును బలవంతాన ఆపుకుంటూ, కండ్లెగురవేసి "అవును గాని, నువ్వు కాట్యాముఖాన్ని అకారణంగా తాడించవలసిన అవసర మిప్పుడేమొచ్చిందో మాత్రం నా కర్థంకావటంలేదు" అన్నా రాయన.

ఆయన ముఖంవంక చూస్తూ కాట్యాకు నిమరెబ్బతో యింతసేపూ విసురుతూనే వున్నాను.. అప్పటికి నాకు తెలియకుండానే జేబురుమాలు తొలగిపోగా, కాట్యాముఖంపై రాస్తూ వుండటం చూసి నాకుకూడా నవ్వు వచ్చింది.

"అసలు తానింతసేపూ నిద్రపోలేదంటుంది కాట్యా" నే నతి నెమ్మదిగా అన్నాను కాట్యాకు నిద్రాభంగం చేయరాదన్నట్లుగా. కాని ఆయనతో అస్పష్టస్వరంతో సంభాషించాలనే నా ఆకాంక్షే నా మందస్వరానికి నిజమైన కారణం!

నా స్వరం వినరాలేదన్నట్లుగా నటిస్తూ ఆయన కూడ నావలెనే పెదిమలు కదుప నారంభించాడు. చెర్రీపళ్ళ పళ్లెరాన్ని చూచి, దాన్ని తస్కరిస్తూన్నట్లు నటిస్తూ, నిమ్మచెట్టు క్రింద కూర్చుని బొమ్మరిల్లమధ్య బొమ్మలతో ఆడుకుంటూన్న సోన్యావద్దకు వెళ్లి సోన్యాబొమ్మరిళ్లపై దభేలుమని కూర్చున్నారు. సోన్యాకు మొదట కోపంవచ్చినా చెర్రీపళ్లెవ రెక్కువ తింటారని పోటీపెట్టుకుని దానితో ఆయన రాజీచేసుకున్నారు.

"కావాలంటే యింకా కొన్ని చెర్రీలు తెప్పిస్తాను. లేక పోతే మనమే వెడదామంటారా?" అని అడిగాను.

ఆయన చెర్రీపళ్ల పళ్లాన్ని పట్టుకుని, దాంట్లో సోన్యా బొమ్మలుపెట్టి గోట్ల వైపుకు నడువ నారంభించారు. సోన్యా నవ్వుతూ తన బొమ్మల నిచ్చివెయ్యమని ఆయన కోటుపుచ్చుకు వేళ్ళాడుతూ మా వెనుక పరుగెత్తుకుంటూ రానారంభించింది. బొమ్మలు దానికిచ్చివేసి నా వంక తిరిగి గంభీరంగా మాట్లాడ నారంభించారు.

"మాషా! నువ్వు నిజంగా ముద్దుగులాబివే సుమా. ఆ దుమ్ములో వేడిలో పొలాలన్నీ తిరిగి తిరిగి యిక్కడికి వచ్చే సరికి నా మనస్సుకెంత శాంతికలిగింది! కానైతే, నువ్వు మన ఆవరణల్లో పూసే మామూలు గులాబివి మాత్రం కాదు. అడవుల్లో పూసి ఉషఃకాంతిలో మంచులో తడిసి సువాసనలు విరజిమ్మే ముద్దుగులాబివి" ఎవరూ లేచే ప్రమాదం లేకపోయినా నెమ్మదిగానే అన్నా రాయన.

"ఈ యేడు కోతలు బాగా సాగుతున్నాయా?" అంటూ నేను ప్రసంగం మార్చాను, ఆయన పొగడ్త నాలో కలిగించిన సంతోష మిళితమైన సంభ్రమాన్ని కప్పిపుచ్చటానికని.

"మంచి జోరుగా సాగుతున్నాయి; మన ప్రజలు వున్నారే నిస్సందేహంగా అద్భుతమైన మనుష్యులు! వారి మంచి చెడ్డలను గురించీ, సుఖ దుఃఖాలను గురించీ మనకు అవగాహన అయినకొద్దీ వారి నంత కంత కధికంగా ప్రేమిస్తాం!" అన్నా రాయన.

''అవునవును, ఇంతసేపూ వారినిక్కడనుండి చూస్తూ కూర్చున్నాను. నిజంగా వారావిధంగా మండుటెండలో చెమట నోడుస్తూ బండచాకిరీ చేస్తూంటే నా మటుకు నేనిక్కడ సుఖంగా కాలుమీద కాలు వేసుకుక్కూర్చుంటూన్నందుకు నా మనస్సు సిగ్గుతో ముకుళించుకు పోయిందంటే నమ్మండి. అందుకని..." అంటూ యింకేమో చెప్పబోయేను.

దయాపూరితము, సిశితమైన చూపుతో ఆయన మధ్య లోనే అడ్డువచ్చి "అంత పవిత్రమైన విషయాన్ని గురించి తేలిగ్గా మాట్లాడకూడదు మామా! ఆడంబర పదజాలం వాడి, శుష్క సానుభూతి ప్రకటించేసి అంతితో సంతృప్తిపడవలసిన మామూలు విషయంకాదని గుర్తుంచుకో" అని హెచ్చరించా రాయన.

"మీతోనేకదా అని యీ విషయం చెప్పానుగాని లేక పోతే యీ విషయం యెత్తుతానంటారా!" అన్నాను.

"సరే, సరే! మరి చెర్రీపళ్లసంగతేమిటి"? అన్నారాయన.

తోట తలుపు మూసివుంది. తాళంచెవి కోతకు వెళ్లిన తోటమాలి వద్ద వుంది. సోన్యా తాళంచెవికోసం పరుగెత్తుకు వెళ్లింది. అది వచ్చేవరకూ ఆయన ఆగక ప్రహారీగోడ యెక్కి లోనికురికారు.

"నీ క్కాసిని చెర్రీలు కావాలంటే గిన్నె యిటివ్వు'' అని గోడ ఆవలనుండి కేకవేశా రాయన.

"అక్కర్లేదు, నేనే కోసుకోవాలని వుంది. సోన్యాకు తాళంచెవి దొరకదు. నేనే వెళ్లి తీసుకువస్తాను'' అని జబా బిచ్చాను నేను.

కాని అకస్మాత్తుగా తా నేకాంతంగా ఉన్నాననీ తన్నె వ్వరూ చూడటంలేదనీ ఆయన అనుకునే సమయంలో యేమి చేస్తున్నారో, యెల్లాగున్నారో చూడాలనే గాఢమైన వాంఛ కలిగింది. పైగా అప్పటి నా మానసికస్థితిలో ఆయన్ను చూడ కుండా ఒక్కక్షణంకూడ వుండటం నా కభిమతం కాలేదు. దూల కొండితుప్పలను తప్పించుకుంటూ మునివ్రేళ్ళపైనిశ్శబ్దంగా ప్రహరీ గోడ యెత్తు తక్కువగా వున్నవైపుకు పరుగెత్తుకువెళ్ళి అక్కడ నున్న ఒక ఖాళీపీపాపై యెక్కి గోడపై వంగి లోనికి చూచాను. పెద్దపెద్ద నొక్కుల ఆకులతోను, నల్లని రసవంతమైన చెర్రీపండ్ల తోను అలరారుతూన్న వృక్షాల మధ్యనుండి సెర్జీమిఖాలిచ్ కానవచ్చారు. నేను తాళంచెవి కోసం వెళ్ళాననీ, తన్నెవ్వరూ చూడటంలేదనీ ఆయన అనుకుని వుంటారు! ఒక దుంగపై కూర్చుని టోపీ ప్రక్కనుపెట్టి కండ్లరమోడ్చి యేదో దీర్ఘాలో చనలో మునిగిపోయివున్నారు. అంతలోనే భుజాలెగురవేసి, కండ్లు తెరిచి యేదో గొణుగుతూ విలక్షణంగా నవ్వారు. ఆయన కలవాటులేని ఆ విలక్షణమైన నవ్వూ, మాటలు చూసి రహస్యంగా వింటూన్నందుకు సిగ్గుతో నా శిరం వంగిపోయింది. ఆయన 'మాషా!' అన్నట్లుగా అస్పష్టంగా వినవచ్చింది. కాని అది అసంభవం అనుకున్నాను. 'ప్రియమైన మాషా!' అన్న ఆయన ప్రేమార్ద్ర మార్దవస్వరం మరల మధురంగా, స్పష్టంగా వినిపించింది. దానితో నా హృదయం అమందానందతుందిల మైపోగా పడిపోతానేమోననే భయంతో గోడను మరింత గట్టిగా పట్టుకునే ప్రయత్నం చేశాను. నా కదలికవలన కలిగిన శబ్దానికి ఆయన త్రుళ్ళిపడి నా వంక తిరిగారు – అంతలోనే

ఆయన ముఖం చించేశారు. ముఖమంతా చిన్న పిల్లవాని ముఖంవలె ఎర్రగామారి, నల్లపడిపోయింది. ఆయన మాట్లాడు టకు విశేషప్రయత్నం చేసి కూడ ఒక్కమాటైనా మాట్లాడ లేకపోయారు. అయినప్పటికీ మేమొకరివంక మరొకరం చూసు కునేసరికి మా కిద్దరికీ నవ్వు వచ్చింది! ఆ నవ్వుతో ఆయన వదనమంతటా సంతోషకాంతులు మెరిశాయి. నాలో తప్పులు సరిదిద్దుతూ మంచిచెడ్డలు విడమరచి బోధించే వయోధికుని స్వభావ మాయనలో లోపించిపోయినట్లుగా తోచింది: నే నే విధంగా ఆయనపట్ల ప్రేమగౌరవాలు, భయభక్తులూ కలిగి వున్నానో అదే విధంగా ఆయన కూడ నా పట్ల ప్రేమగౌర వాలు, భయభక్తులు గల నాతో సముడైన వ్యక్తిగా కనిపిం చారు. ఇరువురమూ ఆ అవస్థలో కొంతసేపు నిశ్శబ్దంగా వుండి పోయాం. కాని అకస్మాత్తుగా ఆయన కనుబొమలు ముడి పడ్డాయి. పెదిమలపై అంతవరకూ చిందులాడే చిరునవ్వు మాయమైంది. కండ్లలో అంతవరకూ వెలిగిన జ్యోతి క్షీణిం చింది. అంతసేపూ మే మేదో తప్పుచేస్తూన్నట్లూ, తానందుకు పశ్చాత్తాపం చెందినట్లు, నన్నుకూడ పశ్చాత్తాపం పొంద మన్నట్లూ ఆయన తిన పూర్వ వయోధిక స్వరంతో యిట్లా అన్నారు.

"దిగు, దిగు! క్రిందపడితే యే కాలో, చెయ్యో విరు గుతుంది కూడాను. ఆ జుట్టూ అదీ సరిజేసుకో, యెల్లా రేగి పోయిందో!"

'ఎందుకింత నటన? నన్నెందుకిల్లా బాధించాలనుకుంటు న్నారాయన?' అనుకున్నా నెంతో విసుగ్గా నా మనస్సులో.

అదేక్షణంలో ఆయన మనోశాంతిని భగ్నంచేసి, ఆయనపై నాకుగల ప్రభావ ప్రాబల్య మెంతో తెల్సుకోవాలనే తీవ్రవాంఛ కలిగింది.

"నేను దిగను. పళ్లు నేనుకూడా యేరుతాను" అంటూ ఆయన నాకు సాయం చేయటానికి వచ్చేలోపుగానే గోడదాటి తోటలోని కురికాను.

'ఏమిటి పిచ్చిపనులు? దెబ్బయేమీ తగల్లేదుకదా? అవునుగాని మళ్ళీ అవతలకు వెళ్లటమెట్లాగో యేమైనా ఆలోచించావా?' సిగ్గుతో యెర్రబడిన ముఖంతో ఖంగారుపడుతూ అన్నా రాయన మెల్లగా.

ఆయన నేను గోడపై యెక్కినప్పటికన్న యెక్కువ కంగారుపడ్డారు. కాని ఆయన ఖంగారు అప్పటివలె నాకు సంతోషాన్ని కలిగించలేదు సరికదా, నాలో భయాన్ని పురికొల్పింది. ఆయనవలె నాకు కూడా కంగారు కలిగి, దానితో నా శరీరమంతటా సిగ్గు దొంతరులు ప్రసరించాయి. ఆయన ముఖంవంక తలయెత్తి చూడలేక, ఆయనతో యేమి మాట్లాడటానికీ తోచక వేసుకోడానికేమీ నా దగ్గర లేకపోయినప్పటికీ చెర్రీపళ్ళు ప్రోగుచేయ నారంభించాను. నేను చేసిన తొందర పనికై నన్ను నేను నిందించుకుని పశ్చాత్తాపపడ్డాను. నా మూర్ఖత్వం వలన ఆయన సదభిప్రాయాన్ని శాశ్వతంగా కోల్పోయానేమోనని చాలా భయపడ్డాను. మే మిద్దరము నిశ్శబ్దంగా, చాలా గాబరాగా వున్నాము. అట్లాంటి క్లిష్టపరిస్థితి నుండి తాళంచెవి పుచ్చుకు పరుగెత్తుకువచ్చిన సోన్యా నమ్మల్ని కాపాడింది. కొంతసేపటివరకు మా యిద్దరి సంభాషణా సోన్యా

తోనే జరిగింది. మాలో మేమేమీ మాట్లాడుకోలేకపోయాం. కాత్యావద్దకు మేము తిరిగి రాగానే ఆమె తా నింతసేపూ మేల్కొనే వున్నానని మాకు నమ్మచెప్పింది. ఆయన తన పూర్వపు వయోధిక ప్రవర్తన తిరిగి ప్రారంభించారు. కాని దానితో నేను మాత్రం మోసపోలేదు. కొద్దిరోజుల క్రితం మా మధ్య జరిగిన సంభాషణ ఒకటి తలపుకు వచ్చింది.

'తాను ప్రేమించిన వ్యక్తికి ప్రేమ నివేదన చేయటం స్త్రీకికన్న పురుషునకే సులభతరం. పురుషుడు తాను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పకలడు; మరి స్త్రీ ఆవిధంగా వెల్లడించలేదు'' అన్నది కాత్యా.

"అది నేనొప్పుకోను. పురుషుడెప్పుడూ చెప్పకూడదు; తాను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పలేడు కూడా'' అని జబాబిచ్చారాయన.

'ఏం ? ఎందుచేత ?' అని నేను ప్రశ్నించాను.

'ఎందుకంటే అదెప్పుడూ సత్యము, సాధ్యమూ కాదు కనుక. మగవాడు తాను 'నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను!' అన్నంత మాత్రాన, అన్నప్పుడల్లా అద్భుతాలు జరిగిపోతూవుంటా యనుకుంటూ వుంటాడు. నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాననేవాడల్లా తన్ను తాను మోసగించుకోవడం గాని, అంతకు మించిన దారుణం యితరులను మోసగించడం గాని చేస్తున్నాడని నా ఉద్దేశం' అన్నా రాయన.

"మరి, స్త్రీకి తన నొక పురుషుడు ప్రేమిస్తున్నాడని తెలుసుకోడానికి మార్గమేమిటి?" అని అడిగింది కాత్యా.

'ఆ సంగతి నాకు తెలియదు. ఒక్కొక్కవ్యక్తి తన భావాలను ఒక్కొక్కవిధంగా వెల్లడిస్తూంటాడు. అసలా ప్రేమ భావమే వుంటే అది యేదో ఒక విధంగా వెల్లడికాకమానదు. అంతే గాని నవలల్లోలాగ 'ఓ ప్రేయసీ! నా హృదయరాజ్ఞీ!' అని చిన్నబోయిన ముఖంతో నాయకుడు అనేసరికల్లా ఒక్కమారుగా పరిస్థితులు సానుకూలం కావటం చదువుతూంటే నాకు కడుపుబ్బ నవ్వు వస్తుంది!' అన్నారాయన.

ఆయన పరిహాసం వెనుక నాకు అన్వయించే ముఖ్య విషయమేదో వున్నదని అప్పుడే అనుకున్నాను.

"మీ కెప్పుడూ పరిహాసాలేనండీ! ఏ స్త్రీతోనూ మీ రెప్పుడూ ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పలేదని గుండెపై చెయ్యివేసుకుని చెప్పగలరా?" అన్నది కాట్యా నవలల్లో కథానాయకుల గూర్చిన ఆయన అభిప్రాయాన్ని ఖండిస్తూ.

"ఇదివరకు అల్లా ప్రేమ నివేదన చెయ్యలేదు సరికదా యిక ముందుకూడ నాకు నేనై ఆ విధంగా చెప్పను" అన్నారాయన నవ్వుతూ.

ఆ సంభాషణ నాకు జ్ఞాపకంరాగానే తాను నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పవలసిన అవసరం లేదనిపించింది. "ఆయన నన్ను ప్రేమిస్తున్నారని నాకు తెలుసు. ఆయన చూపే అసహజమైన అలక్ష్యంకూడ నా అభిప్రాయాన్ని మార్చలేదు" నే ననుకున్నాను.

ఆ సాయంత్రమంతా నాతో ఆయన మాట్లాడినది తక్కువే అయినప్పటికీ కాట్యా, సోన్యాలతో ఆయన అన్న ప్రతి మాటలోను, ఆయన ప్రతిచూపులోను, కదలికలోను

ప్రేమను నేను స్పష్టంగా గుర్తించగలిగాను. పరిస్థితులన్నీ సానుకూలంగా వుండి అమందానందానుస్వాదించటానికి సమస్తావకాశాలూ వున్న యిప్పుడు కూడ ఆయన తన మనోభావాలను దాచుకుని, అలక్ష్యం ప్రదర్శించాలనుకోవడం అనవసరంగాను, విసుగు పుట్టించేదిగాను తోచింది నాకు. కాని నేను తోటలోనికి ఉరికిన విషయంమటుకు యేదో తప్పిదంవలె నా మనస్సును పీడిస్తూనేవుంది. నా పట్ల ఆయనకు గల సద్భావం తొలగిపోయిందనీ, కోపం కలిగిందనీ ఆరాటపడుతూనే వున్నాను.

టీ త్రాగక పియానోదగ్గరకు వెళ్తూంటే నా వెంటనే ఆయనకూడ వచ్చి "మాషా!" యేదైనా పాట వాయించరాదూ-నీ పాటవిని చాలారోజులైంది" అన్నారాయన.

"వాయిద్దామనే వస్తున్నాను!" అని ఆయన ముఖంలోనికి చూస్తూ తొందరగా "నా మీద మీకు కోపం రాలేదు కదా?" అని అడిగాను.

"కోపమెందుకు మాషా?" అన్నారాయన.

"ఈ సాయంత్రం మీ మాట ధిక్కరించినందుకు" అన్నాను సిగ్గుపడుతూ.

ఆయన సంగతి వెంటనే అర్థంచేసుకుని నేను తప్పే చేశాననీ, కాని తానందుకై నన్ను నిందించే స్థితిలో లేనట్లుగా తలఊపి ఊరుకున్నారు.

పియానోముందు కూర్చుంటూ "అయితే మన తగవు పరిష్కారమైపోయినట్లేగా?" అని అడిగాను.

"ఆ పూర్తిగా!" అన్నారాయన.

పియానో కిరువైపులా రెండు క్రొవ్వువత్తులు మాత్రం వెలుగుతూండటంచేత గది అంతటా అర్థాంధకారం వ్యాపించి వుంది. తెరచియున్న కిటికీలనుండి ఆకాశం కాంతివంతంగా కానవస్తూంది. చీకటిగావున్న వరండాలోకి అప్పుడప్పుడు పనిపై వచ్చిన కాట్యా పదధ్వనీ, కిటికీ క్రింద కట్టబడియున్న ఆయన గుర్రపు సకిలింపుల, పదఘట్టనలధ్వనీ తప్ప ప్రకృతి అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది. ఒకమూల చీకట్లో కూర్చున్న సెర్జీ నాకు కానవచ్చుటలేదు. కాని గదిలోని ఆ అర్థాంధకారంలోను, ప్రతి శబ్దంలోను, నాలోను ప్రతిచోట కూడ ఆయన సాక్షాత్కారం నేను అనుభవిస్తున్నాను. నాకు కనిపించకపోయినప్పటికీ ఆయన ప్రతి చూపు, ప్రతి కదలిక నా హృదయాన్ని స్పందింపచేస్తోంది. ఆయన సాన్నిధ్యంలో, ఆయన కొరకై నేను నేర్చుకున్న పాటను వాయించాను. నేను బాగా వాయిస్తున్నాననీ, ఆయన మెచ్చుకొంటున్నారనే తప్ప బాహ్యస్మృతే నాకు లేదు. ఆయన సంతోషిస్తున్నారనీ, నా వంక తదేకంగా తన్మయత్వంతో చూస్తూంటారనీ నా నమ్మకం. ఆ నమ్మకంతోనే అనుకోకుండా పియానో వాయిస్తూనే ఆయనవంకకు తిరిగాను. చీకటిలో చేతులపై ఆన్చుకొనియున్న ఆయన తల అస్ఫుటంగా కానవచ్చింది, నా వంకకే తదేకంగా చూస్తూన్న కండ్లు మిల మిల మెరిసిపోతున్నాయి. నేను పియానో ఆపి నవ్వాను. ఆయన కూడ నవ్వి వాయిద్యం ఆపినందుకు నిందాపూర్వకంగా తల నాడిస్తూ వాయించమని హెచ్చరించారు. అప్పటికి ఆకాశంలో చందమామ పైకి ప్రాకి బహు కాంతివంతంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. క్రొవ్వువత్తుల గ్రుడ్డివెలుతురుతో నిండియున్న గదిలోని కిటికీల

గుండా వెండితీగలవంటి వెన్నెలరేఖలు ప్రసరించి మరింత ప్రకాశ మానం చేశాయి. పాటలో అసలైన పట్టుకివచ్చి అకస్మాత్తుగా ఆపివెయ్యటం యేమీ బాగాలేదనీ, అసలు శ్రద్ధగా వాయించ టంలేదనీ కాట్యా కేకలువేయసనారంభించింది. కాని ఆయన మాత్రం నేనానాడు వాయించినంత అద్భుతంగా మరెన్నడూ వాయించలేదని తీర్మానించి చీకటిగానున్న వరండాలోనికీ, వెనుకకూ పచార్లుచేయ నారంభించారు. గదిలోనికి వచ్చిన ప్రతిమారూ ఆయన నా వంక తిరిగి నవ్వేవారు. నేను కూడా తిరిగి నవ్వేదాన్ని. ఆ రోజునే జరిగిన యేదో ఒక అనిర్వచనీయ విశేషం తెలుచుకుని ఆపుకోలేని నవ్వు కలిగింది. ఆయన వరండా లోనికి వెళ్ళినప్పుడు పియానో ప్రక్క నా సమీపంలోనే నిలబడిన కాట్యా మెత్తనిగండస్థలంపై ముద్దుపెట్టుకోకుండా ఉండలేక పోయేదాన్ని. ఆయన గదిలోనికి తిరిగి రాగానే ముఖం గంభీ రంగా పెట్టి పట్టు బలవంతంమీద నవ్వు నాపుకునేదాన్ని.

"మాషా యిల్లా నవ్వుతోందీవేళ విశేషమేమిటండీ?" అని ఆయన నడిగింది కాట్యా.

ఆయన జవాబివ్వకుండా నా వంక తిరిగి నవ్వి ఊరు కున్నారు. ఆ రోజున విశేషమేమిటో ఆయనకు కాక మరెవ్వ రికి తెలుసు?

కిటికీగుండా తోటలోనికి చూస్తూ "ఎంత అందమైన రాత్రి!" అన్నారాయన బిగ్గరగా.

మేము కూడ అక్కడకు వెళ్ళాం. నిజంగా అంత అంద మైన రాత్రి నంతవరకు నేనెన్నడూ చూడలేదు. పున్నమి చంద్రుడు నడినెత్తిదాటి వెనుకకు వ్రాలి యుండటంచేత మా

యింటి నీడ యేటవాలుగా కోటలోనికి పడుతోంది. మాదృష్టికి గోచరమైన ప్రతివస్తువూ మంచుతోను, వెన్నెలతోను ఆర్ద్రమై వెండివలె కాంతులీనుతోంది. లోయనుండి పొగ మంచుమబ్బులు పైకి వెడలుతున్నాయి. పొగమంచు వలన దూర వస్తువులు అలుక్కుపోయినట్లు కానవస్తున్నాయి. అప్పటికే ఆకులు సగం రాలిపోవటం వలన లీలక్ పొదలు కాండాలతోసహా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. మంచుతో తడిసిన లీలక్ పుష్పాలు బహు సుందరంగా వున్నాయి. చెట్ల బాటలలో వెలుగు నీడలు లీనమై పోయి యివి చెట్లనీ, యివి బాటలనీ విభజన తెలియక కదులు తూన్న కాంతి నిలయాలవలె కానవస్తున్నాయి; మా కుడిప్రక్క యింటినీడలో గల వస్తువులన్నీ నల్లగాను అనిర్దిష్టంగాను వుండి దృష్టిగోచరం కావడంలేదు. కాని ఆ అంధకారంలో నుండి పైకి వచ్చిన ఒక ఉన్నత పోప్లార్ వృక్షాగ్రం మాత్రం వెన్నెలలో మరింత చక్కగా వెలుగొందుతూంది.

"ఇప్పుడు వెన్నెలషికారుకుపోతే యెంతబాగుంటుంది!" అన్నాను.

కాట్యా ఒప్పుకుంది గాని యెత్తుబూట్లువేసుకోవాలని పట్టుబట్టింది.

"అక్కర్లేదు కాట్యా, సెర్గీ మిఖాలిచ్ చెయ్యిపట్టుకు నడుస్తాను" అన్నాను.

ఆయనచేయి ఆధారంగా నడుస్తే నా కాళ్ళు మంచులో తడవవు కాబోలు! కాని మా ముగ్గురికీమాత్రం ఆ సమయంలో నేనన్న మాటల్లో అసందర్భ మేమాత్రం కనిపించలేదు. ఆయన చేయి ఆసరాగా నే నంతకుముందెన్నడూ నడచియుండక

పోయినా ఆనాడు నాకు క్రొత్త అనిపించనూ లేదు; ఆయన కూడ అభ్యంతరపెట్టనూ లేదు. మేమంతా బయల్దేరి వెళ్ళాం. ఆనాడు ఆ విశాల వినిర్మలాకాశము, ఆ అందమైన తోట, సువాసన లెగజిమ్మే ఆ వాయువు, యావత్ప్రపంచమూ నాకు క్రొత్తగా కన్పించాయి!

మేమొక వృక్షవాటికవెంట నడచిపోతున్నాం. తల యెత్తి ముందుకుచూసిన ప్రతిమారూ ముందు కిక పోవటం సాధ్యంకాదనీ, అప్పట్లో మా చుట్టూనున్న సుందరదృశ్యం శాశ్వతంగా వుండిపోవాలనీ అనిపించేది. కాని మేము ముందుకు సాగిపోతూనేవున్నాం. మా ముందుగల మాయ అవనికలు ఒకటొకటే తొలగిపోయి దారియిస్తూనే వున్నాయి ఎండుటాకులను మట్టుతూ, కొమ్మలు ముఖాలను రాసుకుంటూఉండగా వెలుగునీడలు ప్రసరించియున్న బాటలు గడచిపోతూనే వున్నాం. నా కతిజాగ్రత్తగా తనచేతి నాసరాయిచ్చి నెమ్మదిగా దృఢంగా నడుస్తూన్న దాయనే! మా వెనుక క్రిరుబూట్లతో వస్తూన్నది మా కాట్యాయ్యే! ఇక నిశ్చలంగావున్న ఆకుల సందులనుండి మాపై ఆకాశంలో ప్రకాశిస్తూన్నది చందమామే అయ్యుండాలి! కలలోవలె నడచిపోతున్నాను.

ఇంతలో "కప్ప! కప్ప!!" అని అరచింది కాట్యా.

"ఏమి టా శబ్దం? ఎవరి దా స్వరం?" అనుకున్నాను ముందు. కాని వెంటనే అది కాట్యా స్వరమనీ, కాట్యాకు కప్పలంటే భయమనీ స్ఫురణకు వచ్చింది. ఒక చిరుకప్ప యెగిరి నాముందే వాలింది. వెన్నెలలో దాని చిన్నినీడకూడ కానవచ్చింది.

"నీకు కప్పలంటే భయంలేదు కదూ?" అని అడిగా రాయన.

నిమ్మచెట్ల బారులో సరిగా మే మాగినచోటనే ఖాళీ యుండటంచేత ఆయనముఖం నా కతిస్పష్టంగా గోచరమైంది. ఆయన యెంత అందంగా, ఆనందంగా వున్నారు!

కప్పలంటే నీకు భయంలేదుకదా అనే ఆయన అడిగి నప్పటికీ "మాషా! ప్రియమాషా! నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను" అని ఆయన మాటల ఉద్దేశ్యమని నే నెరుగుదును. ఆయన చూపులో, ఆయన హస్తస్పర్శలో, వెలుగులో, నీడలో, గాలిలో, సమస్త ప్రకృతిలోను 'నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను' అన్న ఆయన పలుకులే ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి.

అప్పటికి మేము తోటచుట్టూ తిరిగేశాం. కాట్యా అలసి పోయి, యిక వెనక్కు వెళ్లాం. చాలా ఆలస్యమైపోయిందన్నది. "పాపం, వెర్రి కాట్యా! మావలెనే యెందుకు సంతోషంగా వుండలేకపోతోంది? ఈ అందమైనరాత్రివలె, ఆయనవలె, నావలె అంతా యౌవన, సుఖ, సంతోషాలు కలిగివుంటే యెంత బాగుండును!" అనుకున్నాను నేను.

మే మింటికి వెళ్లేసరికి కోడి మొదటికూత కూసింది. కిటికీకి కట్టబడియున్న ఆయన గుర్రం అదేపనిగా సకిలిస్తూ కాళ్లను దట్టిస్తూంది. ఇంటిలో యితరులు యావన్మందీ నిద్రా ముద్రితులై యున్నారు. కాని మే మిద్దరమూ మాత్రం తరగని విశేషాలేమిటో చెప్పుకుంటూ కాలజ్ఞానం లేకుండా గడిపేస్తు న్నాం. అప్పటికే రెండు గంటలు దాటిపోయినా కాట్యా యేమీ అడ్డు చెప్పలేదు. కబుర్లు చెప్పిచెప్పి ఆయన బయల్దేరే

సరికి కోడి మూడవమారు కూసింది. తూర్పున తెలిరేఖలు పొడచూపాయి. ఆయన రోజూవలె విశేషమేమీ లేకుండానే సెలవు తీసుకున్నప్పటికీ ఆ నాటినుండి ఆయన నా వారనీ, మరి ఆయననిక కోల్పోరాదనీ నిర్ధారణ చేసుకున్నాను ఆయన పట్ల నా ప్రేమ నెప్పుడైతే నిర్ధారణ చేసుకున్నానో ఆ వెంటనే కాట్యాకు నా రహస్యాన్ని వెల్లడించాను. సంగతివిని ఆమె చాల సంతోషించింది, పైగా ఆమెకు నేను రహస్యాన్ని వెలి బుచ్చినందుకై చాల సంతృప్తికూడ చెందింది. కాని వెంటనే పడుకుని నిద్రపోగలిగింది వెర్రికాట్యా! నేను మటుకు వరం డాలో చాలసేపు పచారుచేసి చేసి, తిరిగి తోటలోనికి వెళ్ళి ఆయన పలికిన ప్రతి పలుకును, చేసిన ప్రతి చేష్టను గుర్తుకు తెచ్చుకుంటూ మే మిద్దరమూ కలసి అంతకుముందు నడచిన చెట్లబారులసందునగల బాటలలోనే నడయాడ నారంభించాను ఆ రోజున నే నొక్క నిముషంకూడ నడుం వాల్చలేదు. ఆ రోజునే నేను నా జీవితంలో ప్రథమపర్యాయంగా ఉదయ రాగ రంజిత శోభాయమాన ప్రకృతిప్రాభవాన్ని, అమృత సదృశమైన వెన్నెల సౌందర్యాన్నీ వీక్షించాను. ఆయన మరి యెందుకు నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని మనసు విప్పిచెప్పరు? పరిస్థితు లన్నీ యింత సానుకూలంగా, సుందరంగా వున్నా ఆయన తాను ముసలివాడినంటూ, మరేవేవో లేనిపోని ఆటంకాల నెందుకు లేవదీయ ప్రయత్నిస్తున్నారు? గడిచిపోయిన మరి తిరిగి రాని యీ బంగరు కాలా న్నాయన యెందుకిలా వృథాచేస్తు న్నారు? మనసు విప్పి నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని యేల చెప్పరాదు? నా చేయిగ్రహించి పోనీ లజ్జావనత వదను జేల కారాదు?

అప్పుడు నే నన్ని విషయాలూ ఆయనకు చెప్పేసేదాన్ని కదా! అబ్బే అలాకాదు! నా చేతు లాయన మెడకు పెనవైచి ఆర్ద్ర నయనాలతో ఆయనపై వాలిపోదునుకదా! అనుకో నారంభించాను. కాని అంతలోనే 'నేను పొరపడ్డానేమో? ఆయన నన్నసలు ప్రేమించడమే లేదేమో!' అన్న భయంకరమైన భావం తట్టింది.

ఆ భావం నా మనస్సును కలచివేసింది. అట్టి సంఘటనే కనుక సంభవిస్తే మరి నే నేమయ్యేదాన్నో ఆ భగవంతునికే తెలియాలి. పంక్తి తోటలోనికి నే నురికినప్పు డాయనకు, నాకూ కలిగిన ఖంగారు తలపుకు వచ్చి నా మనస్సు బరువెక్కింది. కండ్లవెంట అవిరామంగా కన్నీరు కారనారంభించింది. మన స్సులో దైవప్రార్థన చేసుకోనారంభించాను. అంతలోనే ఒక వింతభావం స్ఫురించి నా కలతవడిన మనస్సును శాంతపరచి ఆశను కలిగించింది. ఆ రోజునుండి ఉపవాసం ప్రారంభించి నా పుట్టినరోజు పండుగనాడు దైవప్రసాదం స్వీకరించి ఆ నాడే ఆయనతో నా పెండ్లి సంబంధాన్ని స్థిరంచేసుకోవాలని నిశ్చ యించుకున్నాను.

అదెల్లా సంభవమౌతుందో నే నూహించుకోలేక పోయాను. కాని ఆ నిమిషంనుండి అది అల్లా జరిగి తీరు తుందని మాత్రం నాకు పూర్తి నమ్మకం కలిగింది. నేను తిరిగి యింటికి వెళ్ళేసరికి బాగా తెల్లవారి కూలీలు, రైతులు తమతమ పనుల్లోకి పోతున్నారు.

4

ఆరోహణ దినోత్సవం ఆగస్టులోనే రావడంచేత నా ఉపవాస సంకల్పం విని యెవ్వరూ వింతచెందలేదు.

ఆ వారమంతలో ఒక్కమారు కూడ ఆయన నన్ను చూడటానికి రాలేదు. కాని పూర్వంవలె ఆయన రానందుకు నే నెంతమాత్రమూ వింతగాని, విసుగుగాని, కంగారుగాని చెందలేదు సరికదా చాల సంతోషించాను. నా పుట్టినరోజు లోగా ఆయన రాకూడదని కూడా కోరుకున్నాను. ఆ వారంలో ప్రతిరోజూ చాల పెందరాళే లేచి యేకాంతంగా తోటలో బాటలవెంట నడుస్తూ గడచిన రోజున చేసిన పాపాలేమైనా వున్నవా అని పర్యాలోచించి, పాపపంకిలం కాకుండా ఆ రోజు గడపటమెట్లాగో నిర్ణయించుకునేదాన్ని. ఆ రోజుల్లో స్వల్ప మాత్ర ప్రయత్నసాయంతో యే పాపమూ చేయకుండానే జీవితం గడిపివేయవచ్చునని తలపోసేదాన్ని! కాట్యానో, యే దాసీనో వెంటతీసుకుని ప్రతిరోజూ బండిపై చర్చికి వెళ్లేదాన్ని. చర్చిలో భగవత్సాన్నిధ్యంలో నా గత జీవితాన్ని తల్చుకుని పశ్చాత్తాపపడుతూండేదాన్ని. ప్రార్థనాంతమున "క్రీస్తుదేవుడు మిమ్ము దీవించుగాక!" అని అర్చకుడు దీవించగానే నా శరీరం స్వాస్థ్యంచెంది, హృదయం తేజస్సంతోషాలతో నిండిపోయి నట్లనిపించేది. పూజ చేయించడానికై యింటికి రమ్మన్నారా, యెప్పుడు రమ్మన్నారని అర్చకుడు ప్రశ్నించగా అవసరంలేదనీ నడిచో, బండిపైనో నేనే చర్చికి వస్తాననీ చెప్పాను.

"అంతశ్రమ మీరు తీసుకోగలరా?" అని ఆయన అడిగిన ప్రశ్నకు గర్వమనే పాపం ప్రదర్శితమౌతుందేమోననే భయంచేత వెంటనే సమాధాన మివ్వలేకపోయాను.

కాట్యా నాతో లేని ప్రతిరోజునా పూజానంతరం బండి నింటికి పంపివేసి యేకాంతంగా నడచి యింటికి వెళ్లేదాన్ని, దోవలో కనిపించిన వారందరికీ నమ్రభావంతో నమస్కరించి, యెవరికైనా సలహాసహాయాలు అందచెయ్యటాని కవకాశం దొరుకుతుందేమోనని గమనిస్తూండేదాన్ని, ఆ రోజుల్లో యితరులకేదో విధంగా తోడ్పడాలనే భావమే నా మనస్సును పూర్తిగా ఆవరించుకుని యుండేది. ఒక రోజున మా జవాను కాట్యాతో సైమను అనే మా దాసుని కూతురు చనిపోయిందనీ, శవపేటిక తయారుచేయుటకై చెక్కలను, పురోహితునికి దక్షిణ యివ్వటాని కొక రూపాయను తనను యాచించాడనీ, తా నిచ్చాననీ చెప్పటం నా చెవులబడింది. "నిజంగా అంత బీదవాడా పాపం!" అని అడిగాను. "నిజంగా అమ్మగారూ, ఒక్కొక్కరోజున వాళ్లకి గంజినీళ్లలోకి ఉప్పుగల్లుకూడా వుండదు" అని జవాబిచ్చాడు జవాను. ఆ దారుణ సత్యం వినేసరికి నా హృదయం విషాదంతో నిండిపోయింది. కాని సహాయంచేసే అవకాశం దొరికిందికదా అని మాత్రం సంతో షించాను. కాట్యా యెదుట షికారుకు వెడుతూన్నట్లు నటించి, మేడపైనున్న డబ్బును (కొద్దిగానే వున్నప్పటికి అంతా) తీసుకుని యేకాంతంగా ఊరిచివరనున్న సైమన్ గుడిసెకు చేరుకున్నాను. ఎవ్వరూ నన్ను చూడని సమయంలో గుమ్మంలో డబ్బునుంచి పెట్టి తలుపు తట్టాను. శబ్దంవిని యెవరో లోపలి నుండి కిర్రుమని శబ్దం చేసే తలుపు తెరచి నన్ను పలుకరించారు. కాని జవాబు చెప్పకనే యేదో తప్పుచేసినదానివలె కంపిస్తూ త్వరత్వరగా యింటిదోవపట్టాను. కాట్యా యెక్క-

డకు వెళ్ళావనీ, విషయమేమిటనీ ప్రశ్నించినా జవాబు చెప్పక లోనికి పోయాను. ఆమె యేమి మాట్లాడుతోందో కూడ అర్థం కాలేదు. ప్రపంచమంతా అకస్మాత్తుగా నిరామయంగా, నిస్సారంగా అయిపోయినట్లనిపించింది. నా గదిలోపలి గడియవేసుకుని యేమి చేయటానికీ, యేమాలోచించటానికీ, కనీసం అప్పటి నా మానసికస్థితి యేమిటో అర్థం చేసుకోటానికి కూడ శక్తి లేక పచార్లుచేస్తూ చాలసేపు గడిపాను. సైమన్ కుటుంబమంతా యే విధంగా బ్రహ్మానందభరితు లవుతారో, దాతనే విధంగా కొనియాడుకుంటారో తలుచుకుని వారికా సొమ్మును నేనే స్వయంగా యివ్వనందుకు విచారించాను. ఈ విషయం సెర్జీ మిఖాలిచ్ కి తెలిస్తే ఆయన యేమనుకుంటారో ననుకుని అంతలోనే అసలీ విషయం యెప్పుడూ, యెవ్వరికీ తెలియదు కదా అని సంతోషించాను. అంతులేని ఆనందం. నాలోని, యితర్లలోని లోటుపాట్ల పట్ల తిరస్కారం; ప్రపంచంపట్ల, నా పట్ల జాలి అనే భావాలతో నా మనస్సు కొట్టుమిట్టాడ నారంభించింది. ఆ సమయంలో మృత్యుభావం కూడ ఆనంద స్వప్నంగా నాకు గోచరించింది. ప్రపంచపట్ల, నా పట్ల అనంతమైన ప్రేమ నాలో జనించింది. బైబిల్ గ్రంథంకూడ నాకు సులభ గ్రాహ్యంగా కనిపించేది. బైబిల్ పఠనానంతరం జీవిత సత్యము, సృష్టి రహస్యము సుస్పష్టము, సువేద్యంగా తోచేది. అసలు పాపపూరిత జీవితం గడపటమే సంభవంకానట్లు, తానితరులందరినీ ప్రేమిస్తూ, యితరులచే ప్రేమింపబడటం సులభ సాధ్యమన్నట్లు తోచేది నాకు. అంతా నా పట్ల సుముఖంగాను, సహృదయతతోను ప్రవర్తిస్తున్నారు. నన్ను విసిగించి వేసారి

స్తూండే సోన్యా అప్పుడు శ్రద్ధగా చదువుతూ నా మెప్పుదల పొందటానికి ప్రయత్నించేది. నే నితరులపట్ల యే విధంగా ప్రవర్తించేదాన్నో వారు కూడ నా పట్ల అదేవిధంగా ప్రవర్తించేవారు. అంతకు ఒక యేడాదిక్రితం పొరుగున వుండే ఒక స్నేహితురాలిని పదిమందిలోనూ హేళనచేసి ఆమె మనస్సును గాయపరచిన ఘటన జ్ఞప్తికిరాగా ఆమెను క్షమార్పణ వేడుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాను. ఆవిధంగానే నా తప్పును మన్నించమంటూ ఆమెకు జాబు వ్రాశాను. ఆమె వెంటనే నా తప్పును తాను మన్నించినట్లూ, తా నేమైనా తప్పుచేసి యున్నట్లయితే తనను కూడ క్షమించవలసిందనీ కోరుతూన్నట్లు వ్రాసింది. ఆమె సరళ హృదయంలోనుండి వెల్వడిన ఆమె జాబులోని అమాయక పదాలను చూడగానే నాకు విశేషమైన సంతోషం కలిగింది. మా ముసలిదాదిని మన్నించమని కోరినప్పు డామె కూడ ఆర్ద్రనయనాలతో వెంటనే క్షమాదానం చేసింది. నన్నెందు కీవిధంగా వారంతా ప్రేమిస్తున్నారు? వారి ప్రేమను చూరగొనటాన్నికై నేనేమి చేశాను? అని నన్ను నేనే ప్రశ్నించుకునేదాన్ని. ఆ సమయంలో సెర్జీ మిఖాలిచ్ చిత్రం నా మనోవీధుల్లో తరుచు నడయాడుతూండేది. ఆయనను గురించి నే నాలోచించకుండా వుండలేకపోయేదాన్ని. పైగా అలా భావించటం తప్పని కూడ నే తలచలేదు. కాని ఆనాటి నా భావాలకూ, ఆయన పట్ల నాకు ప్రేమ జనించినట్లుగా నేను గుర్తించిన మొదటినాటి భావాలకూ మాత్రం హస్తిమశకాంతరభేదముంది. అప్పుడాయన నా తోడునీడగానూ, నా భావిజీవితంలో అనివార్య సహచరుడుగానూ కనిపించారు.

ఆయన నా కన్న అధికుడనే నా తక్కువభావం తొలగిపోయి అప్పటి నా ఉన్నత నైతిక మనోస్థితిలో ఆయనను పూర్తిగా అర్థం చేసుకోగలననీ, నే నాయనతో సమానురాలిననీ భావించాను. పరోపకారార్థమై త్యాగప్రనీత జీవితం గడపటమే శాశ్వతానందదాయకమని ఆయన తరుచు చెప్తూండే సూక్తిని నే నప్పుడే పూర్తిగా అర్థంచేసుకుని అంగీకరించగలిగాను. మా సహజీవితం సుఖవంతంగాను, అనంతానందదాయకంగాను వుంటుందని నేను విశ్వసించాను. నేను ఎదురు చూచినది విదేశ ప్రయాణాలు, రంగురంగుల దుస్తులు ధరించి డాబు దర్పాల ప్రదర్శనతో నిండియుండే నవీన సమాజంవంక కాదు. అవిరామ ఆత్మపరిత్యాగము, పరస్పర ప్రేమ, సర్వ వస్తుజాలంలోను దయామయుడైన భగవంతుని సాక్షాత్కారం గుర్తిస్తూ ప్రశాంతమైన పల్లెపట్టుల్లో ఒడుదుడుకులు లేని సుఖమయమైన సంసారయాత్రకోరకే నేను అర్రులుచాచాను.

నా పుట్టినరోజున నే ననుకున్నట్లుగానే చర్చిలో దైవప్రసాదం స్వీకరించి యింటికి తిరిగివచ్చాను. ఆనందావేగంతో నా మనస్సు వివశమైపోయింది. సరిగా అదే సమయంలో సెర్జీ మిఖాలిచ్ కూడ వచ్చి నా పుట్టినరోజునాడు దైవప్రసాదం స్వీకరించిన సందర్భంలో తన అభినందనలు తెలిపారు. ఆయనతో పరిచయంకలిగిననాటినుండి ఆనాటివరకెన్నడూ ఆయనతో అంత చనువుగాను, ధైర్యంగాను ప్రవర్తించి యెరుగను. నాలో కొంగ్రొత్త ఆవరణలు, ఆయన ఊహ కందరాని విషయాలు ఉద్భవించినట్లు తోచింది. ఆ నాడాయనతో నేను జరిపిన సంభాషణలో కంగా రేమాత్రమూ

లేదు. నా భావాల నా నవనీత హృదయ మర్థంచేసుకుని నాతో యెంతో మార్దవంగాను, గౌరవంగాను ప్రవర్తించారు. నేను పియానో వాయిద్దామని బయల్దేరేసరి కాయన ముందుగా వెళ్లి పియానోపెట్టెకి తాళంవేసి యీవిధంగా చెప్పారు.

"నీ ప్రస్తుత మానసికావస్థ ను పాడుచెయ్యకు. ఈ నిముషాన నీ ఆత్మలో జనించుతూన్న గానమే అతి మధురమైన దని నా అభిప్రాయం."

ఆయన పలుకులు నాలో ఒకవంక కృతజ్ఞతను రేకెత్తించినా వేరొకవంక నా నిగూఢ మనోభావాల నాయన అంత సులభంగా, సుస్పష్టంగా గ్రాహ్యం చేసుకోవడం నా కిష్టంలేక పోయింది. భోజన సమయంలో నాకు తన అభినందనలు తెలుపటానికీ, తాను మాస్కో వెళ్తూన్న సందర్భంలో మా వద్ద సెలవు తైకోటానికి వచ్చాననీ కాట్యా వంక చూస్తూ చెప్పారు. ఆ వెంటనే నా ముఖభంగిమలవల్ల నాలో ఉద్రేకభావాలేమైనా వెల్లడి అవుతాయేమోనన్నట్లు క్రీగంట చూశారు. కాని నాలో ఖంగారుగాని, ఆశ్చర్యంగాని యే మాత్రం కలుగలేదు సరిగదా తిరిగి రాక యెప్పుడని కూడ అడగలేదు. ఆయన వెళ్తానంటారనీ, కాని వెళ్ళరనీ మాత్రం నా మనస్సు గ్రహించింది. నా కేవిధంగా తెలిసింది? ఆ విషయంమాత్రం నా కీనాటికీ బోధపడలేదు. కాని ఆ శుభదినాన మాత్రం భూతభవిష్యద్విషయాలన్నీ నాకు కరతలామలకంగా గోచరించాయి. ఆ నాటి నా మానసికస్థితిలో భవిష్యద్విషయాలన్నీ దివ్యస్వప్నంలోవలె దర్శించగలిగాను.

భోజనానంతరం వెంటనే ఆయన వెళ్ళిపోదామనుకు న్నారు గాని చర్చికి వెళ్ళి వచ్చిన బడలికచే కాట్యా కునుకు తీస్తూండటంవల్ల ఆమెవద్ద సెలవు పుచ్చుకోటాని కాగిపోయారు. మేము వరండాలోకి వెళ్ళి ఒకరి కొకరం అభిముఖంగా కూర్చు న్నాం. కూర్చునీ కూర్చోగానే మా సంభాషణ యితర విష యాలపైకి ప్రసరించకముందే నా మనోవాంఛల ఫలితాన్ని తేల్చివేసే సంభాషణను నెమ్మదిగా ప్రారంభించాను. ఆ నాటి నా నిశ్చయపూర్వక ప్రశాంతత, స్ఫుటమైన భావ ప్రకటనాశక్తి యెక్కడినుండి నాలో ప్రవేశించాయో నాకే తెలియదు. శక్తి యేదైనా నాలో ప్రవేశించి నాచే ఆ విధంగా పలికించిందేమో ననిపించింది. నా కభిముఖంగా కూర్చున్న ఆయన ముఖ వైఖరిని బట్టి అమితోద్రేకమో మరి అతిప్రశాంతతో నా కర్థం కాలేదు.

ఆయనవంక తదేకంగా చూస్తూ ఉద్దేశపూర్వకంగా అడ గాలనే "మాస్కో యెందుకు వెళ్తున్నారిప్పుడు?" అని అడిగాను.

ఆయన తొట్రుపడి వెంటనే జవాబివ్వలేకపోయారు.

ఆఖరికి 'వ్యాపారం!' అని గొణిగి నేలవంక చూడ నారంభించారు.

"వినండి. అనేక కారణాలవల్ల యీ రోజు నా కెంత ముఖ్యమైనదో మీకు తెలుసు. మిమ్మల్నీ ప్రశ్న అడుగుతున్నా నంటే కారణం మీ స్వవిషయాలలో జోక్యం కలిగించుకోవా లని కాదు. మీతో నాకు గాఢపరిచయ స్నేహాలేర్పడ్డాయని మీకు తెలుసు-యీ ప్రశ్నకు తప్పక జవాబు తెలుసుకుతీరాలి కనుకనే అడుగుతున్నాను. చెప్పండి, మాస్కో వెళ్ళవలసినంత అవసరమేమొచ్చిందిప్పుడు?" అని అడిగాను.

"అసలు కారణమేమిటో చెప్పటం నాకు సాధ్యం కావటంలేదు. వారమంతా నిన్ను గురించీ నన్ను గురించీ తీవ్రంగా దీర్ఘంగా ఆలోచించి చివరకు వెళ్ళిపోవాలనే నిశ్చయించుకున్నాను. ఎందుకు వెళ్ళిపోవాలనుకున్నానో నువ్వర్థం చేసుకోగల వనుకుంటాను. నా మీద కనక గౌరవముంటే ప్రశ్నలడిగి బాధించవద్దని కోరుతున్నాను" అన్నారాయన. నుదురు తడుముకుని కంఠస్వరమొడ్చి "చాల కష్టంగా కనిపిస్తోంది...నీ కర్థమైందనుకుంటున్నాను."

నా గుండె వేగంగా కొట్టుకో నారంభించింది.

"నా కేమాత్రం అర్థంకాలేదు. నే నస లర్థం చేసుకోలేను! మీరే చెప్పాలి, దేవుని సాక్షిగా మీరీరోజున యేమిచెప్పినా సరే నేను ప్రశాంతంగా వింటాను" అన్నాను.

కుర్చీలో సర్దుకు కూర్చుని నాపై దృష్టి ప్రసారం చేశారు.

కొంతసేపు నిశ్శబ్దంగా వుండి దృఢస్వరంతో మాట్లాడాలని ప్రయత్నించి కూడ సాధ్యంకాక హీనస్వరంతో "సరే! జరిగిపోయిందొక పొరపాటు. అది మాటల్లో పెట్టటం సాధ్యంకాదు. అయినా చెప్పటానికి ప్రయత్నిస్తాను" అన్నారెంతో బాధపడుతూన్నవారివలె.

"సరే, చెప్పండి" అన్నాను.

"ఒకానొక ఊళ్ళో యౌవనదశ గడిచిపోయిన ఒక పురుషుడూ, జీవితమంటే యేమిటో, ప్రపంచరీతు లెటువంటివో యేమీ తెలియనటువంటి, అనవరతోత్సాహపూరితమైనటువంటి ఒక యువతీ ఉన్నారట. అనేక విధాలైన సంసార పరిస్థితుల కారణంగా వా రిద్దరూ కలసి జీవించటం సంభవించింది.

దానితో ఆయువతి పట్ల ఆ పురుషునకు బాలికా వాత్సల్యం జనించింది. తర్వాత తర్వాత తన ప్రేమ వేరొక రూపం ధరిస్తుందని అతడు కలలోనైనా తలచియుండలేదు" అనిచెప్పి కొంతసేపాయన ఊరుకున్నారు. నేనుకూడ నిశ్శబ్దంగానే వుండిపోయాను.

నా వంక చూడకనే ఆయన నిశ్చలంగా, తొందర తొందరగా చెప్ప నారంభించారీవిధంగా: "ఆ యువతి యింకా చాల చిన్నదనీ, ఆమె జీవితమింకా మూడు పువ్వులూ ఆరు కాయలుగా హుషారుగా సాగిపోవలసి వుందనీ, ఆమెపై తనకుగల ప్రేమభావం వేరు రూపం దాల్చగల అవకాశం కలదనీ, అది ఆమె కానందదాయకంగానే ఉండవచ్చుననే విషయా లతను పూర్తిగా విస్మరించాడు. అదే అతను చేసిన గొప్ప పొరపాటు. తనుచేసిన పొరపాటు గుర్తుకు రాగానే తమ పూర్వ స్నేహ బంధాలెక్కడ విచ్ఛిన్నమైపోతాయోనసే విపరీతమైన భయభారంతో కృంగిపో నారంభించా డతను. అటువంటి విపరీతపరిణామం సంభవించకముందే అక్కడినుండి వెళ్ళిపోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు" అని చెప్తూ తన ఉద్రేకాన్ని కప్పిపుచ్చుకునేందుకుగాను కళ్ళు నులుముకుంటూ మూసుకో నారంభించారు.

"వేరు విధంగా ప్రేమించటాని కాయన యెందుకని భయపడ్డారు?" అని మెల్లిగా, ఉద్రేకాన్నణచుకుంటూ అడిగాను. నా స్ఫుటమైనస్వరం విని నా కేమీ పట్టనట్లుగా నేను మాట్లాడానని అనుకుని వుంటా రాయన. అందుచేతనే ఆయన బాధపడుతూన్నట్లుగా మాట్లాడారు.

"నువ్వు చిన్నదానివి, నేను పెద్దవాడిని. నీకు కావలసింది సరదా, నాకు కావలసింది వేరొకటి. నీకు సరదాగా ఉండాలని వుంటే తప్పకుండా వుండు, కాని నాతో మాత్రం కాదు. కాని నువ్వు నాతోనే ఆ విధంగా ఉండదల్చుకుంటే నా కామామూషీ పద్ధతి తెలియదు. నేను త్రికరణశుద్ధిగా యీ విషయం చెబుతున్నాను. తర్వాత నాకు విచారం కల్గటం, నువ్వు పశ్చాత్తాపపడటం జరుగుతుంది. అన్నాడాపురుషుడు" అనిచెప్పి ఆయన మళ్ళీ ప్రారంభించారు: "ఈ ముసుగులో గుద్దులాట దేనికి? నా ప్రయాణ కారణం నీకు బోధపడిందను కుంటాను? ఇంతే సంగతులు. దయవుంచి నన్నింకేమీ మాట్లా డించకు!"

"అల్లా కుదరదు! ఎన్నటికీ కుదరదు!! అస లాయన ఆమెను ప్రేమించాడా లేదా? చెప్పండి" అన్నాన్నేను విడువ కుండా. అల్లా అంటూనే నా స్వరం రుద్ధమైపోయింది.

ఆయనేమీ మారు పలుకలేదు.

"ఆయన ఆమె నసలు ప్రేమించకపోయినట్లయితే యెందు కావిధంగా నటించాడు?" అని తిరిగి అడిగాను.

"నిజమే. అతను చాల చెడ్డగానే ప్రవర్తించాడు. కాని అయిపోయిందేదో అయిపోయిందిగా? చివరికి వాళ్ళిద్దరూ స్నేహితులుగానే విడిపోయారు." అన్నారాయన మధ్యలో అడ్డువచ్చి తొందరగా.

"ఈ కథాంతం చాలా దారుణంగా వుంది. వేరు విధమైన ముగింపే లేదా?" అతిప్రయత్నపూర్వకంగా నే నన్నాను. కాని అంతలోనే నా మాటకు నాకే భయం కలిగింది.

"లేకనేం, వుంది" అత్యుద్రేకపూరితమైన ముఖం నా వంక త్రిప్పి నా కండ్లలోనికి తీక్షణంగా చూస్తూ అన్నారాయన. "ఆ కథకు రెండురకాల ముగింపులున్నాయి. నీకు పుణ్యముంటుంది గాని మధ్యలో అడ్డురాక నేను చెప్పేది విను. కొందరు అంటారుకదా"–అంటూ భారమైన మనస్సునుండి వెల్వడిన బాధాజనితమైన నవ్వు నవ్వుతూ లేచి నిలబడి– "అత నామెను తలమున్కలుగా ప్రేమించి, తన ప్రేమ నామెకు వ్యక్తం చేశాడట. ఆమె నవ్వేసి ఊరుకున్నదట. పిల్లికి చెలగాటంవలె ఆమెకిదంతా సరదా, కాని ఆతనికిమాత్రం ఎలుకకు ప్రాణపోకటవలె జీవన్మరణ సమస్య."

ఆ మాటలు వినేసరికి నా మనస్సంతా భయంతో నిండిపోయింది. అడ్డు చెబుదామనుకున్నాను. కాని ఆయన నాచేతిపై తన చేయివేసి అడ్డు తగిలి కంపితస్వరంతో మళ్ళీ యిలా అన్నారు.

"ఆగు! మరికొందరు చెప్పేదేమంటే ఆ యువతి అతనిపై జాలిపొంది పాపం తన అమాయకత్వంలో తానాతనిని నిజంగానే ప్రేమించగలనని నమ్మి అతనిని పెండ్లాడటాని కంగీకరించిందట. ప్రేమాంధుడైన అతను కూడ నమ్మాడట. తన జీవితాన్ని తిరిగి ప్రారంభించవచ్చునని ఆశించాడట. కాని కొంత కాలాని కామె తన్నాతనూ, ఆతనిని తానూ మోసగించుకున్నట్లుగా గుర్తించింది......సరే, సరే, ఇంతటితో ఈ విషయం ముగించేద్దాం" అని పూర్తిచేసి నా ముందు నిశ్శబ్దంగా యిటూ ఆటూ పచారుచేయ నారంభించారు.

ఇంతటితో యీ విషయం కట్టిపెట్టేద్దామని మాటవరుస కాయన అన్నా ఆయన మనస్సంతా నేను చెప్పబోయే జవాబు పైనే లగ్నమై యున్నదని నాకు పూర్తిగా తెలుసు. నేను మాట్లాడాలని యెంతగానో ప్రయత్నించాను. కాని నా మానసికవ్యధ నన్ను మూగదానిని చేసేసింది. ఆయనవంక చూశాను. ముఖమంతా పాలిపోయింది. క్రింది పెదిమ కంపిస్తోంది. ఆయన పట్ల విపరీతమైన జాలి కలిగింది. ఒక్కమారు తీవ్రప్రయత్నం చేసి నిశ్శబ్దతా పాశాలను ఛేదించుకుని మందస్వరంతో మాట్లాడ నారంభించాను. మాట్లాడుతూన్నంత సేపూ నా స్వర మెప్పుడు తీక్ష్ణత వహిస్తుందోనని భయపడుతూనే వున్నాను.

"ఆకథకు యింకొక ముగింపుకూడా వుంది" అని నే నొక మా రాగాను. కాని ఆయనేమీ అనలేదు. "ఆయన అసలా యువతిని మనసారా ప్రేమించనేలేదు. ఆమె మనస్సును మాత్రం తీవ్రంగా గాయపరిచాడు. తాను చేసిన పని సరైనదే నని ఊహించుకుని ఆమెను వదిలి వెళ్ళిపోయి, తాను చేసిన పనికి గొప్పగా గర్వించుతూ రొమ్ము విరుచుకు తిరుగ నారంభించాడు. నటిస్తూన్నది మీరే; నే నెన్నడూ కాదు. కలుసుకున్న మరుక్షణంనుండీ నేను మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను. మనసారా ప్రేమిస్తున్నాను" అన్నాను. ప్రేమిస్తున్నాననే మాట నాకు తెలియకుండానే యెంత గట్టిగా వెలువడిందంటే అది విన్న నాకే భయంవేసింది.

ఆయన నిశ్చేష్టులైపోయారు. క్రింది పెదిమ మరింత తీవ్రంగా కంపించ నారంభించింది. రెండు కంళ్లవెంటా రెండు

కన్నీటి బిందువులు వెలువడి బుగ్గలపై ముత్యాలవలె మెరువ నారంభించాయి.

"తప్పు, తప్పు! యెందుకలా కంట తడిపెడ్తారు?" లోపల కూడుకున్న విచారాశ్రువులతో ఉక్కిరిబిక్కిరవుతూ అరిచి లేచిపోబోయాను.

కాని ఆయన నన్ను పోనీయక వంగి కంపిస్తూన్న నా చేతులను ముద్దుపెట్టుకుంటూ కారుతూన్న కన్నీటితో తడిపి వేశారు. "ఈ విషయ మిదివరకే తెలిస్తే యెంత బాగుండేది ప్రభూ!" అని గొణిగా రాయన.

"ఎందుకు? తెలిస్తే?" నే నన్నాను. నా హృదయం మాత్రం సంతోషంతో శాశ్వతంగా భంగమైపోయే పరిస్థితిలో తిరిగి వచ్చిన సంతోషంతో నిండిపోయింది.

ఐదు నిముషాల తర్వాత మేడపై నున్న కాట్యావద్దకు పరుగెత్తి వెళ్లి సెర్జీ మిఖాలిచ్ ని మాషా పెళ్లి చేసికో నిశ్చ యించిందని యిల్లంతా మారుమ్రోగేటంత గట్టిగా సోన్యా చెప్పటం వినిపించింది.

5

మా వివాహం విషయంలో ఆలస్యం చెయ్యవలసిన అవ సరమేమీ కనిపించలేదు. పట్నంపోయి కొత్త దుస్తులు కుట్టించు కోవాలనీ, యిల్లంతా అలంకరించాలనీ, కొత్త సామానులు కొనాలనీ కాట్యా పట్టుపట్టింది గాని ఆలస్యం చెయ్యటం ఆయనకు గాని, నాకు గాని యేమాత్రం యిష్టంలేకపోయింది. ఒకవేళ అల్లాంటివన్నీ జరిగే తీరాలంటే వివాహానంతరమైనా

అవి చేసుకోవచ్చుననీ, నా పుట్టినరోజు పండుగ దాటిన పక్షం రోజుల్లోగా సాంప్రదాయసిద్ధమైన విందు విలాసాలు గాని, పానీయ ప్రదర్శనాలు గాని, పెండ్లిపిలుపులు గాని లేకుండా నిరాడంబరంగా వివాహ తతంగం పూర్తియైపోవాలనీ మేమిద్దరమూ పట్టుపట్టి మా మాట నెగ్గించుకున్నాం. గృహాలంకరణంగాని, బ్యాండుమేళం గాని కొత్తదుస్తులుగాని యేమీ లేకుండానే పెండ్లి జరిగిపోవా లన్నందుకు తన తల్లి తన పెండ్లికి ముప్పదివేల రూపాయలు ఖర్చు అయిన సంగతి చెప్పి యెట్లా అసంతృప్తి వెల్లడించినదీ, అప్పటికే మా సంసారసుఖాని కామె అత్యావసరమని యెంచిన తివాసీలు, తెరలు మొదలైన వస్తువుల విషయమై ఆదరాబాదరా యెల్లా ప్రయత్నాలు చేస్తూన్నదీ ఆయన చెప్పారు. ఇంక మా యింటివద్ద చూద్దామా అంటే కాట్యా కూడ అటువంటి పనుల్లోనే మునిగిపోయి వుంది. ఆయనా, నేనూ కలిసి మా భావి జీవితాన్ని గురించి మాట్లాడుకునేదంతా ఆమె దృష్టిలో మా వయస్సులో నున్న వారికి సహజమైన అర్థంలేని వ్యర్థ ఊహాగానం మాత్రమే. తెరలు, మేజాగుడ్డలే ఆమె దృష్టిలో మా భావిసుఖాని కతిముఖ్యాలు. పెండ్లి ప్రయత్నాలకు సంబంధించిన రహస్య వార్తలు ఒక యింటినుండి మరొక యింటికి తరుచుగా చేరుతూనే వున్నాయి. కాట్యాకు, ఆయన తల్లికీమధ్య పైపైసంబంధా లతి సన్నిహితంగాను, స్నేహపూర్వకంగానే కనిపించినా కార్యకలాపాల్లో వారిద్దరిమధ్యా స్వల్ప మాత్రపు వ్యతిరేకత, సున్నితమైన చదరంగపుటెత్తులవంటి చతురపు టెత్తు పైయెత్తులు గోచరించ నారంభించాయి. అప్పటికి సెర్జీ మిఖాలిచ్ తల్లితో నాకు సన్ని

హితమైన పరిచయమేర్పడింది. ఆమె పూర్వకాలపు మనిషి. గృహయాజమాన్య విషయాలలో ఆమె నిర్భాగమాటమైన వ్యక్తి. సెర్జీకి ఆమె పట్ల మహా ప్రేమ. ఆమె తన తల్లి అని మాత్రమే కాదు; ప్రపంచమంతటిలోనూ ఆమె అత్యుత్తము రాలు, వివేకవంతురాలు, దయామయురాలు, ప్రేమమయు రాలూ అని ఆయన నమ్మకం. మేమంటే, అందులోనూ ముఖ్యంగా నే నంటే ఆమె చాల ఆప్యాయంగా ఉండేది. తన కొడుకు కిన్నాళ్ళ కొక యింటివాడవుతున్నాడు కదా యని ఆమె చాల సంతోషించింది. కాని ముహూర్తం నిశ్చయమైన తర్వాత నే నామెను కలుసుకున్నప్పుడల్లా తన దృష్టిలో తన కొడుకు చాల గొప్పవాడైనట్లు, అది నేను గుర్తించి మసలుకుంటే చాల మంచిదన్నట్లూ ఆమె ప్రవర్తిస్తూన్నట్లుగా తోచేది నాకు. ఆమె భావంలో నాకేమాత్రం పొరపాటు గోచరించలేదు.

ఆ పక్షం రోజుల్లోనూ మే మిద్దరమూ కలుసుకోని రోజొక్కటీ లేదు. ఆయన ప్రతిరోజూ మా యింటికి రాత్రి భోజనానికి వచ్చి అర్ధరాత్రి వరకూ కబుర్లు చెబుతూ వుండి పోయేవారు. నేనులేకుండా తనకు జీవితమే లేదని ఆయన చెప్పినా – ఆయన చెప్పినది నిస్సందేహంగా నిజమేనని నాకు పూర్తిగా తెలిసినా – తన మామూలు పనులన్నీ యథాప్రకా రంగా చేసుకుంటూ ఉండేవారేగాని రోజల్లా నాతో ఆయన యెన్నడూ గడపలేదు. మా పైపై సంబంధాల్లో వివాహ మయ్యేటంత వరకూ యే మాత్రం మార్పు రాలేదు. ఆయన నా చేతినైనా ముద్దుపెట్టుకోలేదు. ఏకాంతంలో నన్ను కలు సుకోడాని కేమాత్రం ప్రయత్నించకపోవడమేకాక ఆయన అట్టి

అవకాశం సంభవించకుండా ప్రయత్నించేవారు కూడా. అదంతా చూస్తే తన ప్రేమాతిశయాన్నెక్కడ ప్రదర్శించిపోతానో అనే ఆయన భయమే కారణంగా తోచేది నాకు. ఆయనతో పూర్తిగా నేను సమానురాలనని తోచేది నాకా రోజుల్లో. ఆయన పట్ల వయోధిక్యత కారణంగా నా కింతకు పూర్వ ముండే భయభక్తులు పోయి వాటి స్థానాన్ని ప్రేమానురాగాలు ఆక్రమించుకున్నాయి. "ఆయన విషయంలో నే నెంత పొర పడ్డాను! ఆయన కూడ నా వలె మానవమాత్రుడే! అనుకునే దాన్ని తరుచు నాలో నేనే. ఆయనను పూర్తిగా నే నర్థం చేసుకున్నట్లు భావించాను. ఆయన భావాలెంత ఆకర్షణీయంగా వున్నాయి! నా భావాలతో యెంతగా యేకీభవిస్తున్నాయ్! మా భావి జీవితపుటూహాలు కూడ సరిగా ఒక్కలాగేఉన్నాయే! ఆయన ఊహాలు నావాటికన్న స్పష్టంగాను, ఆయన మాటలు నావాటికన్న విశదంగాను ఉండటం తప్ప తేడా యేమీలేదే!!

ఒకరాత్రి బయట వాతావరణమేమీ బాగుండక పోవ డంవల్ల చాలసేపు యింట్లోనే గడిపాము. పియానోకీ గది కిటికీకీ మధ్యగల మూలలో కూర్చుని మా రహస్య సంభాషణలు సాగించేవాళ్ళం. కొవ్వువత్తి దీపపు కాంతి తారుపూసిన కిటికీ తలుపుపై పడి ప్రతిఫలిస్తూంది. కిటికీవద్ద తేమగాఉన్నా అక్కడే మాకు హాయిగా వుంది.

ఆ రాత్రి చాలాసేపటివరకు కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కూర్చున్నాం. "చాల రోజులబట్టి ఒక విషయం నీతో చెప్పా లనుకుంటున్నాను మాషా! నువ్వు పియానో వాయిస్తున్నంత సేపూ ఆవిషయమే ఆలోచిస్తున్నాను" అని ప్రారంభించారాయన.

"మీరు చెప్పదలచుకున్నది నాకూ తెలుసులెండి" అన్నాను.

"చెప్పనక్కర్లేదంటావా ?"

"అయితే యేమిటో చెప్పండి" అని అడిగాను.

"ఒక అమ్మాయిని గురించి, ఒక అబ్బాయిని గురించి నేను చెప్పిన కథ నీకు జ్ఞాపకముందా?"

"ఆఁ! జ్ఞాపకంలేకేం? ఎంత దారుణమైన కథ అది? ఈ విధంగా అంతమై యుండకపోతే యెంత భయంకర పరిణామాలకు కారణమౌను?"

ఔనౌను, ఆ రోజున నా జీవిత సుఖాన్ని నే నే స్వయంగా నాశనం చేసుకునేందుకు సిద్ధమయ్యాను. కాని నీవు సకాలంలో అడ్డుపడి నన్ను రక్షించావు. అస లింతకీ చెప్పవచ్చేదేమంటే నే నా రోజున చెప్పిన వన్నీ అబద్ధాలు. చేసిన పాపం చెబుతే పోతుందంటారు. ఆ విషయాలన్నీ నీతో చెప్పాలని నాఉద్దేశం."

"ఒద్దు, ఒద్దు! చెప్పనవసరం లేదు."

"ఖంగారు పడకు" అన్నారాయన నవ్వుతూ. నే నప్పుడు చేసిన పనిని బలపరచుకోవడమే నా ఉద్దేశం. అప్పట్లో నా ఉద్దేశమల్లా నీతో వాదించడమే."

"వాదించడం యెప్పుడూ సరైన పద్ధతి కాదు" అన్నా న్నేను.

"ఔనౌను. నా వాదన తప్పే. జీవితంలో నేను పొందిన అనేక పరాజయాల తర్వాత, చేసిన పొరపాట్ల తర్వాత యిక్కడికి వచ్చేముందే ప్రేమకూ నాకూ సగమెరుక అనీ, నేను చెయ్యవలసినదల్లా సాఫీగా వడిదుడుకులేవీ లేకుండా బ్రహ్మచారినిగా గడిపెయ్యటమేననీ నిశ్చయించుకున్నాను. ఆ నిశ్చ

యానుగుణ్యంగా నీ పట్ల నా భావాలను అదుపులోనికి తెచ్చు కోలేక, యెటువంటి పరిణామాలకు దారి తీస్తుందోననే భయంతో చాలకాలం పాటు మనస్సంతా వికలం చేసుకున్నాను. ఒకవంక ఆశ, వేరొకవంక నిరాశ నా మనస్సులో కొట్టుమిట్టాడేవి. ఒక్కొక్కమారు నువ్వు తమాషా చేస్తున్నావేమో అనుకునే వాణ్ణి. వేరొకమారు నువ్వు నిజంగానే నన్ను ప్రేమిస్తున్నావని నమ్మకం కలిగేది. కాని యేమి చెయ్యటానికీ తోచేదికాదు. మనం తోటలోనికి షికారుకు పోయి వచ్చిన రాత్రి నీకు జ్ఞాపక ముందా? ఆ రోజున మళ్ళీ నా మనస్సు వికలమైపోయింది. ఆ రోజున నాకు కలిగిన ఆనందాతిశయంలో అదంతా నిజమేనా అనే భ్రాంతి నన్ను పీడించింది. ఆసించి, విఫలమనోరథులైతే నేమి అని నువ్వడగవచ్చు. కాని, అప్పటికి అతిస్వార్థపరుడనైన నేను నా విషయంతప్ప యితరమేమీ ఆలోచించడమే లేదు."

ఆయన ఆగి నా వంక ఒక మారు చూశారు.

"కాని నేనప్పుడు చెప్పినదంతా అసంబద్ధమని త్రోసి వెయ్యటానికూడా వీల్లేదు. ఆవిధంగా నేను భయపడటమూ సహజమే; నా భయం కొంతవరకు సహేతుకమే కూడాను. నీ వల్ల నేను పొందేది అత్యధికమూ, మరి నీకు నేను సమర్పించ గలిగేది అతి స్వల్పమే. నువ్వింకా చాల చిన్నదానివి. వికసిం చని గులాబి మొగ్గవంటి దానివి. నువ్విదివరకెన్నడూ ప్రేమ మొగ మెరుగనిదానివి ; మరి నేనో?..."

"చెప్పండి, అంతా దాచకుండా చెప్పెయ్యండి..." అని అడగబోయి, ఆయన జవాబును తలుచుకుని భయపడి "ఒద్దు, ఫర్వాలేదులెండి" అన్నాను.

"నే నిదివర కెవర్నైనా ప్రేమించానా అనేకదా నీ సందేహం?" అన్నారాయన నా భావాన్ని గ్రహించి. "ఆ విషయం కూడా చెప్తా నాగు. ఇప్పుడు ప్రేమిస్తున్నట్లుగా యిదివర కెన్నడూ ప్రేమించలేదు." కాని, అంతలోనే బాధాకరమైన ఆలోచన ఒకటి ఆయన మనస్సుకు తోచినట్లుంది. "లేదు" ఆయన చాల విచారంగా చెప్పారు: "ఈ విషయంలో కూడ నాపై నువ్వు సానుభూతి చూపవలసి ఉంటుంది. నిన్ను ప్రేమించే అర్హత నేను పొందేందుకుగాను నీ సానుభూతి అత్యవసరం. నిన్ను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పేందుకెంత మనోనిబ్బరం కావాలి! నీకు సమర్పించగలిగిన దేముంది నా వద్ద? ప్రేమ ఉంటూవా; అది నిజమేననుకో."

"ప్రేమ చాలదంటూరా? అది స్వల్పమైనదా!" ఆయన కండ్లలోనికి చూస్తూ నే నడిగాను.

"ఔను మాషా! 'నీ' కివ్వటానికైతే అది స్వల్పమైనదే" అన్నారాయన— "యౌవనవతివి. అందమైనదానివి. మనయిద్దరి భావి సంయుక్త జీవితాన్ని గురించి దివ్యస్వప్నాలుకంటూ రాత్రిపూటలు జాగరణ చేస్తున్నాను. నే ననేక సౌఖ్యాలనుభవించాను. కాని యిప్పుడు మాత్రమే అసలైన సుఖానికి కావలసిన వస్తువులేమిటో కనుగొనగలిగాను. పల్లెపట్టుల్లో ప్రశాంత జీవితం! తర్వాత సానుభూతి సహాయాలెన్నడూ యెవరివలనా పొందనటువంటి, అల్పసంతోషులైనటువంటి పల్లీయులకు సహాయపడేందు కవకాశము; ఆ తర్వాత ఉపయోగకరమని తాను తలచే పని చేయటానికి సావకాశము; అటు తర్వాత విశ్రాంతి, శోభాయమానమైన ప్రకృతి పరిశీలన,

గ్రంథపఠన, సంగీత సాధన, యిరుగు పొరుగువారి పట్ల అను రాగం—యివీ నాకు సంతోషం కలిగించేది. వీటన్నిటికంటె ముఖ్యంగా నీతో సాంగత్యం, అయితేగియితే పిల్లలు - యింత కంటె యీ జీవితంలో మానవమాత్రులు పొందగోరే సుఖా లేముంటాయి?"

"అవి చాలకేమి?" అన్నాను.

"యౌవనదశ దాటిపోయిన నాకేమో యింత మాత్రం చాలు" ఆయన చెప్పనారంభించారు—"నీకు చాలకపోవచ్చు. నువ్వు వేరువిధంగా సంతోషం పొందగోరవచ్చు. పొందవచ్చు కూడా. ఇప్పుడు మాత్రం నాయందుండే ప్రేమచేత యిదే సంతోషమనుకుంటున్నావు."

"మీరు పొరపడుతున్నారు" నే నన్నాను—"అటువంటి ప్రశాంత కుటుంబజీవితాన్నే నేను కూడ ఆశించాను. అటు వంటి దంటేనే నాకు కూడ యిష్టం. సరిగా నే నేదైతే భావిం చానో అదే మీరు చెప్పారు."

ఆయన నవ్వారు.

"నువ్వా విధంగా భ్రమిస్తున్నావు మాషా! కాని నీ కంతమాత్రమే చాలదు. నువ్వు నవయౌవనవతివి; అందమైన దానివి" ఆయన ఆలోచనా పూర్వకంగా అన్నారు తిరిగి.

నన్నాయన అనుమానించినందుకూ, నా యౌవనాన్ని గురించీ, అందాన్ని గురించీ చెప్పినట్లుగా మాట్లాడినందుకూ నా ఒళ్లుమండింది.

"అయితే నన్నెందుకు ప్రేమిస్తున్నారు మీరు! నా కోసమా, నా యౌవనం కోసమా?" కోపంగా అడిగాను.

"ఎందుకో అదంతా నాకు తెలియదు. నిన్ను మాత్రం మనసారా ప్రేమిస్తున్నాను" అన్నారాయన శ్రద్ధాభరితమూ, ఆకర్షణీయమైన తన చూపులను నాపై బరపుతూ.

జవాబివ్వకుండా అప్రయత్నపూర్వకంగా ఆయన కండ్ల లోనికి చూశాను. అంతలోనే నాలో ఒక గొప్ప మార్పు కలిగింది. మొదట్లో నా చుట్టూ ఉన్నదంతా అదృశ్యమవ నారంభించింది; తర్వాత మిలమిల మెరిసే కండ్లు మినహాగా ఆయన ముఖం కూడ అదృశ్యమైపోయింది; ఆ తర్వాత ఆ కండ్లు రెండూ నా తలలో ప్రవేశించినట్లనిపించింది; దానితో అంతా అయోమయమైపోయింది — ఏమీ కనిపించటంలేదు. ఆయన తీక్షణదృక్కులు నాలో కలిగిస్తున్న భయానందాలనుండి బయట పడుటకు నాను బలవంతంగా కండ్లరమోడ్చవలసివచ్చింది...

మా పెండ్లినాటికొక రోజు ముందుగా వాతావరణం శాంతపడింది. వేసవిలో ప్రారంభమైన వానలు వెనుకపట్టి ఆకాశం సూర్యకాంతితో శోభాయమానంగా నిర్మలంగా కనుపించ నారంభించింది. చల్లగా హాయిగా గాలి వీస్తోంది. రేపు-నా పెండ్లిరోజున – వాతావరణం బాగా వుంటుందనే సంతృప్తితో పక్క జేసుకున్నాను. సూర్యోదయ సమయానికే నాకు మెలకువ వచ్చింది. ఈ రోజే ... అనే భావం నాలో విభ్రమాశ్చర్యాలను కలిగించింది. తోటలోనికి వాహ్యాళికై బయల్దేరాను. పచ్చని నిమ్మ ఆకుల సందునుండి సూర్యుడు తీక్షణంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. నిర్మలమైన నీలాకాశంలో యెక్కడా ఒక్క మేఘశకలం కూడ కానరావటంలేదు.

"ఈ రోజు నేనా!!" నా ఆనందాన్ని నేనే నమ్మలేక ప్రశ్నించుకున్నాను. "రేపీపాటికి నే నిక్కడకాక ఆ పెద్ద భవంతిలో ఉండటం నిజమేనా? ఆయనకొర్కై నేను కండ్లు కాయలు కాచేటట్లుగా యికముందు నిరీక్షించనుకదా! రాత్రి పొద్దుపోయేవరకూ కూర్చుని కాట్యాతో ఆయనను గురించి మాట్లాడుకోలేనుకదా! పియానో గదిలో ఆయనతో సంభాషిస్తూ అర్ధరాత్రి వరకూ గడపనుగదా! ఆయన సెలవుగైకొని వెళ్లిపోతే చీకటిరాత్రులందు ఆయనను తలుచుకుని ఆవేదన చెందను కదా!" అనుకుంటూండగానే ఆయన గతదినం ఆఖరిపర్యాయంగా వచ్చి నన్ను చూస్తానని చేసిన వాగ్దానం, నేను పెండ్లి దుస్తులు ధరించితే చూడాలని కాట్యా పట్టుపట్టడం జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఒక్కక్షణం మాత్రం అదంతా నిజమే ననిపించింది గాని; అంతలోనే తిరిగి అనుమానం నన్నావరించుకుంది. "రేపటినుండి గ్రిగరీని, కాట్యాను, పుట్టిపెరిగిన యింటినీ వదలి అత్తవారి యింట అడుగుపెట్టబోతున్నానన్నమాట! సోన్యాకు చదువుచెప్పి, జోకొట్టి పరుండబెట్టి, ఉదయమేలేచి తలుపుతట్టి జవాబుగా మనసారా ఆమె నవ్వే నవ్వును యికముందు నేను వినలేనన్నమాట! రేపటినుండి నా మటుకు నేనే యెరుగని ఒక కొత్త వ్యక్తిగా మారిపోతాను; నా ఆశలు, కోర్కెలు సఫలమయ్యే ఒక నూతన ప్రపంచం నాముందు రూపొందుతోందా? ఆ కొత్త ప్రపంచం నిత్యంగా అల్లాగే ఉండిపోతుందా?" ఇటువంటి భావాలతో యేకాంతంగా వేగిపోతూ ఆయన రాకకై యెదురు తెన్నులు చూడ నారంభించాను. ఆయన కూడ పెందలకడనే వచ్చారు. ఆ రోజునే నే నాయన జీవిత సహ

శరిని కాబోతున్నాననే విషయాన్ని నాకు నమ్మకం కలిగించేం దుకు గాను ఆయన రాక అత్యంతావసరమైంది! అప్పటికి గాని నా లోని దిగులు శాంతించలేదు.

రాత్రి భోజనానికి ముందు మా తండ్రి ఆబ్దికానికి హాజ రవడానికి చర్చికి నడచివెళ్లాను.

"మా నాన్న కనుక బ్రతికివుంటే!" తిరిగి వస్తూ మా నాన్నకు ప్రాణస్నేహితుడైన ఆయన చేతిపై వ్రాలి నడుస్తూ అనుకున్నాను. ప్రార్థన సమయంలో సాష్టాంగ దండప్రమాణం చేసినప్పుడు మా నాన్నరూప మెంత స్పష్టంగా నా మనో నేత్రాలకు గోచరించిందంటే ఆయన నన్ను పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్నాడనీ, నా పెండ్లి నంగీకరించాడనీ, ఆయన ఆత్మ యింకా మా చుట్టూ పరిభ్రమిస్తోందనీ, నన్నాయన దీవిస్తూ న్నాడనీ నాకు నమ్మకం కలిగింది. నా పూర్వ స్మృతులు, ప్రస్తు తపు ఆశలు, సంతోష విచారాలు అన్నీ యేకమై బంగరు వన్నెపుటెండ, చల్లని హాయిగొలిపే గాలి, వినీలనిర్మలాకాశా లతో కూడిన శోభాయమానమైన ప్రకృతివలెనే ఒకేఒక భావ నగా రూపొందాయి. నా ప్రియుడు కూడ నా మానసిక స్థితిని పూర్తిగా గ్రహించినట్లు అవే భావాలు ఆయనలో కూడా ప్రసరిస్తూన్నట్లు నాకు తోచింది. ఆయన నిశ్శబ్దంగా, నెమ్మదిగా అడుగులు వేస్తున్నారు. ఆయన ముఖంవంక అప్పుడప్పుడు చూద్దునుకదా ఆయన మనస్సుకూడ, సంతోష విచార సమ్మి శ్రిత భావాలతో తుందిలమౌతున్నట్లుగా కానవచ్చింది.

అంతలోనే ఆయన నా వంక తిరిగారు. ఏదో మాట్లాడ దలచుకున్నారని వెంటనే గ్రహించాను. " నే నాలోచించేది

కాక వేరేదైనా విషయాన్ని గురించి ప్రారంభిస్తారేమో" అనుకున్నాను. కాని పేరు తలపెట్టకుండానే ఆయన కూడ మా నాన్నను గురించే ప్రారంభించారు.

"మా మామను నువ్వు పెళ్ళాడాలోయ్ అన్నాడు మీ నాన్న ఒకమారు వేళాకోళంగా" ఆయన ప్రారంభించారు.

"ఇప్పుడాయన వుంటే బ్రహ్మానందపడేవాడు" ఆయన చేతిని గట్టిగా ఒత్తుతూ నే నన్నాను.

"అప్పటికి నువ్వు చాలా చిన్నదానివి" నా కండ్లలోనికి చూస్తూ చెప్పారాయన; "ఈ కండ్లను ఆ రోజుల్లో ఆయన కండ్లను పోలి ఉంటాయనే కారణంచేత మాత్రమే ముద్దు పెట్టుకునేవాడిని. ఈ నాడివి యింత ప్రీతిదాయకంగా మారతాయని ఆ రోజుల్లో కలలోనైనా తలచలేదు. మామా అని ఆ రోజుల్లో నిన్ను పిలిచేవాణ్ణి."

" 'ప్రియతమా' అని పిలవండి నన్ను" అన్నాను.

"అల్లాగే" అన్నారాయన. "ఇకనుండి నువ్వు పూర్తిగా నా దానివైపోయావు ప్రియతమా!" నన్నత్యధికంగా ఆకర్షించిన ఆయన చూపులు నాపై నిలిచిపోయాయి.

మోడులైన వరిదంట్ల మీదుగా యేర్పడిన కాలిబాటలో మే మిద్దరమూ నడిచిపోనారంభించాము. చుట్టూ ప్రకృతి అంతా అతి ప్రశాంతంగా వుంది. మా పాదాల తాకిడికి వరి దంట్లు చేసే చప్పుడూ, మా మాటలు తప్ప వేరే శబ్దమే వినరావటంలేదు. అల్లంత దూరంలో రైతొకడు నల్లని భూ ఖండాన్ని నిశ్శబ్దంగా దున్నుకుంటున్నాడు. కొండక్రింద గుర్రాల గుంపొకటి చెల్లాచెదరై బీటిలో మేతమేస్తోంది. మా యింటికి

మాకూ మధ్య శీతాకాలపు పంటభూమిలో బాగా పండి ఒరిగిన వరిపైరు గాలికి ఊగుతూ పకపక నవ్వుతూన్నట్లు కాన వస్తూంది. శీతాకాలపు సూర్యుని బంగారు కిరణాలు జగమంతా వ్యాపించాయి. మా మాటలధ్వని మా తలలపై పరిభ్రమిస్తూ శీతాకాలపు సూర్యుని బంగారు కిరణాలు దోబూచులాడుతున్న విశాలవినీలాకాశం క్రింద మే మిద్దరమూ ఏకాంతంగా వున్నట్లు తలపిస్తోంది.

నేను కూడ ఆయనను 'ప్రియతమా' అని సంబోధించాలని మనసుపడ్డానుగాని అంతలోనే సిగ్గు నన్నావరించుకుంది.

"అంత తొందరగా నడుస్తారేం 'ప్రియతమా'?" తొందర తొందరగా నాలో నేనే అనుకున్నట్లుగా అన్నాను; అన్నానే గాని సిగ్గుతో కుంచించుకుపోయాను.

ఆయన తన నడక వడిని వెంటనే తగ్గించారు. అప్పుడాయన నా వంక బరపిన దృష్టిలో మరింత ప్రేమ, ఆదరణ, ఆనందం వెల్లివిరిశాయి.

ఇంటివద్ద అప్పటికప్పుడే బంధువర్గమూ, పెండ్లి పెద్దలు సమావేశమయ్యారు. అప్పటినుండి చర్చిలో తతంగమంతా పూర్తియై, మే మిద్దరమూ నికోల్సన్ పోవటానికి బండి యెక్కేటంత వరకూ మళ్ళీ నే నాయన్నువదలి ఒక్క క్షణం కూడా యేకాంతంగా లేను.

ఆఖరికి చర్చి అంతా నిర్జనమైంది. ఆయన తల్లి దేవుడ రుగు ప్రక్కనే నిలబడి వుంది; కాట్యా నా వియోగం తలుచుకుని కంట నీరు కారుస్తూంది. మా సేవకుల్లో ఒకరిద్దరు నా వంక ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నారు. ఆయనవంక నేను చూడకనే నా

ప్రక్క ఆయన సాక్షాత్కారానుభూతి పొందుతున్నాను. వివాహ మంత్రాలను వింటున్నాను. ఉచ్చరిస్తున్నానేగాని, అవి నా మనస్సులో ప్రతిధ్వనించటం లేదు. ప్రార్థించే శక్తిలేక వెలుగుతూన్న క్రొవ్వొవత్తుల వంక, దీపపు సెమ్మెలవంక, తెరవంక, కిటికీ వంక చూస్తున్నానేగాని నా మనస్సు దేనినీ గ్రహించడం లేదు. నాలో యేదో వింతమార్పు జరుగుతూందనిమాత్రం అస్పష్టంగా గ్రహించుకో గలిగాను. అఖరికి పూజారి చేతిలో శిలువతో మా వంక తిరిగి మమ్మల్నభినందించి "మీ నామకరణోత్సవం నేనే చేశాను. దేవుని దయవల్ల మీ వివాహం కూడా నేనే చెయ్యగలిగాను" అన్నాడు. ఆయనతల్లీ, కాట్యా, మమ్మల్ని ముద్దుపెట్టుకున్నారు. గ్రిగరీ బండిని సిద్ధం చేశాడు. అంతలోనే నామనస్సులో భయం, అసంతృప్తి పెనగొన్నాయి. అంతా పూర్తియైపోయింది. అందులో అసాధారణమైనదేదీ లేదు; కాని వివాహ మంత్రాల కనుగుణ్యంగా నాలో కలిగిన మార్పేమీ కనిపించలేదు. ఆయనా, నేనూ ముద్దిడుకున్నాం; కాని అది మా భావాల కనుగుణ్యంగా కాక వింతగా క్రొత్తగా ఉంది. "పెళ్ళంటే యింతేనా?!" అని ఆశ్చర్యపోయాను. చర్చినుండి బయటకు వెళ్ళాం. బండి కిర కిర ధ్వని చేస్తూ దగ్గరకు వచ్చింది. చల్లనిగాలి ముఖానికి తాకింది. ఆయన టోపీ పెట్టుకుని తన చేతిని నా కాసరా యిచ్చి బండిలో యెక్కించారు. గుడి కట్టిన చంద్రుడు కిటికీగుండా కానవస్తున్నాడు. బయట అంతా పొగమంచు కమ్ముకునివుంది. ఆయనకూడ యెక్కి నాప్రక్కనే కూర్చుని బండి తలుపు బిడాయించారు. ఒక్కమారుగా నాలో యేదో 'అనిర్వచనీయమైన

బాధ కలిగింది. తత్తరపాటు లేకుండా ఆయన చేసినపని నాకు అవమానంగా కనిపించింది. తలకేదైనా కప్పుకోమని కాట్యా కేక వేసి చెప్పింది. బండి కటకట శబ్దం చేస్తూ చర్చి ఆవరణ దాటి సాఫీయైన రోడ్డును జేరి శబ్దంలేకుండా పరుగిడ నారంభించింది. ముడుచుకుపోయి ఒకమూల కూర్చుని చల్లని వెన్నెలలో దూరాన వున్న పొలాలను, వెనుకకు పరుగిడుతున్న బాటను చూస్తున్నాను. ఆయనవంక చూడకనే నా ప్రక్క ఆయన సాక్షాత్కారాన్ని అనుభవిస్తున్నాను. 'ఏదో బ్రహ్మాండం తల్లక్రిందులైపోతుందనుకున్నాను, ఇంతేనా?' అనుకున్నాను; కాని యేకాంతంగా, అందులోనూ ఆయనకంత సన్నిహితంగా కూర్చోవడం మాత్రం చాల అవమానకరంగాను, తలవంపులుగాను తోచింది. మాట్లాడాలని ఆయనవంక తిరిగాను ; కాని నాలో ఆయనపైగల ప్రేమ విలుప్తమైపోయి, దాని స్థానాన్ని అవమానభారం, ఆందోళన ఆక్రమించుకున్నాయేమో నన్నట్లుగా మాటలు పెకలి రాలేదు.

"ఇదంతా యీ విధంగా జరుగుతుందని ఒక క్షణంక్రితం వరకు నాకు నమ్మకమేలేదు" అన్నారాయన నా చూపుకు జవాబుగా.

"ఎందుకోగాని నాకు భయమేస్తోంది" అన్నాను.

"నేనంటేనా భయమా ప్రియతమా ?" అన్నారాయన నా చేతిని తన చేతిలోనికి గైకొని దానిపైకి ఒంగుతూ.

నా చెయ్యి చైతన్య విహీనమైపోయింది; నా గుండెకూడ పిడచకట్టుకుపోయినట్లయి బాధ కలిగించింది.

"అవును" అని గొణిగాను అస్పష్టంగా.

కాని అంతలోనే నా గుండె తీవ్రంగా కొట్టుకో నారంభించింది. నా చేయి కంపించి ఆయన చేతిని గట్టిగా అదిమింది. నాలో వేడి జనించింది. బండిలో వ్యాపించియున్న అర్ధాంధకారంలో నా కం డ్లాయన ముఖాన్ని వెతుక నారంభించాయి. అకస్మాత్తుగా ఆయనపట్ల నాకు కలిగిన భావం భయం కాదనీ, అదే ప్రేమ అనీ-పూర్వపు ప్రేమకన్న శత సహస్రాధికంగా యిది బలవత్తరమూ, మార్దవమైనదనీ తోచింది. ఆయనకు సంపూర్ణంగా కైవశ్యమై పోయాననీ, అట్లా కావటంలోనే నా జీవిత సౌఖ్య మిమిడి యున్నదనీ తలపోశాను.

6

తెలియకుండానే రోజులు, వారాలు, అంతేకాదు, రెండు నిండు మాసాలు ఈ గ్రామంలో గమ్మత్తుగా గమనిక లేకుండా గడచిపోయాయని మేము విచారించాం. అయితేనేం ఈ రెండు నెలల్లో ఎన్నో అనుభవాలు, అనుభూతులు ఎంతో ఉత్సాహం-ఉద్రేకం జీవితాని కంతటికీ సరిపడ ఆనందాన్ని పొందాం. మేము నిశ్చయించుకొన్న రీతిగా పల్లె ప్రాంతాల్లో నివసించి నంతకాలం జీవితాన్ని క్రమమైన కట్టుబాట్లతో ఆదర్శప్రాయంగా నడపాలనే నిర్ణయాలను వేటనీ ఆచరణలో పెట్ట లేకపోయాం. కాని ఆ మా నిశ్చయం ఆదర్శాలకేమీ తీసిపోదు.

నా వివాహానికి పూర్వం నా భర్తవలె కష్టించి పని చేసేవారు, పరుల సుఖంకోసం స్వ సుఖాలను కూడ త్యాగం చేసి చక్కని కార్య నిర్వహణా నైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించేవారు, ప్రద

ర్శింపగలవారు ఎవరూ లేరని, ఉండబోరనీ నా మనోఫలకంలో ఏమేమో చిత్రించుకొన్నాను. కాని తర్వాత, జీవిత యాత్ర లో తద్వ్యతిరేకంగా నేను చూచిందేమంటే ఒకరి నొకరు గాఢంగా ప్రేమించాలని తాపత్రయపడడం, ఎవరికి వారు స్వార్థపూరితములైన తమ తమ ప్రేమలను ప్రకటించడం, ఆ ప్రేమ ప్రవాహాలలో ఈదులాడుతూ బాహ్య ప్రపంచ ఉనికినే పూర్తిగా మరిచిపోవడం- అంతేకాదు; ఎల్లప్పుడు ఉండే ఏదో కారణ రహితమైన, అవ్యక్తమైన ఆనందం - ఇవీ నేను చూచి నవి, అనుభూతి చెందినవీను. అప్పుడప్పుడు నా భర్త నన్ను విడచి తమ పనులలో నిమగ్నులవడమో, లేదా యితర పను లపై పట్టణానికి వెళ్లడమో, కాదంటే జమీా వ్యవహారాలు చూచుకోవడమో చేసేవారు. ఆయన నాకు దూరం వెళ్లడ మంటేనే బాధగా వుండేది. "ఈయనకు నన్ను విడచి దూరంగా తెంచుకొని పోవలసిన అత్యవసరమైవ ఆహ్లాదకరమైన పను లేమి వచ్చిపడ్డాయి!" అని విసుక్కునేదాన్ని. తర్వాత నాభర్త తమ వెంట నేను లేకపోతే తమ కేపని చేద్దామన్నా ఉత్సా హంగాని ఆసక్తిగాని అసలే లేకపోవడంవల్ల ప్రతీదీ అర్థశూన్యం గాను, అసహ్యాకరంగాను కనుపడుచున్నదని వారి అనుభూతు లను విశదీకరించారు. నా అవస్థకూడ అచ్చంగా అలాగే ఉన్నట్లు తోచింది. పోనీ ఏదయినా చదివినా, కాసేపు పియా నోపై పాడినా, లేదంటే బడికి పోయి పిల్లలకేదైనా బోధించినా ఏదీ కాదంటే అత్తగారితో కాసేపు కబుర్లతో కాలక్షేపం చేసినా కాలం గడిచేదికాదు. అసలా పనులన్నీ నే నెందుకు చేసేదాన్నంటే అవన్నీ ఆయనతో కొంచెం కాకపోయినా

Krishna.

కొంచెం సంబంధం కలిగియున్నవీ, ఆయన అంగీకారాన్ని పొందినవీ కాబట్టే! ఆయన తలపుకు భిన్నమైన ఏ పని చేయడానికీ, నా చేతులు వెనుకాడడమే కాకుండా, ఆయన సంబంధం, ప్రమేయం లేనిదే దేనిని గూర్చియినా కాస్త ఆలోచించుటే నాకు అవివేకంగా కనబడేది. బహుశా అది తప్పు అభిప్రాయం కావచ్చు, స్వార్థంగా కనబడవచ్చు కాని నా కది అమితోత్సాహాన్నివ్వడమే కాకుండా, నా కీ ప్రపంచంలో అత్యున్నత స్థానాన్నొసగినట్లుండేది. ఆయ నొక్కరే నా కొరకే భూమిపై అవతరించారని, ఆయనే ప్రపంచంలో అందరికంటె తగినటువంటి, శ్రేష్ఠుడయినట్టి పురుషునిగా నే నెంచేదాన్ని. కనుక ఆయన కొరకు కాకపోతే, జీవించడమే నిరర్థకమనీ, ఆయన అభీష్టాన్ని పొందడమే నా కీ ప్రపంచంలో మిగిలియున్న ఏకైక ఆదర్శమనీ నా దృఢాభిప్రాయం. ఇక ఆయన దృష్టికి నేను ప్రపంచంలో అతి రమణీయమైన, సౌందర్యమైన యువతుల్లో ప్రప్రథమ స్థానమలంకరించగల యువతిగాను, ఈ విశాల విశ్వంలో సకల సద్గుణ సంపదను సాకల్యంగా పొందుపర్చుకొన్న సుందరాతి సుందరిగాను, ఉత్తమోత్తమ పురుషులు తమ ఆదర్శములకు సరిగా తూగు స్త్రీని గురించి ఏయే మధుర స్వప్నాలను కంటూంటారో అవన్నీ వాస్తవంగా నిబిడీకృతమై నిలచినటువంటి నిండు యవ్వనాంగిగా కనపడ్డాను.

ఒకరోజు సాయంత్రం నేను ప్రార్థన చేసుకొంటూండగా ఆయన నా గదిలోనికి వచ్చారు. పై నుంచి క్రిందవరకు ఆయనన్నొకసారి పారచూచి, నా పనిలో నేను నిమగ్నురాలనయ్యాను. నన్ను ఆటంకపరచడ మెందుకని బల్లపై వంగి

ఏదో పుస్తకం తిరుగవేస్తున్నారు. నా వంకే తదేక దృష్టితో చూస్తున్నారనుకొని, నన్ను నే నొకసారి పరకాయించి చూచుకొన్నాను. ఇది చూచి ఆయన చిన్న చిరునవ్వు నవ్వారు. దానితో నాకూ నవ్వు ఆగలేదు. ప్రార్థన మధ్యలో ఆగిపోయింది.

"మీ ప్రార్థన అప్పుడే అయిపోయిందా?" అని ప్రశ్నించాను.

"ఆఁ, దానికేం గాని, నీ పనిని నీవు కానీ, నేను వెళ్లిపోతా" అన్నా రాయన.

"అసలు మీరు ప్రార్థన చేస్తారనుకుంటాను!" అన్నాను మళ్ళీ అందుకొని. దాని కేమీ సమాధాన మివ్వకుండా గదిని విడచి వెళ్ళిపోతుంటే నే నాయన్ని ఆపి "ఏమండీ, ఈ రోజున నా కొఱకయినా దయయుంచి నాతో కలసి ప్రార్థన చేయండి" అని అర్థించగానే ఆయన నా ప్రక్క నిలబడి వికరటింకరగా చేతులు త్రిప్పుతూ, గంభీరవదనంతో తడబడుతూ ప్రారంభించి తరచు నా వైపు తిరిగి నా అంగీకారయుత సౌజ్ఞల కొరకై నా ముఖంలోకి చూచేవారు. చివరి ఘట్టంలోనికి రాగానే ఆపుకొన్న నవ్వు నంతా ఒక్కసారి బహిర్గతం చేసి గాఢంగా ఆయన్ని కౌగలించుకొన్నాను. ఆయన నా చేతులను ముద్దాడుతూ "రాత్రి పదిగంట లయినట్లుంది నాకు; నీ వింకా ఈ కర్మకాండనంతా నెరవేరుస్తూ కూర్చున్నా వేమిటి?" అన్నారు.

మా యిల్లు తరతరాలనుండి వంశపారంపర్యంగా వస్తూన్నది కాబట్టి పురాతన పల్లె పద్ధతుల్లోనే కట్టబడింది. మా పూర్వీకులంతా ఈ చూరు క్రింద ఒండొరులను గౌరవించుకొంటూ పరస్పర ప్రేమాదరణలతో జీవితయాత్రలను

సాగించారు. ఇవన్నీ సాత్వికమైన సద్గుణ సంపదతో సాగించిన సంసారుల సరళత్వాన్ని సంగ్రహంగా స్పష్టపరుస్తాయి. నే నీ యింటిలో కాలు పెట్టగనే అవన్నీ నా సొత్తు అయినట్లే అని పించింది. ఇంటి పెత్తనమంతా నా అత్తగారయిన "తాత్యానా సెమినోవ్నా" గారే నిర్వహించేవారు. ఆమె పూర్వాచార పరాయణి. కాబట్టి ఆచార వ్యవహారాలన్నీ ఆ ఛక్కీలోనే ఉండేవి. అందం, ఆకర్షణ, నూతనాలంకరణలు గృహంలో ఎక్కడా కనబడకపోయినా కావలసిన పరిచారికలు సదా క నిపెట్టుకొని ఉండేవారు. అవసరమైన భోజన పదార్థాలు, కర్ర సామగ్రి, ఒకటేమిటి – కావలసిన ప్రతి వస్తువును ఎక్కువగానే నిలువచేసేవారు. క్రమశిక్షణ, శుభ్రత, ఏకాగ్రతలను చూచిన ప్రతి వ్యక్తికీ ఈ యింటిపై అత్యంత గౌరవ మర్యాదలు పుట్టకమానవు. అతిథుల కొరకై ఏర్పాటుచేయబడిన గదులలో కుర్చీలు, బల్లలు, క్రమము తప్పని వరుసలలో అందంగా అమర్చ బడినాయి. నేలపై యింట్లో తయారుచేయబడిన తివాసీలు, చాపలు పరచబడ్డాయి. గోడలకు చక్క చక్కని ఫోటోలు తగి లించబడ్డాయి. మేమంతా ఉదయాన ఆనందంగా గడిపే గదిలో ఒక పాత పియానో, చక్కని బల్లలు, సోఫాలు అమ ర్చారు. అంతేకాదు. యింటినిండా యిత్తడి అలంకార సామగ్రి సమృద్ధిగా ఉంది. నా పడకగదిని మా అత్తగారు స్వయంగా ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకొని యింట్లోనున్న సుందరమైన కర్రసామగ్రిని రకరకాలుగా అమర్చి అత్యంత శోభాయమా నంగా తయారుచేశారు. పురాతనమైన నిలువుటద్దం కూడ నా గదిలోనే పెట్టారు. మొదట్లో ఆ అద్దంకేసి చూడడమే

భయంగా ఉండేది దాని విలువ తెలిసికొన్న తర్వాత అది నాకు ఆప్తబంధువైపోయింది. మా అత్తగారి గొంతుక పైకేమీ వినబడకపోయినప్పటికీ గృహకృత్యాలన్నీ చడీ చప్పుడు లేకుండా, గడియారంలాగ సక్రమంగా నెరవేర్చబడేవి. ఇంట్లో సేవకుల సంఖ్య ఎక్కువగానే ఉండేదని మీకిదివరకే చెప్పాను. వారంతా మడమలు నాడాలు లేని మెత్తని రబ్బరు బూట్లను ధరించేవారు. ఎందుచేతనంటే శబ్దంచేసే చెప్పులంటే మా అత్త గారికి అమితమైన కోపం. మా అత్తగారిముందు ఈ సేవకు లంతా ఒణుకుతూ జాగ్రత్తగా ఎవరి పని వారు నిర్వహించు కొనిపోయేవారు. ఎవరికే పని యిచ్చినప్పటికి గర్వంతోను సంతృప్తితోను స్వీకరించేవారు. నేనన్నా నా భర్తగారన్నా వారందరికి ఎంతో ఆప్యాయం. మా పనులను ప్రత్యేక శ్రద్ధా భక్తులతో కడు నేర్పుగా అత్యంత సంతృప్తికరంగా నెర వేర్చేవారు.

ప్రతి శనివారం తప్పకుండా యింటి నంతటినీ కడగడం, తివాసీల దుమ్ము దులపడం విధిగా చేసేవారు. ప్రతి నెల మొద టిరోజున పరిశుద్ధ జలంతో యింటినంతటినీ పవిత్రం చేసేవారు. నా అత్తగారి నా భర్తగారి పుట్టిన రోజులు వచ్చినప్రుడు (నా పుట్టిన రోజుకూడ ఈ వసంతకాలంనుండి జరపడం ప్రారం భించారు) పెద్ద అట్టహాసంగా పండుగ చేసి అనేక ప్రత్యేక ప్రద ర్శనాలతో చుట్టుప్రక్కలవారినందరినీ కూడ ఆనందాబ్ధిలో ముంచి తేల్చేవారు. ఇది మా అత్తగారి చిన్నతనంనుండీ అను వాయితీగా వస్తోందట.

నా భర్త గృహనిర్వహణాది విషయాల్లో ఏమీ జోక్యం కలుగచేసుకొనేవారు కాదు. భూముల, కూలీల సమస్యలే వారి కాలాన్నెక్కువగా హరించేవి. శీతాకాలంలో కూడ ఆయన బహు పెందలకడనే లేచి పొలంపను లెలా సాగుతున్నాయో సరిచూడడానికి వెళ్లేవారు. నేను లేచి చూచే సరికి కనపడేవారు కాదు. ఆ పనులన్నీ పర్యవేక్షించిన తర్వాత సరిగా టీ త్రాగే వేళకు వచ్చేవారు. ఉదయాన టీ మే మిద్దరమే త్రాగేవారం. ఆ సమయాన అలసటను, కించల్ని మరచి పోయి ఆయన చాల ఉల్లాసంగా ఉండేవారు. ఈ ఉల్లాసాన్నే మే మంతా "పిచ్చి ఉల్లాసం" అని పిలిచేవాళ్లం. నేను తరచుగా లేచిన దగ్గరనుండి అప్పటివరకు ఆయన చేసిన కార్యకలాపాలను యేకరువుపెట్టించేదాన్ని. ఆయన కల్ల బొల్లి కథలేవో అల్లి అసాధ్యమైన పనులన్నీ చేసినట్లు ఏకరువుపెడుతూంటే నాకు కడుపుబ్బేటంత నవ్వు వచ్చేది. ఆఖరి కది శ్రుతి మించి రాగాన పడి పెద్ద పెద్ద అరుపులు దాకా డేకేది. ఒక్కొక్కప్పుడు వాస్తవిక విషయాలను మాత్రమే చెప్పవలసినదిగా నేను ఒత్తిడి చేసినప్పుడు మాత్రం, వచ్చే చిరునవ్వు నాపుకొంటూ నిజం చెప్పేవారు. ఆ సమయంలో ఆయన నేత్రాలను, మాటిమాటికి కంపించే అధరాలను అవలోకించడం ఆనందదాయకంగా ఉండేవి. మధ్య మధ్య "ఆఁ ఏమిటి చెప్తున్నాను?" అని ఆయన తరుచు ప్రశ్నించేవారు. పదే పదే వచ్చే ఆ ప్రశ్నకి ప్రత్యుత్తర మివ్వడ మనవసరమని మెదలకుండా ఊరుకునేదాన్ని. ప్రపంచంలో పరిస్థితులెంత ప్రచండంగా పరివర్తన చెందినా, పరిణామం చెందినా నాకేమీ పట్టింపులేనట్లు మా

విషయాలు తప్పవిడచి, నురే విషయాలను గూర్చి చర్చించినా, ప్రస్తావించినా నా కర్థశూన్యంగాను, అగమ్యగోచరంగాను వుండేది. తర్వాత చాల కాలానికి నెమ్మది నెమ్మదిగా ఆయన నిర్వహించే కార్యకలాపాలను గురించి కొద్దికొద్దిగా తెలుసుకో వాలనే ఆసక్తి కలుగచేసికోవడానికి ప్రయత్నించి, అటుపైన అర్థంచేసికొనడానికి సాహసించేదాన్ని. మధ్యాహ్న భోజనానికి ముందు మాత్రమే అత్తగారు కనిపించేవారు. సుప్రభాత సందే శాభివందనాలను కూడ ఏ పరిచారిక ద్వారానో, మా కంద చేసేవారు. ప్రాతఃకాల ఫలహారాన్ని అమె ఒంటరిగానే తీసు కొనేవారు. మా చిన్న ప్రపంచంలో మేము పొందే ప్రత్యే కానంద ఘడియల్లో యింట్లోని ప్రశాంత వాతావరణంనుండి గృహ పరిస్థితులను వివరించడాని కొకామె వచ్చి మా ముందు నిలబడేది; ఆమెను చూచినప్పుడు మాత్రం నన్ను నేను అదు పాజ్ఞలలో పెట్టుకోలేనంత నవ్వు వచ్చేది. ఆమె మా ముందు చేతులు కట్టుకొని వినయంగా నిలబడి సావధానంగా " గృహ యజమానురాలుగారు నిన్న సాయంకాలం వాహ్యాళికి వెళ్ళి వచ్చిన తర్వాత రాత్రి మీకు సుఖనిద్ర కల్గినదీ లేనిదీ తెలసికొని రమ్మన్నారని, ఆవిడగారికి రాత్రంతా ప్రక్క నొప్పిచేత, దిక్కు మాలిన కుక్క మొరగడంవల్ల నిద్రాభంగం కల్గిందట. తర్వాత ఉదయం తయారుచేయబడిన రొట్టె ఎలాగున్నదో కనుక్కో మన్నారు. ఈ రోజు రొట్టె కాల్చినది "తార" కాదని యిప్పు డిప్పుడే నేర్చుకొంటూన్న "నికోలస్కా" యని, అంత బాగుం డక పోయినా రొట్టె చెడిపోలేదని, టీ బిస్కట్లు ఎక్కువగా కాల్చారని ఆమె తమ అభిప్రాయాలను తెలియచేసి రమ్మ

న్నారు"ని గుక్కతిరక్కుండా ఆమె గబగబ వల్లించేసేది. మధ్యాహ్నం మా యిద్దరికీ కొద్దిసేపు మాత్రమే మాట్లాడు కొనడానికి వీలుండేది. తర్వాత ఆయన యేదైనా వ్రాసుకోవ డమో లేదా యితర పనులపై బయటకు పోవడమో చేసేవారు. నేను పియానోపై పాడుటగాని, లేక ఏ పుస్తకపఠనమో సాగించేదాన్ని. సాయంకాల మయ్యేసరికి అందరం వీధి గదిలో గుమిగూడేవాళ్లం. మా అత్తగారు తమ గది విడచి మా యింట్లో నివసించే యిద్దరు ముగ్గురు పెండ్లిగాని పేద పడుచులను వెంటపెట్టుకొని హాజరయ్యేవారు. పూర్వపు అలవాటుప్రకారం తన తల్లి గదిద్వారం దగ్గరకు రాగానే నా భర్త లేచి ఆమె గారి చేయి పట్టుకొని ఎంతో ఆప్యాయంగా అల్పాహారానికి ఆహ్వానించేవారు. కాని నేను కాపురానికి వచ్చినప్పటినుండి రోజూ నేనే ఆమెను చేయిపట్టుకొని తీసుకొనిరావాలని ఆమె పట్టుబడుతూ వచ్చారు. నేనే విడువకుండా ఆమె కోరిన ప్రకారం చేసేదాన్ని. సరిగా ఆమె గుమ్మందగ్గరకు వచ్చేసరికి పూర్వపు అలవాటు చొప్పున చటుక్కునలేచి నా భర్త తన చేతిని వారి తల్లికి అందించేవారు. నా కర్తవ్యం నెరవేర్చడాని కని నేను కూడ లేచి గదిద్వారం దగ్గరకు వెళ్లేదాన్ని. అక్కడ మా యిద్దరి చేతులు తగులుకొనే కాకుండా ఒకరినొకరు ఢీకొనే వాళ్లం. అల్పాహార విందు కార్యక్రమానికి మా అత్తగారే అధ్యక్షత వహించేవారు. అప్పుడు జరిగే సంభాషణలు సరళంగా సౌమ్యంగా, సగౌరవ సమన్వితమై సాగేవి. కాని ఈ సాధారణ సంభాషణల కప్పుడప్పుడు నేను నా భర్త మాలో మేము సాగించే మధుర భాష లడ్డు తగిలేవి. తరుచు తల్లీ తనయుల

మధ్య తగాదాలు చెలరేగి వారిద్దరికి మాటపట్టింపులు వచ్చేవి. ఇలాంటి దృశ్యాలు చూడడానికి నాకు చాల ముచ్చటగా వుండేది. ఎందుచేతనంటే ఆ చిన్న చిన్న కలతలు కలహాలు వారిద్దరిమధ్య బలోపేతమైన, అఖండమైన గౌరవ ప్రేమాదర ణాభిమానాలను పెంపొందింపచేసేవి కాబట్టే! విందు ముగిసిన తర్వాత అత్తగారు హాలులోనికి పోయి పడకకుర్చీలో పొడుం డబ్బీ ప్రక్కన పెట్టుకొని పరుండి, క్రొత్త పుస్తకాలలో మధ్య మధ్య అంటుకొన్న కాగితాలను విడదీస్తుండేవారు. మేము ఏద యినా పుస్తకం చదవడం గాని, ఏదీ తోచకపోతే పియానో గదిలోనికి పోయి పాటలు పాడుకొనుటలో గాని కాలాన్ని గడిపేవాళ్లం. సర్వసాధారణంగా సాయం సమయాల్లో సమిష్టి పఠన సాగించేవాళ్లం. క్రొత్త క్రొత్త గేయాలు పాడడమంటే నాకు మరీ పరమానందంగా వుండేది. ఆయన కింపైన పాటలు నేను పాడేటప్పుడు ఆయన దూరంగా పోయి సోఫాలో నాకు కనబడకుండా కూర్చొని ఆనందించేవారు. సంగీతకళాప్రభావం ఆయనపై తన ప్రచండశక్తిని ప్రదర్శించడం వల్ల పాప మాయన దానితీవ్రతాటికి తట్టుకోలేక దూరంగా కూర్చొనేవారు. సంగీతంపై ఆయనకున్న తీరని మమకారానికి ఆసక్తికి, అభిమానానికీ ఆయనే సిగ్గుపడేవారు. వాటిని పైకి బహిర్గతం చేయకూడదని ఆయన చాల ప్రయత్నించి ప్రయాస పడేవారు. తరుచు నేను పాడుతూ పాడుతూన్న పియానో దగ్గర నుంచి లేచి ఆనందోద్రేకాలలోను. ఉత్సాహోల్లాసాలలోను ఉప్పొంగే ఆయన ముఖకవళికలెలా ఉన్నాయోనని చూచి వచ్చేదాన్ని. ఆయనెంత ఆపుదా మనుకొన్నా ఆగకుండా

ముఖంలో ఆ అసాధారణ చిద్విలాసం ఆనందబాష్ప పరివేష్టిత నయనాలలో ద్యోతకమవుతూనే ఉండేది. ఈ సంతోష ఘడియల్లో మేమెలాగున్నామో మాకు తెలియకుండా చూచి పోదామని మా అత్తగారు ఏమీ పని లేకపోయినా, మా గది గుండా నడిచి వెళ్ళుతూ, ఏదో పెద్ద పనిలో మునిగి తీరుబడి లేకుండా అల్లాడుతూన్నట్లు అభినయిస్తూ గబగబ నడిచి మరల యిట్టే తిరిగి వచ్చేవారు. ఆమె అంత తొందరగా తన గదిలోనికి పోయి వెనువెంటనే వడివడిగా తిరిగి రావలసిన అత్యవసర కార్యాలేవీ లేవనీ, కేవలం మమ్మల్ని చూడడానికే అటు ఇటు తిరుగుతున్నారని నాకు రూఢిగా తెలుసు. మరల సాయంత్రం టీ త్రాగడానికి మేమంతా వీధి గదిలో సమావేశమయ్యేవాళ్ళం. నేనే టీ కలిపి ఆనందంతో అందరికీ కప్పులను అందించేదాన్ని. ఆ ఉత్సాహంలో చాలసేపటివరకు నా నరాలు పటుత్వంతో వుండేవి కావు. ఈ చిన్న వయస్సులో ఈలాంటి ముఖ్య కార్యక్రమాన్ని నిర్వర్తించడానికి నేను తగనని లోలోన చాల భయపడేదాన్ని. అందరికి కప్పులలో టీ పోసి పేరు పేరున పిలిచి అందిస్తూ "పంచదార సరిపోయిందా?" అని వినయంగా ప్రశ్నిస్తూ, చాలనివారికి పంచదార అందిస్తూంటే "అబ్బో యికనేం! పెద్ద అనుభవమున్న స్త్రీలాగ వ్యవహరిస్తున్నావే!" అని నా భర్త విమర్శిస్తూంటే నాకు మరీ ఖంగారుగా వుండేది.

టీ త్రాగడ మయిపోయిన తర్వాత మా అత్తగారు స్థిమితంగా కూర్చుని "మేరియామినిచ్చా" పేకముక్కలతో అందరికి అదృష్టఫలాలను, గ్రహబలాలను చెప్పతూంటే ఆల

కించేవారు. ప్రవహోయే ముందు యీమా అత్తగారు మమ్మిద్దర్నీ ముద్దాడి, పవిత్రమైన శిలువను మాకు ముట్టించేవారు. తర్వాత మా గదిలోనికి మేము వెళ్ళిపోయేవాళ్లం. సాధారణంగా అర్ధరాత్రిదాక కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కులాసాగా గడిపేవాళ్లం. అవే మా దినచర్యలో అత్యంతానందంగా గడిచే మధుర ఘడియలు. భావినిగూర్చి ఏమేమో ప్లానులు వేసేవాళ్లం. అప్పుడప్పుడు వేదాంతచర్చలుకూడ సాగించడం కద్దు; ఏ మాటలు మాట్లాడినా, ఏ యే వాదోపవాదాలు సాగించినా ఏ మాత్రం ధ్వనీ మా అత్తగారికి వినపడకుండా బహు నెమ్మదిగా మాట్లాడుకొనేవారం. ఎందుచేతనంటే రాత్రిస్తు ఎక్కువసేపు మేల్కొనకుండ పెందలకడనే నిద్రించవలసినదని మా అత్తగారి కట్టుదిట్టాలు. ఒక్కొక్కప్పుడు అర్ధరాత్రివేళ విపరీతంగా ఆకలివేసేది. చప్పుడేమాత్రం చేయకుండా వంటింట్లోకి ప్రవేశించి మరుసటి రోజు ఉదయాన కని ఫలహారంగా పొందుపరచిన రొట్టెలను, బిస్కట్లను తస్కరించి నా గదిలో చిన్న క్రొవ్వువత్తి వెలుతురులో ఆ ఫలహారములను సేవించేవాళ్లం.

మా అత్తగారి ప్రజ్ఞ, ప్రతిభ, ధైర్యోత్సాహాలు సర్వోత్కృష్టంగా ప్రకాశించే ఆ పెద్ద భవంతిలో మేమిద్దరం పరాయివాళ్లలాగ సంచరించేవాళ్లం. ఆ భవనంలోనున్న చిత్తరువులను, అమూల్యమైన వస్తుసామగ్రిని, అందులో నివసించే స్త్రీల నెవరిని చూచినా నాకు ఉత్సాహం కొల్లలుగా ఉదయించడమే గాక, వాటిపైన, వారలపైన గౌరవాభిమానాలు వాటికవే పుట్టుకొని వచ్చేవి. ఆ విలువ గ్రహించి ఆ యింట్లో నివసించడానికి మేము తగమని సదా మా కార్యకలాపాల్లో

బహు జాగరూకులమై సంచరించేవాళ్లం.

అదే పదే పదే అనుకోవడ వల్ల నిత్య దినచర్యలు సక్ర మంగా పనిచేయక అశ్రద్ధచేస్తూ సోమరులుగా సంచరించే సేవ కులనుగాని, యితరులనుగాని, అనవసరంగా విమర్శించే పరిచారి కులనుగాని వారెంత అసంతృప్తికరంగా ప్రవర్తించినప్పటికీ వారిని కేకలువేయుగాని, లేదా వారిపై ఒత్తిడి, యితర నిర్బంధాలు. ఏమీ తెచ్చేవారం కాదు. ఈ మా ప్రవర్తనే మమ్మిద్దరినీ మరింత దగ్గరకు తీసుకొనివచ్చింది. నేనే కాదు. నా భర్తకూడ సేవకులెవరయినా తప్పుచేస్తూంటే బహిరంగంగా సణుక్కోవడం గాని లేదా వారిని తిట్టడ గాని, అంతదాకా ఎందుకు అసలేవిధమైన అసంతృప్తిని పైకి వ్యక్తపరచేవాడు కాదు. పైగా అలాంటి సంఘటనలు చూస్తున్నప్పుడు కళ్లు మూసుకొనే వాడు. చెప్పులు కుట్టే "డిమిట్రీ సిడొరోవ్" వికృతంగా పాగ త్రాగేవాడు. మధ్యాహ్నం భోజనా లవగానే మే మిద్దరం నా గదిలోనికి పోయి కాసేపు సరదాగా కబుర్లతో కాలక్షేపం చేసేవారం. సరిగా యీసమయం కనిపెట్టి ప్రతిరోజు అతడు విడువకుండా నా భర్త పఠనమందిరంలో ప్రవేశించి పొగాకు తస్కరించేవాడు. ఆ సమయంలో నా భర్తను చూచితీరాలి ! కాలి బొటనవేళ్లమీద ఆనుకొని తొంగి తొంగి ఆ గదిలోకి భయోద్వేగోత్సాహాలను వ్యక్తపరచే చూపులతో చూస్తూ తన చూపుడు వేలుతో నాకు ఆ జరిగే కర్మకాండ నంతటిని చూపేవాడు. మే మదంతా కనిపెట్టుచున్నామనే సంగతి తెలియక తన పనిలో తాను మునిగిపోయేవాడు డిమిట్రీ సిడొరోవ్. తన పని విజయవంతంగా ముగియగనే ఎవరూ

చూడలేదనే సంతోషంతో బయటకువచ్చి "నువ్వంటే నాకెంతో ముద్దు" అంటూ నన్నొకసారి ప్రశంసించి పోయేవాడు. కాని అప్పుడప్పు డతడు తన పని తాను నెమ్మదిగా చేసేసి మిగతా విషయాలు తనకేమీ తెలియనట్లు, యితర పనులలో ఏమీ జోక్యం కలుగచేసుకోని పవిత్రునివలె నటిస్తూంటే మాత్రం నాకు వళ్లుమండేది. కాని ఆ దుర్వ్యసనం అతనిలో జీర్ణించుకు పోయిన జాడ్యమని చూచీ చూడనట్లు ఊరుకొని, చేసినతప్పు పైకి చెప్పడానికి ధైర్యంలేని చంటిపిల్లవాని మనస్తత్వ మతని దని యెంచి జాలిపడేదాన్ని.

మరి రెండు మాసా లీ మాదిరిగా గడచిపోయాయి. విపరీతమైన మంచుతో, చలితో శీతాకాలం ప్రవేశించింది. ఆయన నా చెంత నున్నప్పటికీ నా కేమిటో ఒంటరితనాన్ని అనుభవిస్తూన్నట్లు, జీవితమంతా పునరావృత్తి చెందుతూన్నట్లు ఆయనలోగాని నాలోగాని నూతనసత్వ మనేది మచ్చుకయినా లేకుండా పాత ప్రపంచంలోనికి మేము జరిగిపోతున్నట్లు కనపడ సాగింది. వ్యాపారాది విషయాల్లో ఎక్కువకాలాన్ని వినియోగిస్తూ నాకు దూరంగా ఉండేవా రాయన. మళ్లీ పూర్వాభిప్రాయాలు—అంటే నేను కలుగచేసుకోకూడని, తెలుసుకోకూడని ప్రత్యేక పను లాయన చేయ పూనుకొంటున్నారనే దురభిప్రాయాలు క్రమ క్రమంగా నా బుర్రలో ప్రవేశించ సాగాయి. ఇదివరలో ఆయన్ని నే నెంత గాఢంగా ప్రేమించానో ఆ అగాధప్రేమలో ఎంత ఆనందామృతాన్ని గ్రోలానో, అంతగా ప్రేమిస్తూ, అంత ఆనందాన్ని పొందుతూనే ఉన్నాను. కాని నా ప్రేమ అంతకంత కధికమై అభివృద్ధిచెందడానికి

బదులు ఎదుగుబొదుగు లేకుండా గొర్రెతోకలాగ అలాగే నిలచిపోయింది. అంతే కాకుండా మరొక నూతన అసంతృప్తి నా హృదయంలో తీవ్రతరం కాజొచ్చింది. ఆయన్ని ప్రేమించి ఆ ప్రేమ సాగరంలో యీదులాడి, ఆ స్వర్గానుభూతులను పొందిన తరువాత ప్రేమించి ఊరుకోవడంలో నాకు సంతృప్తి కలుగలేదు. కదలిక లేకుండా స్థాణువులాగ నిస్పృహతలో నిలచిపోయే ప్రేమ కాదు నే కోరేది.

ఉత్సాహోద్రేకాలు, అపాయాలు, ఆ అపాయాల్లో నా ప్రియుని కోసం, నా పవిత్ర ప్రేమను సార్థకం చేసుకోవడం కోసం యెంతయినా స్వార్థత్యాగం చేయడానికనువైన సంఘటనలు నేను కాంక్షించాను. మామూలు శాంతియుత జీవనంలో పొర్లడానికి మనస్కరించ లేదు. ఆపుకోలేనంత అనంతమయిన శక్తి నా శరీరమందంతటా పొంగి పొర్లి ప్రవహిస్తోన్నట్లు నేను కనుగొన్నాను. ఆ నా ఆవేశమంతా అప్పుడప్పుడు ఒక్కసారి హటాత్తుగా నిగజారిపోయేది. దానికి నాలో నేనంతో సిగ్గుపడేదాన్ని. అదేమాత్రం ఆయనకు కనపర్చకూడదని ప్రయత్నించేదాన్ని. కాని నా ఆర్ద్ర హృదయము ఉత్సాహోద్రేకాలును ఆయన్ని కలవరపర్చాయి. నా మనో కవళికల నన్నింటినీ ఆయన సాకల్యంగా, నా కంటె ముందే తెలుసుకొని, సరదాగా కొంతకాలంపాటు పీటర్సుబర్గుకి పోయి ఉండి వద్దామాయని తననిర్ణయాన్ని ఉద్దేశపూర్వకంగా వెల్లడించారు. మన ఆనందానికి ఆటంకం కలుగచేయవద్దని, మన జీవితసరళి మార్చవద్దని, ఆయన్ని నే నెంతో వేడాను. నిజంగా నేనెంతో సుఖంగా సంతోషంగా కాలం గడుపుతున్నాను. కాని ఈ

సంతోషం నాకు ఎన్ని దుర్భర కష్టాలయినా యెదుర్కొనేం దుకూ, నా సర్వస్వం ధారపోసి స్వార్థత్యాగం చేయడానికీ తగిన సంపూర్ణ శక్తిని ప్రసాదించినప్పటికీ, ఆ శక్తిని బహిర్గతం చేయడానికి తగిన సమయాన్నీ, సావకాశాన్ని కలుగచేయ లేదని బాధ కల్గుతోంది. ఆయన్ని నే నెంత గాఢంగా ప్రేమిం చాను! అంతేకాదు. ఆయనతో ప్రతి వస్తువలోను విలీనమై పోయాను! మా పవిత్ర ప్రేమను ప్రతివారు గుర్తించి గౌరవిం చాలని నా కోరిక. ఎన్ని అడ్డంకులు వచ్చినప్పటికి ఆయన్నే అంటిపెట్టుకొని ఉండేదాన్ని. నా మనస్సు, నా సర్వేంద్రి యాలు, ఆ ఆలోచనలతోనే నిండిపోయాయి. నాలో దండిగా నున్న యవ్వనోద్రేకానికి నిస్తబ్ధతతో కూడిన ప్రశాంత జీవితం సరిపడనూలేదు. సంతృప్తిని చేకూర్చనూ లేదు. ఆయన నా మనశ్శాంతికి నా యిష్టం వచ్చినప్పుడు పట్టణానికి పోయి కొంత కాలం గడిపినద్దామని ఎందుకనాలి ? నాలో నిండియున్న నిరాశా నిస్పృహలు తగనివని, అవి నేను తెచ్చిపెట్టుకొన్నవి మాత్రమేనని, నేను చేసే ఆలోచనలు వట్టి పనికిమాలినవని, ప్రమాదకరమైనవని, నేను చేయాలని ఆరాటపడుతూన్న స్వార్థ త్యాగానికి తగిన సమయాన్ని ఏవో క్రొత్త సంఘటనలు వచ్చి సృష్టించవనీ, చేయవలసిన త్యాగం నా ముందే యున్నదనీ నేను పొందే విపరీతానుభూతులను అణుచుకోవటమే నేను చేయవలసిన త్యాగమని ఆయన నాతో ఎందుకు చెప్పలేక పోయారు? ఈ అశాంతినుండి విముక్తి పొందాలంటే ఎక్కడి కయినాపోయి కొంతకాలం గడపి రావాలనే ఆలోచన నన్ను వేటాడ సాగింది. మళ్ళీ నేను ఆయన్ని గురించి అనవసరంగా

దురభిప్రాయపడుతున్నానని, నా ఆలోచన లన్నీ కేవలం స్వాప్నపూరితములని గ్రహపడి అటువంటి ఆలోచనలపై బుద్ధి కేంద్రీకరించబడుతోందనీ చాల విచారించాను. కొంతకాల మీలాగే గడచిపోయింది. అంతకంతకు మంచు అధికమవ సాగింది. మే మిద్దరం అలాగే ఉండిపోయాం. గాని బయటి మనుష్యులలో ఉత్సాహోద్రేకాలతో కూడిన కలరవం బయలు దేరుట నేను గ్రహించాను. వారు వారి సుఖ దుఃఖాలతో కాలం వెళ్లబుచ్చుతున్నారే గాని మమ్మల్ని గురించి ఆలో చిస్తూన్నట్లు గాని, అసలు మా ఉనికినే గుర్తిస్తూన్నట్లుగాని తోచదు. ఈ భావం నన్ను మరింత బాధించింది. మా పూర్వులు అలవాట్లు, కట్టుబాట్లు మమ్మింగితినీ యేకం చేశాయేగాని తాము మాత్రం మార్పు లేక శిలాప్రాయంగా వుండిపో యాయి. కాలక్రమేణా మా మనస్సులు విరిగి, విచ్చలవిడిగా విహరిస్తూన్నందువల్ల ఒకరియందు మరొకరికి వుండవలసిన గౌరవ ప్రేమాభిమానాలు సన్నగిల్లి నశించిపోతూన్నట్లు నాకు కనబడింది. ఉదయం చేమంతా ఉత్సాహంగానే ఉంటేవాళ్ళం. మధ్యాహ్నం గౌరవాలతో జరిగిపోయేది. సాయంకాలం ప్రేమానురాగాలతో ముగిసేది. ఇదంతా సవ్యంగానే ఉందని నేను అనుకొన్నాను. "ఒకరికి మేలుచేస్తూ సక్రమమైన జీవి తాన్ని సాగించాలి. కాని దానికి తగిన కాలం ముందుంది. దానికంటె ముఖ్యమైన విషయాలు మన ముందున్నాయి. వీటి కోసం కాలం ఆగదు. ఇవి యిప్పుడు పరిష్కరింపబడతమో లేదా శాశ్వతంగా మన చేతినుంచి చల్లగా జారిపోతాయో జరిగి తీరాలి" అని ఆయన అంటూండేవారు.

ప్రస్తుతం నాకున్నది కాదు నాకు కావలసినది. నిత్య సమరంతో కూడిన జీవితమునే కోరుతున్నాను. భావాలే భవిష్యత్తును నడపాలి గాని భవిష్యత్తు భావాలను నడిపేదిగా ఉండకూడదని నా వాంఛ. నేను ఆయన ఆదర్శ ప్రాంగణాన్ని చేరగల్గితే "ఒక్క అడుగులో నేను క్రింద పడిపోతాను - కొంచెం కదిలానా నేను మీ కిక దక్కను" అని అంటాను. అప్పుడాయన తెల్లబోయి భయభ్రాంతులతో నన్ను తన బలిష్ఠదండద్వయంలో పడిపోకుండా, నా రక్తం గడ్డకట్టేదాక కౌగలించుకొని తన యిష్టమొచ్చిన మార్గానికి నడిపిస్తారు.

ఈ రకరకాల ఆలోచనలే నా ఆరోగ్యాన్ని పాడుచేశాయి. నరాల బలహీనతచే బాధపడవలసి వచ్చింది. రోజూ కంటె ఆ రోజు వుదయం మరీ బలహీనంగా వున్నాను. ఎస్టేటు ఆఫీసునుండి ఆయన అప్పుడే తిరిగివచ్చారు. ఆయన ముఖ కవళికలు వింతగా వున్నాయి. అది గ్రహించి ఏమి జరిగిందని అడిగాను. నా కసలు సంగతేమీ చెప్పకుండా " ఆఁ అ దేమంత ముఖ్య విషయం కాదులే " అని ఊరుకొన్నారు. తర్వాత పోలీసు సబ్ యిన్స్పెక్టరు నా భర్త అన్యాయంగా రైతుల దగ్గరనుండి శిస్తులు వసూలుచేస్తున్నారని, రైతుల ననేక విధాల భయపెట్టి పీడిస్తున్నారని నేరం మోపి కేసు పెట్టినట్లు తెలుసుకొన్నాను. నా భర్త ఈ అన్యాయ నేరారోపణను సహించలేకపోయారు. పోలీసు ఉద్యోగులు దీనిని కేవలం వారి వ్యసనంగా పెట్టిన కేసుగా ఆయన తీసికోలేదు. మరింత కోపోద్రేకులై దానిని గురించి నాతో ప్రస్తావించడానికికూడ యిచ్ఛగించలేదు. నేనింకా పసిపిల్లనని, అటువంటి పెద్దవిషయాలు గ్రహించ

లేననుకొని ఆయన నాతో యీ సంగతి చెప్పడాని కంగీకరించుటలేదని నేను సులభంగా గ్రహించాను. ఏమీ మారు మాట్లాడకుండా ముఖం ఆయనవేపునుండి త్రిప్పేశాను. మేరియా మిసిఛ్నాను ఫలహారానికి పిలవవలసినదని సేవకునితో చెప్పాను. త్వరత్వరగా ఫలహారం తినడం ముగించి, ఆమెను మేము ఉదయం కూర్చుండే గదిలోనికి తీసుకొనిపోయి, నా కేమీ ఆసక్తిలేని ఒక చిక్కు విషయాన్ని గురించి పెద్దగా ప్రస్తావన ప్రారంభించారు. మాటిమాటికి మా వంక చూస్తూ ఆయన గదిలో పచార్లు చేయసాగారు. ఇది నన్ను మరింత గట్టిగా మాట్లాడేటట్లు మరింత నవ్వేటట్లు చేసింది. మా మాటలకు నాకే అమితంగా నవ్వు వచ్చేది. ఇది చూచి ఆయన గబగబ తన పఠనమందిరంలోనికి పోయి వెనువెంటనే తలుపు బిడాయించారు. ఆయన అడుగులచప్పు డెప్పుడయితే వినిపించడం ఆగిపోయిందో నా ఉత్సాహమంతా మొదలుకంటా కూలిపోయింది. మేరియా మిసిఛ్నా ఆశ్చర్యపోయి సంగతేమిటని ప్రశ్నించింది. సమాధానమేమీ చెప్పకుండానే సోఫాలో అట్టే కూలబడిపోయాను. ఏడుపు వచ్చే పర్యంతం అయింది. ఆయన మనస్సులో ఏముందో? ఏదో ముఖ్యమైన విషయాన్ని గురించి ఆలోచిస్తూండాలి. ఒక వేళ ఆ విషయాన్ని నాకు చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తే, అది వట్టి పనికిమాలిన విషయమని హేళనచేసి త్రోసిప్పుచ్చుతానని అనుకొన్నారేమో! లేదా నే నా విషయాన్ని అర్థం చేసికోలేననుకొని, దానిని నిగూఢంగా దాచి నన్ను ఉడికించాలని అభిప్రాయపడుతున్నారేమో? అలపు కలుగచేసే అల్ప విషయాలకు యిలాచేస్తున్నప్పుడు నే నలా అభిప్రాయపడుట సబబే ని

తలపోయసాగాను. ఒక్కచోట పేరుకొని గడ్డ కట్టుకొనిపోయే జీవితంకంటె నిత్యం సంతోష నిర్ఝరిలాగ ప్రవహించే జీవితాన్నే సాగించాలని నా ఊహ. కాని నా ప్రస్తుత జీవితమంతా నా వెనుకనే నిలచిపోయి నెమ్మదిగా కదలుతున్నట్లు తోచింది నాకు. నేను రోజురోజుకు, గంటగంటకు కొంగ్రొత్త అనుభవాలతో జీవితాన్ని ముందుకు నెట్టాలని చూస్తూంటే, ఆయన ఉన్నదాన్ని అలాగే సుస్థిరంగా స్థాణువులాగ పాతి వుంచాలని చూస్తున్నారు. అంతే కాదు, నన్ను ఆయనకు దూరంగా నెట్టి వేయాలని చూస్తున్నారు కూడ. నన్నెంత సులభంగా సంతృప్తి పర్చ చూస్తున్నారు! పీటర్సుబర్గుకి పోనక్కర్లేదు. నిరాడంబరంగా జీవితయాత్ర సాగిస్తూ యితరులపై ఒత్తిడి తేకుండా ఆయన భావాలను ఆయన కుదుటపరచుకొని నాలాగే యెందుకుండకూడదు? ఆయన మహా సరళంగా ఉన్నట్లు అందరిని 'సరళంగా' ఉండమని ఉపదేశిస్తారు - అంతే మరి.

నే నాయనవల్ల ఉద్రిక్తురాల నయ్యానని నా కన్నీరే స్పష్టపరుస్తోంది. ఆ నా ఉద్రేకాన్ని చూస్తే నాకే భయం వేసింది. తిన్నగా తలుపు త్రోసుకుని ఆయన పఠనమందిరంలో ప్రవేశించాను. ఆయ నేదో వ్రాసుకొంటున్నారు. నా పదధ్వని వినగానే తలపైకెత్తి ఒకసారి నా వంక చూచి మరల తమ పనిలో నిమగ్నులయ్యారు. ఆయన వైఖరినంతా పరీక్షించి చూస్తే తనకేమీ సంబంధం లేనట్లు తమ పని తాము యథాతథంగా చేసుకొనిపోవడానికి నిశ్చయించుకొన్నట్లు తోస్తుంది. ఆయన చూపు నాకు గంగవెఱ్ఱి పుట్టించింది. తిన్నగా ఆయన దగ్గరకు వెళ్లడానికి బదులు ఆయన బల్ల వెనకాలకు పోయి

ఏదో పుస్తకంతీసి చదువుతూన్నట్లు నటించాను. ఆయన వ్రాసుకోడం ఆపి నా వంక చూస్తూ "మాషా! ఏమిటీ ఈవాళ చాల కోపంగా ఉన్నట్లున్నావేం?" అని ప్రశ్నించారు. "తమరు మహా శాంతంగా ఉన్నట్లు నన్ను ప్రశ్నించడంకూడా యెందుకు?" అన్నాను. క్రీగంటి చూపుతో తల పంకిస్తూ చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకొన్నారాయన. ఆ చిరునవ్వు గాలిలో తేలిపోయిందే గాని నా నుంచి మరొక చిరునవ్వును సమాధానంగా పుచ్చుకో లేకపోయింది.

"ఈ వాళ ఏమి జరిగినదీ నాతో ఎందుకు చెప్పలేదండీ?" అని అడిగాను.

"ఆఁ ఏమీ లేదు — ఏదో వెధవ గొడవ" అని ఆరంభించి "పోనీలే యిప్పుడు చెబుతాను విను. మనవాళ్లిద్దరు పట్టణానికి వెళ్లినారట......"

కాని నేను ఆయన్ని చెప్పనివ్వక "నేను ప్రొద్దున్నే అడిగినప్పుడు మీ రెందుకు చెప్పలేదు ?" అని అడ్డు ప్రశ్న వేశాను.

"నేను కోపంగా వున్నాను. కోపంలో ఏమి వాగేస్తానో నని చెప్పలేదు."

"కాని నే నప్పుడే తెలుసుకోనా లనుకున్నాను."

"ఎందుకని ?"

"నాకు తెలుసులెండి! మీ కే విషయంలోను సలహాలిచ్చి సహాయపడలేని అసమర్థురాలినిగా మీరు నన్ను జమ కట్టారు కదూ?"

"సహాయపడలేని అసమర్థురాలు!" అని నేనన్న ముక్క లనే ఆశ్చర్యంగా వల్లిస్తూ, కలం క్రింద పెట్టి "నే నా మాదిరిగా ఎప్పుడూ అనలేదే! కనీసం అలా అనుకోలేదుకూడాను. అందాక యెందుకు? నీవు లేకుండా నేను జీవించజాలనని నే నీ క్షణం వరకూ నమ్ముతూవచ్చాను. నేను చేసే ప్రతి చిన్న విషయంలో కూడ నీ వింతవరకు సహాయకారిగా వుండడమే కాకుండా నాకన్నీ నీవే అత్యంత సంతృప్తికరంగా చేస్తూ వస్తున్నావు. నీలాంటి విశాల దృక్పథం కలవాళ్లు చాల అరుదుగా వుంటారు" అని నవ్వుతూ మరల అందుకొని "నా జీవితమంతా నీపై ఆధా రపడి వుంది. నీవు వుండబట్టే నా కన్ని విషయాలలోను సంతృప్తి అనేది కనిపిస్తోంది. అందుకనే సర్వదా నీవు నా సమ క్షమందే వుండాలని వాంఛిస్తున్నా......"

"ఆపండి! ఆపండి!! నే నేమీ చంటిపిల్లను కాదు. మీ పొగడ్తలకు ఉబ్బి తబ్బిబ్బు కావడానికి"! అని అంటూండగనే నా కంఠం రుద్ధమయింది. ఆ విచార స్వరం విని ఆయన ఆశ్చర్య పోయి నా వంక తేరిపార చూచారు. మరల నే నందుకొని "మన్ను తిన్న పాములాగ మందకొడిగా పడి ఉండడం నాకు చాతకాదు. అదంతా మీ దృక్పథం. మీలో అదే ఎక్కువగా కనిపిస్తోంది" అని పూర్తిచేశాను.

"బాగుంది వరుస" అని మొదలు పెట్టి నే నెక్కడ కోపంలో ఏమేమి వాగుతానో నని నా వాగ్ధోరణి కడ్డు తగిలి "ఇకనుంచి నేను నిజం చెప్పేటప్పుడుకూడ నీ అభిప్రాయం తెలుసుకొని మాట్లాడుట మంచిది" అని ఒకనిట్టూర్పు విడిచారు.

"అవన్నీ వినడానికి. నా కిప్పుడు ఓపిక లేదు." అన్నాను ముక్తసరిగా. నిజానికి ఆయన చెప్పే విషయాలు వినాలనే ఉంది. గాని ఆయన్ని రెచ్చగొట్టడం నాకు సరదాగా తోచింది. "జీవితంతో చెలగాటమాడుట నాకు సుతరాం యిష్టం లేదు. జీవించాలని మీ రెలా కోరుతున్నారో నేనూ అంతే!" అన్నాను విసుగ్గా.

నే నన్న ప్రతి మాటతోను ఆయన ముఖవర్చస్సు పూర్తిగామారి, ఒక విధమైన బాధని, నే ననే ప్రతి ముక్కను యింకా వినాలనే కుతూహలాన్ని, ఏకాగ్రతను ప్రతిబింబింప చేస్తోంది. "నేనుకూడ మీ జీవితంలోని సుఖ దుఃఖాలలో భాగ స్వామినిగా ఉండాలనే నే నింతకాలంనుంచి కోరుతూవచ్చాను" అని తిరిగి నా ఉపన్యాసం ప్రారంభించి ఆయనవంక ఒకసారి చూశాను. ఆయన నా మాటలకు కృంగిపోయి ఏమీ మాట్లాడ లేక మౌనంగా ఉండిపోయారు. ఆయన ముఖవైఖరి చూచిన పిదప నేనిక ఏమీ మాట్లాడలేక ఆగిపోయాను.

"అయితే నేను ఏ విషయంలో నీకు సమానావకాశ మివ్వలేదు?" అని ప్రశ్నిస్తూ "ఆ వెధవ పోలీసు సబ్ యిన్స్పెక్టరుతోను, చెడ్రతాగి, మత్తెక్కిన మైకంతో పరవళ్ళు త్రొక్కుతూ పిచ్చి ప్రేలాపనలు పేలేంకూలివాళ్ళ విషయాల లోను నేను కలుగచేసికొంటున్నానని, ఈ విషయాలలో పాల్గొనడానికి నీకు తగిన స్థాన మివ్వడంలేదనేనా నీ బెంగ?" అని అడిగారు.

"అదొక్కటేకాదు" అని తిరిగి సమాధాన మిచ్చాను.

"అయితే యేమిటో నాకు విపులంగా చెప్పు మామా! నీ కొక నమస్కారం పెడతాను, నీకు వచ్చే వుద్రేకమంతా ఉపద్రవమైనదని నీతో వున్న దీర్ఘ సాంగత్యంలో నేను తెలుసు కొన్నాను. నిన్ను గాఢంగా ప్రేమించడం తప్పితే నాకీ జీవితంలో మరొక ఆశయం లేదు. కాబట్టి నా జీవితాన్ని దుర్భరం చేయవద్దని అనేక విధాల నిన్ను వేడుకొంటున్నాను" అన్నా రాయన దీనంగా. ఆయనవంకయినా చూడకుండా "మీ రెప్పుడూ సరియైన దారిలోనే వుంటారని నాకు తెలుసులెండి" అన్నాను.

నాలో బయలుదేరిన వుపద్రవానికి నాలో నేను పశ్చాత్తాపపడుతూంటే, ఆయన ప్రశాంతంగా కూర్చుని వుండడం నేను సహించలేకపోయాను.

"మామా! అసలు సంగతేమిటి? ఇప్పుడు మనలో ఎవరు సరియైన మార్గంలో నడుస్తున్నారు, ఎవరు లేదు అని కాదు ప్రశ్న. నేను నీకేవిధమైన కష్టం కలుగ జేశాను? కాసేపు ఆలోచించి మరీ సమాధానం చెప్పు. ఏమీ దాపరికం లేకుండా నీ మనస్సులో వున్నదంతా నా ముందు పెట్టు. నీవు సరియైన దృక్పధంలోనే నడుస్తున్నావని నాకు పూర్తిగా తెలుసు. మరి నే నెక్కడ తప్పటడుగులు వేశానో తెలుసుకోనివ్వు" అని సావధానచిత్తంతో ప్రశ్నించారు.

అయితే నేను లోలోపల పొందే అనుభూతి నంతా మాటల్లో ఎలాగ వ్యక్తపరచాలి? నా భావాలన్నింటిని ఆయన యిట్టే గ్రహించేశారు. తప్పుచేసిన చిన్నపిల్లలాగ ఆయన ముందు నిలబడిపోయాను. నా పరిస్థితి అంతా నాకే చాల ఆందో

శనగా వుంది. "మీమీద నేరాలేమీ లేవు. పాత జీవితంలో నాకు విసుగెత్తిపోయింది. ఇక ముందయినా నన్ను విసిగించ వద్దని మిమ్మల్ని కోరాను. మీ రెప్పుడు సరియైన త్రోవలోనే ఉంటారు. కాబట్టి నాకీ విషయంలో సహాయపడలేనని అన్నారు. అంతే! సరిపోయింది" అని ఆయన వంక చూస్తూనే మాట్లాడాను. దీనితో ఆయన ప్రశాంతి గాలికి దూది పింజలు ఎగిరిపోయినట్లు యెగిరిపోయింది. తీవ్రమైన బాధ, భయం, ఆయన ముఖంలో ద్యోతక మవుతున్నాయి. ఆయన ప్రశాంత తను భగ్నంచేయడమే నేను కోరింది; కాబట్టి నా వాంఛ సఫల మయింది.

గద్గదస్వరంతో "పూసా!" అని మొదలుపెట్టి "ఇదేమంత అల్పవిషయంకాదు. మన జీవితంలో సుఖమంతా కొట్టుకుపోయింది. మధ్యమధ్య అడ్డు తగలకుండా నేను చెప్పేదంతా శాంతంగా సావధానంగా ఓపిగ్గా విను. నన్ను దుఃఖపెట్టాలని నీవెందుకు వాంఛిస్తున్నావు?" అన్నారు.

కాని నే నడ్డుతగలడం మానలేదు.

"ఆఁ, నా కిదంతా తెలుసును లెండి! చివరికి మీదే సబబుగా వున్నదని తెల్పడానికేగా యీ అవస్థ అంతా? ఎందు కొచ్చిన పనికిమాలిన మాటలివి? నా కిదివర కెప్పుడో తెలుసును లెండి, మీ రెప్పుడూ సరియైన మార్గంలోనే నడుస్తారని!" అని ఎత్తిపొడుపుగా సన్నగా అంటించాను.

"నీ వేమి చేస్తున్నావో నువ్వొకసారి తెలుసుకొంటే యెంత బాగుండును!" అన్నారాయన గద్గద కంఠంతో.

ఆపుకోలేనంత దుఃఖమొక్కసారిగా పొర్లుకొచ్చింది. పైకి ఏడ్చాను. నా బాధంతా నివారణయిపోయింది. నేను తేలిక పడ్డాను. ఆయన నా ప్రక్కనే నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నారు. ఆయన్నంతగా అనవసరంగా క్షోభపెట్టినందులకు చాల విచారించాను. నేను తెచ్చిన ఉపద్రవానికి సిగ్గుతో క్రుంగిపోయాను. ఆయనవంక చూడలేకపోయాను. ఆయన చూపులు క్రోధాన్ని, క్రూరతను, కలవరాన్ని తప్పితే మరొకదానిని ప్రస్ఫుటపరచవని ఆయనవంక చూడడమే మానివేశాను. ఆఖరుకు సాహసించి తల పైకెత్తి ఆయననేత్రాలవంక చూచాను. ఆయన నా వంకే దృష్టి నిలిపి దీనంగా మన్నించమని వేడుకొనే చూపులతో చూస్తున్నట్లు కనబడింది. ఆయన్ని దగ్గరగా తీసుకొని, ఆయన చేతులను నా చేతులలోనికి తీసుకొని "నన్ను క్షమించరూ? ఇందాకటినుంచి నేనేమి మాట్లాడుతున్నానో నాకు తెలియదు" అని ప్రార్థించాను. "నా కది తెలుసు. అయినా నీ తప్పేముంది? నీవు నిజమే చెప్పావు."అన్నారాయన.

"అంటే మీ అభిప్రాయం?" అని ప్రశ్నించాను.

"మనం పీటర్సుబర్గు పోదాం. ఇక్కడేమంత ముఖ్యమైన పనులు లేవులే" అన్నారు. "మీ యిష్టమొచ్చినట్లే చేయండి" అన్నాను నేను. నన్నాయన ఒళ్లోకి తీసుకొని ముద్దాడుతూ "నేను నిందింపబడడానికి అన్నివిధాలా అర్హుణ్ణి. నన్ను క్షమించవూ?" అన్నారు దీనంగా.

ఆ సాయంకాలం చాలసేపు ఆడుకొన్నాం. ఆయన తన గదిలో పచార్లు ప్రారంభించారు. ఆయనకు తనలో తాను మాట్లాడుకోవడం అలవాటు. అలాంటప్పుడు ఏమిటండీ మీలో

మీరే ఏమిటో మాట్లాడుకొంటున్నారు, నాకు చెప్పరూ? అని అడిగితే కాసేపు ఆలోచించి ఆయ నేదయితే ఆలోచిస్తున్నారో దాపరికం లేకుండా సరిగ్గా చెప్పేవారు. చివరకు సామాన్యంగా ఏదో గీతమో నీతిసూక్తో, అర్థశూన్యమైన వట్టి చెత్తనో దేనినో చెప్పేవారు. దానిని బట్టి ఆయన మనస్తత్వాన్ని గ్రహించే దాన్ని. ఈమాటు మళ్ళీ నా మామూలు ప్రశ్న వేయగానే కాసేపాగి "లెర్ మాంటోవ" రచించిన పద్యంలోని రెండు వాక్యాలు వల్లించి వినిపించారు.

"మనో వైకల్యంలోనున్న మానవుడు తుపానుకోసమై ప్రార్థిస్తూంటాడు. తుపానులే తన కనంతమైన శాంతిని చేకూరుస్తాయనే అనంతమైన ఆశతో కలలుగంటూ"

ఈయన నిజంగా మానవాతీతుడు సుమా! ఆయనకు తెలియని దేదీ లేదు. అందుకనే ఆయన్ని అందరూ ప్రేమించి గౌరవిస్తారు, అనుకొన్నాను నాలో నేను.

నేను లేచి ఆయన చేయిపట్టుకొని ఆయనతోపాటు ఆ గదిలో యిటుఅటు పచార్లుచేయసాగాను. "బాగుంది!" అని చిరునవ్వుతో నా వంక చూశారు. "మంచిదేగా!" అన్నాను నేను. ఇంతలో ఒక ఆకస్మిక ఆనందోద్రేకం మమ్మల్నిద్దర్నీ ఆవహించింది. మా యిద్దరి చూపులు కలసి నవ్వుకొన్నాయి. పెద్దపెద్ద అంగలువేస్తూ నడక సాగించాం. ఇలా తొందరగా నడచిపోతుంటే వంటమనిషి, మా అత్తగారు తెల్లబోయి మా వంక తదేకదృష్టితో చూడసాగారు. ఏమి ఉపద్రవం విరుచుకొనిపడిందోనని, మా వెనకాలే మా అత్తగారు పరుగెత్తుకొని వచ్చారు. మేము తిన్నగా భోజనశాల దగ్గరకు వచ్చి

ఆగి ఒకరి నొకరం చూచుకొని కడుపుబ్బేటట్లు నవ్వాం.

మరి పదిహేను రోజుల తర్వాత క్రిష్టమస్ పండుగకు ముందే పీటర్సుబర్గు చేరాం.

7

మా పీటర్సుబర్గు ప్రయాణం, మాస్కోలో గడిపిన వారంరోజులు నా తరఫు బంధువులను, నా భర్తవైపు బంధువులను చూచిరావడం, క్రొత్తబసలో ప్రవేశించడం, నూతన పట్టణాలను, నూతన వ్యక్తులను దర్శించడం - యివన్నీ నా కళ్ళ ముందొక కలలాగ గడచిపోయాయి. ప్రేమమూర్తి అయిన ఆయన ఉనికిలో ఆ క్రొత్త ప్రదేశాలు, వింతలు చూస్తోంటే ఎంతో ఉత్సాహంగాను, ఉల్లాసంగాను ఉండేది. అంతేకాదు ప్రతి వస్తువు జీవంతో ఉట్టిపడుతూ, తేజోవంతంగా ప్రకాశిస్తోన్నట్లుగా కనబడేది. ఇవన్నీ చూస్తూంటే యింతవరకు మేం పల్లెటి ప్రాంతాల్లో గడపిన జీవితం వ్యర్థంగా నిస్సారంగా గడచిపోయి నట్లు తోచింది.

నగరవాసులంతా నిడు గర్వంతో వింత ప్రవర్తనులై ఉంటారని నేను అనుకొనేదాన్ని, కాని నే నెక్కడికి వెళ్ళినా నా బంధువులచేత నేగాక, నూతన వ్యక్తులచేతకూడ ఎంతో వుత్సాహంగా, ఆదరాభిమానాలతో ఆహ్వానింప బడుట చూచి, నా కమితాశ్చర్యం కలిగింది. వారిఊహాలలో నేనొక విలువైన వ్యక్తిగాను, వారి సంతోషం సంపూర్తిగావడానికి వారు మన సారా, నా రాకను ఆహ్వానిస్తూన్నట్లు నాకు కనబడింది. ఉత్తమ సమాజంలోని అనేక ప్రముఖ వ్యక్తులతో నా భర్తకు

గల పరిచయం, స్నేహం చూచి తెల్లబోయాను. ఇదివరలో యెన్నడూ ఈ స్నేహితులను గూర్చి చెప్పకపోయినప్పటికీ నాకు సు స్వభావులుగా కనబడు కొందరి ప్రవర్తనలు తనకు నచ్చవని చెప్పుతూన్నప్పుడుమాత్రం నాకు వినడానికి కష్టంగాను, అనంగీకారయుతంగాను వుండేది. వారిపై ఆయన కెందు కంత శీతకన్నుగా వుండేదో, పరిచిత వ్యక్తుల నెందరినో మాట్లాడకుండా తప్పించుకొనిపోవడాని కాయన నెందుకు ప్రయత్నిస్తున్నారో చూస్తే నా భర్తలో కొంచెం గర్వం పొడచూపుతూన్నట్లు కనబడింది. ఎందరు సజ్జనులతో సాంగత్యముంటే అంత మంచి దనుట నిజమే. గాని, యిక్కడి వారందరూ సరళ స్వభావులు గనే నాకు కనబడ్డారు.

పైగా తమ ప్రవర్తనను తామే సమర్థించుకొంటూ "చూశావూ! ఇలాగే త్రోసుకుపోతుండాలి! లేకపోతే వీళ్ళందరితో వేగడం చాల కష్టం" అన్నారాయన. మేము మా గ్రామాన్ని వదిలేముందు పట్టణంలో జాగ్రత్తగా ఖర్చు చేయాలని హెచ్చరిస్తూ ఆయన "మనం యిక్కడ జమీందారులుగా చలామణీ అవుతున్నాం గాని పట్టణాలలోని ధనవంతులముందు మన ఆదాయం, సంపద లెక్కలోకి రావు. మనం జాగ్రత్తగా వెనకా ముందు ఆలోచించుకొని ఖర్చులు చేస్తూండాలి. ఈస్టరు పండుగలముందే మనం యిల్లు చేరుకోవాలి. క్లబ్బులకు, సమాజాలకు ఎక్కువగా వెళ్ళకూడదు, లేనిచో చాలచిక్కులకు లోను గావలసివస్తుంది. అటువంటి కష్టాలేమీ మన సామీప్యంలోనికి రాకూడదని నీ తరఫునకూడ నేనే భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను" అన్నారు.

"మనకి సమాజంలోనికి పోవలసిన పనేమిటి" అని ప్రశ్నించాను నేను.

"రకరకాల థియేటర్లను, అక్కడక్కడవున్న మన బంధువులను చూద్దాం, సంగీత మందిరాలకు పోయి శ్రవణానందమగు మృదు మధురమైన గానకళా విరతిని వినిపించి వీనులకు విందుచేద్దాం. ఈస్టరు పండుగకు కొంచెం ముందుగానే యిల్లుచేరేందుకు సంసిద్ధపడాలి" అని ఆయన కార్యక్రమాన్ని చెప్పేరు.

పీటర్సుబర్గురాగానే ఈ ప్లానులన్నీ తల్లక్రిందు లయాయి. అనేక వింత, వింత సరదాలతో కూడిన, అమితోత్సాహ పూరితమైన, నవ ప్రపంచంలో నేను తిరుగుతున్నాను. ఎన్నో మహోన్నతమైన భావపరంపరలు, గొప్ప గొప్ప విజ్ఞాన విషయాలను తెలిసికోవాలనే ఆసక్తి, వుత్సాహం నాలో జనిస్తున్నాయి. నా పాత జీవితం, అదివరలో నేను చేసిన ఆలోచనలు, ఒక్కసారి తెలియకుండానే అకస్మాత్తుగా స్ఫురణకొచ్చి మెరుపులాగ మెరసి మాయమయ్యాయి. నేను తిరిగి ఒక్కసారిగా పర్యావలోకనం చేయసాగాను. 'అదంతా భావికి నాంది. జీవితంతో చెలగాటం. ఇదిగో యిక్కడ లభిస్తోంది వాస్తవికమైన వస్తువు! భావికూడ కండ్లకు కట్టినట్లు విస్పష్టంగా గోచరిస్తోంది!' ఇవి నా ఊహలు. ఇదివరలో నిండియుండిన నిస్తబ్ధత, నిరుత్సాహపు నీడలు, అసంతృప్తి లక్షణాలు, మన స్థిమితం లేక కల్గిన తీరని ఆరాటం, అన్నీ సంపూర్తిగా మాయమై పోయాయి, యేదో మహాద్భుత శక్తి వాటినీ పెకలించి వేసినట్లు! నాకు భర్తపై వుండే ప్రేమ నెమ్మదిగా వృద్ధిచెందసాగింది. నాపై ఆయనకు గల మక్కువ తగ్గుతోందా లేదా అనే ఆలోచన ఆగిపోయింది.

ఆయన ప్రేమను సంశయించడానికి వీలులేదనుకోండి! ఈ నా ప్రతి ఆలోచనా, ప్రతి అనుభూతినీ ఆయన సునాయాసంగా గ్రహించి నాతో ప్రతి విషయంలోనూ ఏకీభవిస్తూ, నా ప్రతి వాంఛ పట్ల సానుకూలత చూపసాగారు. ఆ శాంత స్వభావమే కొంతకాలం నిలకడగా వుండి యున్నట్లయితే నన్నెప్పుడూ అటువంటి ఆలోచనలు వేటాడి బాధించి యుండేవి కావు. ఆయన నన్నెంతో ప్రేమించడమే గాక నన్ను భార్యగా పొందినందుల కెంతో గర్విస్తూన్నట్లు నేను గుర్తించాను.

మే మెక్కడికన్నా వెళ్ళినప్పుడు, లేక క్రొత్త పరిచయాలు చేసుకొనేటప్పుడు, లేదా ఎవరినన్నా విందుకు పిలచి అతిథి సత్కారాలు చేసినప్పుడు నాకు లోపల చాల భయంగా వుండేది. నన్ను నేనే చాల తక్కువ అంచనా వేసుకొని అట్టి విషయాల్లో నేనే యింటి పెద్దగా వ్యవహరించడానికి తగనని భావించుకొని చాల చిన్నబుచ్చుకొనేదాన్ని. కాని తర్వాత నా భర్త "భేష్! చాల విజయవంతంగా నెరవేర్చావు. నీ వేమీ భయపడనక్కరలేదు. అబ్బో! నీలో యిన్ని శక్తిసామర్థ్యాలు కుప్పలు కుప్పలుగా వున్నాయని నాకు తెలియదే!" అని పొగడేవారు. ఆ పొగడ్తలు నా కనంతమైన ఆనందాన్ని చేకూర్చేవి. మే మిక్కడకు రాగానే తల్లికి తా మొక లేఖ వ్రాస్తూ నన్నుగూడ కొంచెం వ్రాయమన్నారేగాని తాము వ్రాసినది మాత్రం నన్ను చూడనివ్వలేదు. నేను బలవంతాన దానిని తీసుకొని చదవడం మొదలుపెట్టాను. "అమ్మా! మాపాని గురించి నీకుగాని నాకుగాని సరిగా తెలియదు. ఆమెకెంత స్వాభావికమైన స్నిగ్ధమైన సౌందర్య సౌకుమార్యాలు, స్నేహ

శీలత, మనోధైర్యం ఎక్కడినుంచి వచ్చాయెూ తెలియదు. దయాపూరితమైన ప్రసన్నతను ప్రసరింపచేస్తూ, అతిథుల నందర్నీ ఎంతో గౌరవ మర్యాదలతో సత్కరిస్తూంది. ప్రతి ఒక్కరూ ఆమె ఆదరణకు సంతుష్టిపడడమే కాకుండా అమితంగా సంతోషపడుతున్నారంటే నమ్ము! ఆమెను నే నెక్కువగా మెచ్చుకొని పొగడలేనేమో గాని యిదివరలో దానికంటె వీలయితే అనేక రెట్లధికంగా ప్రేమించగలను. అంతే!" అని వ్రాశారు. దానిని పూర్తిగా చదివి "ఆ యిప్పుడు తెలుసుకొన్నా, నేనంటే ఏమిటో," అనుకొన్నాను నాలో నేను. నేను పొందిన ఆనందానుభూతిలో చెందిన గర్వాతిశయంలో నే నాయన్ని యిదివర కెన్నడూ ప్రేమించనంత గాఢంగా ప్రేమిస్తున్నాననే భావం నాలో ఉదయించింది. మా క్రొత్త పరిచితులతో చక్కగా యెక్కువ నైపుణ్యతతో, ఎంతో విజయవంతంగా మెలగగలగడం చూస్తే నాకే అమితాశ్చర్యంగా వుండేది.

నా భర్తకు నేనంటే ప్రత్యేకాప్యాయత యని, మా అత్తగార స్తమానమూ నన్నుగూర్చి పలవరిస్తూంటారని నలుమూలలా నల్గురూ చెప్పుకోవడం నేను తరచు వింటూ వచ్చాను.

పీటర్సుబర్గులో నాతో ఏవిషయంలోనయినా పోటీచేయగలిగిన మరొకస్త్రీ యెవరూ లేరని ప్రశంసిస్తూ ఒకరన్నారు. దీనినే ధృవపరుస్తూ మరొకామె కొంచెం అలంకరణలో శ్రద్ధ వహిస్తే సమాజానికి కొక క్రొత్త సొగసు, నాగరికతను నేను తీసుకొని రాగలనని నన్నుగురించి చెప్పుకొంది. నాభర్త బంధువుల్లో – ముఖ్యంగా సమాజంలో సొగసుగా తిరిగే నడివయ

స్సులో నున్న రాకుమార్తె అంటే "దీనా" కు నాపై నన్ను చూచినప్పటినుండి అనంతమైన అనురాగం పుట్టుకొచ్చింది. ఆమె నన్ను పొగడ్తలతో ఆకాశాని కెత్తి నాతల తిరిగిపోయే టట్లు చేసింది. నన్ను నృత్యానికి రమ్మని తొలితూరి ఆప్యాయతతో ఆహ్వానించింది. నే నాసంగతి నాభర్తకు తెలియచేయ గనే ఆయన నాముఖంవైపు తిరిగి చిరునవ్వు తొణికిసలాడుతున్న వదనంతో "ఏం? నీకు వెళ్ళాలని ఉందా?" అని ప్రశ్నించారు. నేను బిడియపడుతూ "అవును" అని తల పంకించాను. ఈ అభినయమంతా పరికించి "నీవు అభిలషిస్తూన్న యే విషయాన్ని గూర్చయినా నీ అభీష్టాన్ని తెలియపరచేముందు ఎందుకూ అలా ఏదో పెద్ద మహాపరాధం చేసిన నేరస్థునివలె నటిస్తావు?" అని సౌజన్యపూరిత మందహాసంతో అడిగారు.

"మరి మీా రిదివరలో సమాజాలకు వెళ్ళడం మంచిది కాదని చెప్పారు. మళ్ళీ యిప్పుడు మీారు చెప్పినదానిని మీారే మింగివేస్తున్నారన్నమాట?" అని లజ్జాద్యోతకమైన స్నిగ్ధ దృష్టుల నాయనపై ప్రసరింపచేస్తూ, నవ్వుతూ అనేసరికి "నీ కంత వెళ్ళాలని కోరికగావుంటే వెళ్ళి వద్దాం పద" అన్నా రాయన మళ్లీ.

"అంతకంటె మరో మంచి విలాసక్రీడ లేదు గదా?" అని నేనంటే "అయితే నీకు వెళ్ళాలని గట్టిగా ఉందన్నమాట! తప్పక వెళ్ళాల్సిందేనా?" అని మరల ప్రశ్నించారు. నే నేమీా మాట్లాడలేదు.

"అసలు సమాజాలలోకి వెళ్ళుతూన్నందువల్ల అంత కీడేమీా లేదు గాని–" అని కొంచెమాగి మరల అందుకొంటూ

"లోపభూయిష్టమైన "సాంఘికాచారాలున్నాయే అవి బహు అసహ్యాకరమైనవి; అధమాధమమైనవీను. ఈ కఠోర సత్యాన్ని మనం అంగీకరించాలి. తప్పక అంగీకరిస్తాం కూడ" అన్నారు. "దాపరికం లేకుండా చెప్పాలంటే" అని నేను ప్రారంభించి "నాకు జీవితంలో దేనిపైనా లేనంత మమకారం ఈ నృత్యం వైపు పుట్టుకువస్తోంద"ని పూర్తిచేశాను.

సరే ఎలాగయితేనేం మేము ఆ రోజు నృత్యానికి వెళ్లాం. నేననుకొన్న దానికంటె అనేకరెట్లు ఆనందాన్ని అనుభవించాను. నాకోసమే ఆ నృత్యమందిరం ప్రజ్వలిత దీపాలతో శోభాయమానంగా అమర్చబడినట్లు, నేను మధ్యన నిలుచుంటే ప్రతిదీ నా చుట్టూ తిరుగుతున్నట్టూ, ఆ విశాల విస్తృత వినోద మందిరంలో ప్రత్యేకంగా నాకొఱకే వివిధరకాల వాయిద్యాల నేర్పచినట్లూ, గుంపులు గుంపులుగా చేరిన జన సముదాయమంతా నన్ను అభినందించి ప్రశంసించడానికే క్రిక్కిరిసినట్లు తోచింది. దాసీ మనిషి, కాపు దువ్వే మంగలి - ఒకరేమిటి? అందరూ, ఆఖరకు హాలులో అసంఖ్యాకులుగానున్న ముసలివారుకూడ నా వలపులో చిక్కుకొని యున్నట్లు కనబడ్డారు. తర్వాత మా బంధువుద్వారా నేను విన్న విషయమేమంటే: నేను తదితర పల్లెప్రాంతీయపు పడుచుల వలె గాక అసాధారణ చిద్విలాసముతో, తీయని సొగసుతో, సహజ సౌందర్యంతో, అత్యంత సరళత్వంతో యింకా అనేకమైన అందచందాలతో విరాజిల్లుతున్నానని, ఆనాడు హాజరయిన ప్రతి ఒక్కరూ అభిప్రాయపడ్డారట. 'నే నానాడు పొందిన పొగడ్తలను చెప్ప నలవికాదు. ఈ దిగ్విజయంతో నా కమిత ధైర్యం వచ్చి నా

భర్తతో ఆలాంటి నృత్యాల కింకా రెండు మూడింటికి 'అంటే నాకు విసుగు పుట్టేంతవరకు' అని భాష్యం చెప్పుతూ, వెళ్లాలని-నే చెప్పేదాని అర్థం ఏమిటో నాకే తెలియకుండా అనేశాను. ఆయన వెంటనే అంగీకరించారు.

నృత్యాల కాయన సంతోషంతో, సంతుష్ట చిత్తంతో నాతో కూడ వచ్చేవారు. సంఘంలో నేను ధైర్యంగా విజయ వంతంగా మెలగ గలగడం చూచి ఎంతో ఆనందించేవారు. వీటన్నిటిని చూస్తే ఆయన సమాజాన్ని గూర్చిచేసిన ప్రబోధన లన్నింటిని మరచిపోయినట్లే కనపడ్డారు నాకు. కాని కొంత కాల మయ్యేసరికి ఈ మాదిరి జీవిత విధానంతో ఆయన విసిగి వేసా రినట్లు బహిర్గతమైంది. నాకు ఆ "విసుగుదల" అంటే ఏమిటో, అది ఏలాగుంటుందో, అసలు దాన్ని గురించి ఆలోచించడానికే తీరుబడి కనపడలేదు. అప్పు డప్పు డాయన కోప దృక్కులతో ప్రశ్నార్థకంగా నా కేసి గుచ్చిగుచ్చి తీక్ష్ణంగా చూడడం గుర్తించానే గాని వాటి భావం నాకేమీ అర్థం కాలేదు. నాపై నా క్రొత్త పరిచితు లందరిలో అకస్మాత్తుగా ఉద్భవించి పొంగి పొర్లుతూన్న ఆప్యాయతానురాగాలను చూచి కండ్లు మూతలు పడిపోయాయి. విలాసకరమైన, విచిత్రమైన నాగరి కతా వాతావరణంలో పడి కొట్టుకొనిపోతూ, దారీ తెన్నూ తెలియక తికమకలుపడసాగాను. అట్టి వాతావరణంలో తిరు గుటకు నాకెంతో సంతృప్తిగాను హాయిగాను ఉండేది. అంటే ఆయనతో సమానురాలుగా కాదు సుమండీ ? అధికురాలుగా మాత్రమే!! అయినా ఆయన్ని పూర్వంకన్న ఎక్కువ స్వాతం త్రతతో ప్రేమించాలని ఉండేది కూడాను. కాని దీని కాయ

నెందుకు ఆటంకపరుస్తున్నారో, సమాజంలో మసలడ మాయన కెందు కయిష్టంగా వుందో నాకేమీ బోధపడలేదు. నేను నృత్య మందిరంలో కాలుపెట్టడం తరువాయి అందరి చూపులు నా వైపు తిరుగుతూంటే, నాకొక నూతన ప్రౌఢత్వం చేకూరినట్లు ఎంతో ఆత్మసంతుష్టిగా వుంటూంటే, ఆయ నెందులకో ముఖం చిట్లించుకొని, నన్ను అంతమందిలో తన వస్తువుగా చెప్పుకొనడానికి సిగ్గుపడి పారిపోతూన్నట్లు అభినయిస్తూ నన్ను తప్పించుకొని తొందరగా వెళ్లి మగమందలో కలసిపోయేవారు.

నల్లకోట్ల గుంపులో ఆ తప్పించుకొని పారిపోయిన మని షిని గుర్తుపట్టినప్పుడు, ఆయ నా గదిచివర దుఃఖాక్రాంతులై నిలబడియున్నప్పుడు 'మనం యింటికి చేరేవరకు కాస్త ఓపిక పట్టండి! అప్పుడు మీా కర్థమవుతుంది— మరి నే నెవరికోసమింత తాపత్రయపడి అందంగా ఆకర్షణీయంగా కనబడడానికి ప్రయ త్నిస్తున్నానో! ఈ వాతావరణంలో అసలు నే నే వస్తువును మనసార ప్రేమిస్తున్నానో!' అనుకొనే దాన్ని. నే నిలా సంఘంలో తిరగడం వాస్తవంగా నన్నెందుకు సంతృప్తి పరచిం దంటే ఆయన కి దెప్పు డయిష్టంగా ఉంటే అప్పుడు ఆ కార్య కలాపాలను పూర్తిగా త్యజించగలననే అచంచల ధైర్యం ఉన్నందువల్లే! అయినప్పటికి దీనివల్ల వచ్చే ఆపదను నేను గుర్తిం చకపోలేదు — ఏ నూతన పరిచితుని వింత ఆకర్షణా పాశాల లోనో నేను చిక్కుపడిపోతే నా భర్త అసూయా జ్వాలలతో మండిపోతారని నాకు తెలుసు. కాని ఆయనకు నాపై పూర్తి విశ్వాసమున్న విషయముకూడ గట్టిగా తెలుసు. అందుచేతనే ఆయన ఈలాంటి విషయాలపై ఏ విధమైన ఉత్సుకతను గాని

ఉద్రేకాన్నిగాని చూపించనూలేదు. వాటికేమీ చలించనూ లేదు. అచ్చటి యువకులంతా గుణ రూప సంపదలలో నాభర్త కంటె హీనులనే సంగతి నాకు రూఢిగా తెలుసును. కాబట్టి నే నా అపాయాన్ని గురించి ఎక్కువగా ఆలోచించి దిగులు పడ లేదు. సమాజంలో అనేకమంది దృష్టిని ఆకర్షించాననే అహం భావం, గర్వాతిశయం, అదొక విధమైన ఆత్మ సంతృప్తి - యివన్నీ నా భర్తపై నాకు గల ప్రగాఢ పవిత్ర ప్రేమలో ఏదో గొప్ప శక్తి ఉన్నట్లు ఆలోచించడానికి మాత్రమే దారితీశాయి. ఆయనపట్ల నా ప్రవర్తన, నడవడికను గూర్చి ఎక్కువగా ఆత్మ విశ్వాసాన్ని చేకూర్చుకొన్నాను.

ఒకరోజు రాత్రి విందునుంచి యింటికి రాగానే నా చూపుడు వ్రేలును ఆయన ముఖంవైపు పెట్టి ఆడిస్తూ, "ఈ సాయంత్రం మీరు "నీనా" తో ఎంతో ఉత్సాహంగా చనువుగా సాగించిన సంభాషణంతా నేను కనిపెట్టుతూనే ఉన్నాను లెండి!" అన్నాను. నిజానికి ఆమెతో ఆ సాయంత్రం ఆయన సంభాషించినమాట వాస్తవమే. నీనా పీటర్సుబర్గు సమాజంలో బాగా పేరు ప్రఖ్యాతులున్న సుప్రసిద్ధ స్త్రీ. నేనా మాటలన్నప్పు డాయన నిలువునా క్రుంగిపోయారు. ఆయన్ని కేవలం రెచ్చ గొట్టడానికే ఆమాట లన్న సంగతి విస్పష్టం.

" ఆవిధమైన అసహ్య ఆరోపణలను చేయడం వల్ల ముఖ్యంగా నీకు కలసివచ్చే ప్రయోజన మేమిటి మాషా?"అని బాధతో వణుకుతూన్న పెదిమలను పళ్లతో నొక్కుతూ, కోపంతో కనుబొమలు ముడివేస్తూ, "అటువంటి నీచాపవాదు లను యితర్లకు వదలివేయి. అది నీకు నాకు కూడ బొత్తిగా

సరిపడదు. ఇలాంటి సన్నివేశాలు మనిద్దరి మధ్య నున్న పవిత్ర ప్రేమ సంబంధ బాంధవ్యాలను పాడుచేస్తాయి. అవి యెప్పటి కయినా తిరిగి వస్తాయని నే నింకా ఆశిస్తూనే ఉన్నాను" అని పూర్తిచేశారు. సిగ్గుతో నేను రసాతలానికి క్రుంగిపోయాను. మరే మాట నా నోటినుండి రాలేదు. "మాషా! అని మళ్ళీ తిరిగి వస్తాయనే ఆశ నీకున్నదా?" అని ప్రశ్నించారు.

"అవి విచ్ఛిన్నం కాలేదని యిక ముందెప్పుడూ చితికి పోవని నా దృఢ విశ్వాసం" అన్నాను. నిజానికి నే నలా నమ్ముతూనే ఉన్నాను.

"నీ కోరిక సఫలం కావాలని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థిస్తు న్నాను. అలా కాకపోతే మన మీ పాటికి యింటికి వెళ్ళియుండే వాళ్ళం" అన్నా రాయన. ఆ ఒక్కసారే ఆయ నా విధంగా మాట్లాడారు. ఏమయితేనేం మొత్తానికి ఆయనకూడా నా వలెనే అన్ని విధాల సంతృప్తిపడ్డారని నే నెంతో సంతోషిం చాను. ఈ ఆలోచన నా కెంతో ఆత్మశాంతిని చేకూర్చింది.

ఆయ నొకప్పుడు విసుగుగావుంటే. ఆ విసుగుదలలో కసి రినా, కోప్పడినా, తిట్టినా, ఏమి చేసినా నే నెంతో ఓర్మితో పల్లె ప్రాంతాల్లో వున్నప్పుడు సహించి ఊరకుండేదాన్ని, మా యిద్దరికీ మధ్యనున్న సంబంధ బాంధవ్యా లేమన్నా సడలినట్ల యితే వేసవి వచ్చాక మరల మే మిద్దరం "నికోలోస్కా" లో మా అత్తగారితో మా యింట్లో నివసిస్తూన్నప్పుడు సర్దుకొని పోతాయి కదా అని ఊహించి వుపశాంతి కలుగచేసు కొనేదాన్ని.

చలికాలం చల్లగా జారిపోయింది. మా స్థానుల మా ఔట్లావున్నా మే మా పీటర్సుబర్గులోనే ఈస్టరు పండుగ వెళ్లిపోయేదాక ఉండిపోయాం. మరొక వారం గడచిపోయాక ప్రయాణ ప్రయత్నాలు ప్రారంభించాం. అన్నింటిని పూర్తిగా సర్దాం. మా కోటలో వేయాలని ఆయ నన్నో పూలమొక్కలు తీసుకొని వచ్చారు. నికొలోస్కాలోని మిత్రుల కెన్నో బహుమతులు కొన్నారు. ఆ రోజంతా మంచి ధోరణిలో సంతోషంగా ఉన్నారు. ఇలాంటి సమయంలో రాకుమార్తె దీనా పిడుగులాగ వచ్చి వమ్మల్ని శనివారందాక ఆగమని అర్థిస్తూ రోరిక్ రాకుమారుడు నా కొరకై పెద్దపెట్టున సన్మాన ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడని, నన్నెలాగయినా రప్పించాలని ఆ రాకుమారు డెంతో పట్టుదలగా వున్నాడని చెప్పింది. అంతే కాకుండా పీటర్సుబర్గును దర్శించడానికి వచ్చిన విదేశ ప్రభువొకాయన నన్ను ఏదో విందులో చూచి, రష్యాదేశ మంతటిలోను నా అంత సౌందర్యవతి లేదని తన అమూల్యాభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చి తానుకూడ ఆ సన్మాన సభకు హాజరు కావాలని కుతూహలపడుతున్నానని తెల్పాడట. నాతో పరిచయంచేసుకోవాలనికూడ ఉత్సాహపడుతున్నాడట. ఒకరేమిటి, రేపక్కడికి ప్రపంచమంతా వచ్చి వ్రాలుతుందంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఇటువంటి ప్రధానమైన సమావేశానికి హాజరు కాకపోవడం కొండంత మహాపరాధం చేసినట్లేనని దీనా రాకుమారి నొక్కి చెప్పింది.

ఆ గదిలోనే మరొకమూల నా భర్త ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్నారు. “అయితే మరి తప్పక వస్తావుకదూ మేరీ!”

అని మరల ప్రశ్నించింది దీనా రాకుమార్తె.

"మరెట్లాగ? ఎల్లుండే మా గ్రామం వెళ్ళిపోడానికి స్థిర పరచుకొని ప్రయాణ సన్నాహాలుకూడ చేసేస్తున్నాం" అని పాము చావకుండా కఱ్ఱ విరక్కుండా అసందిగ్ధంగా సమాధానం చెప్పి నా భర్త వంక చూశాను. మా చూపులు కలిశాయి. ఆయన వెంటనే ముఖం త్రిప్పేసుకున్నారు.

"అలాగయితే అతణ్ణి బలవంతాన ఆపాలన్నమాట! మేరీ! ఒక్క మాట చెప్తాను విను. శనివారం గనుక మన మా సమావేశానికి హాజరయ్యామంటే అందరి చూపులు మన వైపే ఉంటాయి. అందరి తలలు తిరిగిపోవాలన్నమాట! సరేనా? ఏమంటావు?" అన్నదామె.

తిరిగి "ఇది మా కార్యక్రమాన్ని తల్లక్రిందులయ్యేట్లు చేస్తుంది. అప్పుడే సామానులన్నీ కట్టేస్తున్నారు గూడ" అని కొంచెం ఆశ చూపిస్తూ ప్రారంభించాను.

"ఆమెగారీ సాయంత్రమే పోయి ఆ రాకుమారునికి తన కృతజ్ఞతను తెల్పిరావడం చాల మంచిదేమో!" అని ఆ మూలనుంచి హఠాత్తుగా గర్జించారు. అణగిపోయిన కంఠంతో రెచ్చకొట్టే ధ్వనితో ఆయన నా విధంగా మాట్లాడడం నే నెప్పుడూ వినలేదు.

"ఇంత కాలానికి నీవు అనుమానంతో, అసూయతో నిండిపోయావని తెలుసుకోడానికి చాల విచారపడుతున్నాను" అని నవ్వుతూ ఆరంభించి "కేవలం ఆ రాకుమారుని సంతృప్తి పరచడానికే కాదు. మా అందరిని సంతోషపెట్టడానికికూడ రమ్మని నే నింతగా బలవంతపెడుతున్నాను. ఆ రాకుమారు

డీమె ఉనికి నెక్కువగా అపేక్షిస్తున్నాడు", అని పూర్తి చేసింది.

"అవన్నీ ఆవిడే తేల్చుకొని నిర్ణయించుకోవలసియున్నది అంతా ఆవిడగారి యిష్టం" అని మెల్లిగా రెండు మాటలంటించి చల్లగా అగదిని విడచి వెళ్లిపోయారు.

ఆయన ఎంతో కలత చెందినట్లు నేను గుర్తించాను. నాకు కూడ చాల బాధ కల్గించిం దీ సంభాషణ. నే నేమీ నిర్ధారణగా వ్యాఖ్యానం చేయలేదు. అతిథి నిష్క్రమించగనే నేను నా భర్త ఉన్నచోటుకు వెళ్ళాను. ఆయన తన గదిలో యిటుఅటు పచార్లుచేస్తూ ఏదో ఆలోచనలో నిమగ్నులయిన ట్లున్నారు. నా పాద ధ్వనిని వినసే లేదు.

ఆయనవైపే చూస్తూ నాలో నేను 'ఆయనకెంతో ప్రేమపాత్రమైన తన స్వగ్రామం నికోల్స్కాను గురించి కలలు కంటున్నారప్పుడే! శోభాయమానమైన మా సమావేశ మందిరంలో మేము ఉదయాన కాఫీ త్రాగుతూండడం, అనేక మంది కూలీలు రోజూ మా యింటికి వస్తూండడం, సంధ్యాసమయంలో మా సంగీతమందిరంలో గడిపే మధుర ఘడియలు, అర్ధరాత్రివేళ మేము దొంగతనంగా వంటింట్లో ప్రవేశించి ఫలహారాలు తస్కరించి భుజించిన రోజులు........ ఛా! అధిక సంపన్నుల పొగడ్తలకోసం, విందులు, విలాసాలకోసం, సన్మాన సభలకోసం, నేను అన్యాయంగా యీయన మనస్సును కలవర పరచి క్షోభపెట్టడమేనా నాకీ ప్రపంచంలో మిగిలియున్న పని? ఇదెంత అక్రమం! దారుణం!! ఘోరం!!' అని నా మనస్సులో నిర్ణయించుకొని యీ విందుకు వెళ్లడానికి నా కిష్టం లేదని చెప్పేద్దామని నోటిదాక వచ్చేసింది. అనేద్దామని అనుకొం

టూండగా, గదంతా పారచూస్తూ ఆయన నావంక చూచి కనుబొమలు చిట్లించారు. అంతివరకూ ఆలోచనలలో ఎంతో ప్రశాంతంగా నున్న ఆయన ముఖ కవళికలన్నీ ఒక్కసారి మారి పోయి పూర్వపు విచార రేఖలు, గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి చూచిన ప్రశ్నార్థకపు చూపులు మరల ప్రత్యక్షమయ్యాయి. ఆయన మానవమాత్రులుగా కనబడుట కంగీకరించుట లేదు కాబోలు! అనుకొన్నాను. ఆయన నైఖరంతా చూస్తే చైతన్యశూన్య శిలా ప్రతిమలాగ తయారయినట్లు కనబడ్డారు నాకు.

"అయితే ఏమిటి ప్రియా!" అని వ్యాకులిత వాతావర ణంలో వున్న నావైపు తిరిగి ప్రశ్నించారు.

నే నేమీ మాట్లాడ లేదు. అసలు విషయ మేమిటో చెప్పకుండా చేస్తూ నన్నుద్రేకపరుస్తున్నా రాయన. నే నిది వరలో ప్రేమించిన వ్యక్తిగా ఉండలేకపోతున్నారు.

"శనివారం నీ వా సన్మాన సమావేశానికి హాజరు కావాలని కోరుతున్నావా?" అని అడిగా రాయన.

"నే ననుకొన్నా ఏం ప్రయోజనం? మన సామాన్లన్నీ కట్టివేసుకొన్నామాయె! అదీ కాక అసలు మీ కిష్టం లేదు కదా?" అన్నాను.

మును పెన్నడూ ఆయన కంఠధ్వనిలో అంత నిర్లక్ష్యం చూపుల్లో అంత నిర్దయ నేను చూడ లేదు.

"సర్దినవన్నీ ఊడదియ్యమని ఆజ్ఞాపిస్తాను. అదెంతసేపు? నీకోసం మంగళవారం దాక ఆగుతాను కూడ. నీకు వెళ్ళాలని వుంటే ఆ సభకు నీవు వెళ్లవచ్చు. తప్పక వెడతానని కూడ ఆశిస్తున్నాను. కాని నేను మాత్రం రాను-రాలేను " అన్నారు

ఖచ్చితంగా. కలవరపాటుగా వున్నప్పుడు అలవాటుగా నడిచే విధంగా, ఆయన నా వంక చూడకుండా పెద్ద పెద్ద అంగ లేసు కుంటూ ఆ గదిలో పచార్లుచేయసాగారు.

"మీ ధోరణి నాకేమీ అర్థం కావడంలేదు" అని నే నున్నచోటనే వుంది నా చూపుల్ని ఆయన నడకతో నడుపుతూ అన్నాను. "ఆత్మ నిగ్రహం ప్రతిమనిషికి ఉండాలని దాన్ని యెట్టి పరిస్థితులలోను జారవిడుచుకోరాదని మీరు పదే పదే చెప్పేవారు కదూ? (నిజానికి ఆ విషయ మాయన నాతో పెక్కుసార్లు చెప్పారు) మరి యెందుకు నాతో అలా వింతగా మాట్లాడుతారు? ఈ సుఖాలను, ఆనందాలను మీకోసం త్యాగం చెయ్యడానికి నే నెప్పుడూ సంసిద్ధంగా ఉన్నాను. మీ రేదో వ్యంగ్య ధోరణిలో క్రొత్తగా నేనేదో తప్పక వెళ్ళు తానని, మిమ్మల్ని అంగీకరించమని బలవంతపెడుతూన్నట్లు మాట్లాడుతున్నారే!" అనేసరికి

"అయితే నీవు త్యాగం చేస్తావన్నమాట!" అని "త్యాగం" అన్న మాటను ఒత్తి మాట్లాడుతూ "మంచిది. చాలా బాగుంది! అయితే నేనూ ఆ పని చేయగలను. అంత కన్న సన్మార్గ మేముంది? ఇంతకీ మనం ఔదార్యం పట్ల పోటీ పడుతున్నా మన్నమాట. ఆహా! సంసారసుఖాని కెంత ఉదాత్త మయిన ఆదర్శం!!" అన్నారు.

ఆయన పెదవులనుండి అంత కఠోరమైన, తిరస్కారభావ పూరితమైన భాషను నే నెప్పుడూ వినలేదు. నాకు తొట్రు బాటేమీ కలుగలేదుగాని ఆయన చూపిన తృణీకారంచే తీవ్రంగా అవమానింపబడ్డాను. కటువయిన ఆయన వాగ్ధోరణి

నన్నేమీ భయపెట్టలేదు గాని నన్నుకూడ కలితపరచింది. ఎప్పుడూ సూటిగా, సరళంగా నిర్భయంగా మాట్లాడేమనిషి, ఆవిధంగా ఎలా మాట్లాడగల్గారో? ఇంతకుపూర్వం మా సంభాషణల్లో ఒకరిపట్ల ఒకరికి కేవిధమైన అపనమ్మకం కలుగుతుందోనని భీతిల్లుతూ, ఎంత జాగ్రత్తగా మాట్లాడుకునేవాళ్ళం? ఆయన నా రీతిగా మాట్లాడడానికి నే నేఘోరమైన అపరాధం చేశాను? సూటికి నూరుపాళ్ళు నిజంగా నా ఆనందాన్ని హాని కనుపించని సంతోషాన్ని ఒకటేమిటి, నా సర్వస్వం ఆయన కొరకు త్యాగం చేయాలని నే నుద్యమించాను. ఒక క్షణం వెనుక ఆయన్ని నే నెంతో ప్రేమించాను. ఆయన భావాల నిదివరలో కంటె విస్పష్టంగా అవగతంచేసుకొన్నాను. ఇప్పుడు మా భావాలు మారిపోయాయి. ఆయన ముఖా ముఖీని సూటిగా మాట్లాడుట మానివేశారు. కాని నే నిప్పుడు వాటినే వాంఛిస్తున్నాను.

"మీరు పూర్తిగా మారిపోయారు" అని ఒక నిట్టూర్పు విడిచి "నేను మీ ముందు చేసిన గొప్ప నేరం ఏమిటి? ఈ విందు విషయమే కాదు-అసలు మీకు లోపల దీని కేదో పాతగాథ ఉంది. ఎందుకు నాపై మీ కింత అపనమ్మకం? పూర్వం ఆ మాటంటేనే మీ రెంతగా భయపడేవారు? దాపరికం లేకుండా నేను చేసిన అపరాధాలేమిటో చెప్పరాదా?" అని ముగించి దీనికాయ నేమంటారా అని ఆలోచిస్తూ, నే నిక్కడున్న చలి కాల మంతటిలోను ఏ మే తప్పిదాలు చేశానా అని పర్యావలోకనం చేసికొని చివరకు ఏమీ చేయలేదని నాలో తప్పు లేమీ పట్టలేరని తృప్తిచెందాను.

గది మధ్యలో నిలబడియున్న ఆయన దగ్గరకు రాసు కొంటూపోయి ఆయనవంక చూస్తూ, నిలబడ్డాను. "ఆయన వచ్చి నన్ను తమ భుజస్కంధాల నడుమ బంధి చివేస్తారు. ఆ సర్గీయానందంలో నేనన్ని కించల్ని, వైషమ్యాలను మరచి పోతాను" అని ఏమేమో ఊహించుకొంటున్నాను. ఆయనదే తప్పని నిరూపించడానికి నా కెక్కడా వీలు దొరకనందుకు విచారం కల్గింది. కాని ఆయన దూరంగా మూలకెక్కడకో పోయి నిలబడ్డారు. నా వంకచూస్తూ "నీ కింకా అర్థం కాలేదా?" అని ప్రశ్నించారు. "లేదు. నా కేమీ బోధపడలేదు" అన్నాను.

"అయితే నీకు విపులంగా వివరించవలసి యున్నది. నే నెంతో మధనపడ్డాను. అలా విచారించకుండా ఉండలేకపోయాను కూడ. ఇంతటి బాధలో క్రుంగిపోవడం నా జీవితంలో యిదే తొలిసారిగా చూచుకోగల్గుతున్నాను" క్రోధంలో వచ్చే తొట్రుపాటువల్ల కొంచెం ఆగారు. "ఇంతకూ మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?" అని నే నడిగాను. నా కండ్లు రెండూ దుఃఖాశ్రువు లతో నిండిపోయాయి.

"ఎవరో రాకుమారు డొకడు నిన్ను అధికంగా ప్రశం సించి మెచ్చుకొన్నాడు. దానితో నీ కతనిని వెంటనే కలసికో వాలనే ఉబలాట మెక్కువైపోయి, నీభర్తని, నన్ను, నీ స్త్రీ గౌరవాన్ని పూర్తిగా మరచిపోయి, పరుగెత్తాలని చూస్తున్నావు. నీవు పొందాలని వాంఛిస్తూన్న అఖండ గౌరవం, నిన్ను గురించి నీ భర్త ఏ విధంగా ఆలోచించడానికి దారితీస్తుందో నీవు గుర్తించక చాల హీనంగా ప్రవర్తిస్తూ దురభిప్రాయపడుతు న్నావు. అంతటితో ఆగకుండా నీవు సరాసరి నీ భర్త నమస్కానికి

వచ్చి నీవు చేసే "త్యాగం" గురించి ప్రస్తావించడానికి సాహసిం చావు-ఏమిటి నీ వనుకొనేది? - 'ఆ గొప్ప ప్రభువుగారికి నా దర్శన మీయడ మనేది మహాభాగ్యం, అమితానందాన్ని చేకూర్చే విషయం, కాని దీని నంతా మీకోసం "త్యాగం" చేయ దలచుకొన్నాను' ఇంతేగా నీ అభిప్రాయం" అని ఉప న్యాసం సాగిస్తున్నారు.

ఆయ నెంత ఎక్కువగా మాట్లాడితే నాకంత ఎక్కువగా ఉద్రేకం పుట్టుకవస్తోంది. ఆయన కంఠ స్వరంలో వున్న కఠినత్వం, మొరటుతనం, క్రూరత్వం నన్ను ఎరింత రెచ్చకొడుతున్నాయి. ఆ రూపంలో ఆయన్ని నే నెప్పుడూ చూడ లేదు. అలా చూస్తానని నే నెన్నడూ ఊహించుకో లేదు కూడ. రక్తమంతా ఒక్కసారి నా హృదయంలోనికి ప్రసరించింది. భయంతో నేను వణికిపోయాను. నేనెంత ఆలోచించినా సిగ్గుపడాల్సినపని నేనేమీ చేయలేదనే తేలుతోంది. ఉద్రేకంతో ముక్క ముక్కలయిన నా అహంకారమంతా ఆయనపై అతి త్వరలో కసి తీర్చుకోమని ప్రోత్సహించి తొందర పెడుతూంది.

"ఈ విధంగా మీరంటారని, ప్రవర్తిస్తారని చాలాకాలం నుండి నేను అనుకొంటూనే ఉన్నానులెండి. ఆపేశారేం, కానీ యండి! మీ రనదలచుకొన్నదంతా పూర్తిగా అనండి" అన్నాను.

"నీ వేమనుకొన్నావో నాకు తెలియదు గాని, మొన్న ఆ అసహ్యాకరమైన, సోమరిపోతుల, విశేష భోగలాలసుల సమాజంలో నీవు పాత్ర వహించడంతోనే తెలిసిపోయింది నీ వెంత నీచానికి పోగలవో! ఆఖరకు అదే అయింది. నే నిప్పుడు

పొందినంత బాధ, అవమానం, తలవంపులు నే నెప్పుడూ పొంద లేదు." హేయమైన తన ప్రేళ్ళతో నా హృదయంవైపు చూపుతూ, "నీ స్నేహితురాలు నా అసూయనుగూర్చి ప్రస్తావిస్తూంటే నాకు నరకబాధకాక మరేమిటి? ఒక మనిషిపై నాకు అసూయట! అందుకోసూ నీకు గాని నాకుగాని యింతవరకూ తెలియని అసూయ!! నన్ను సరిగా అర్థం చేసుకోవడంమాట పూర్తిగా కాలదన్ని నా కొఱకు నీవేదో పెద్ద త్యాగం చేస్తున్నావని, యింకా చేయబోతున్నావని గర్వించడం! నీ వీ నీచ దశకు దిగజారడం చూచి, నా కసహ్యం వేసింది. అవమానంతో సిగ్గుతో తల ఎత్తలేక రసాతలానికి క్రుంగిపోతున్నాను....... త్యాగమట త్యాగం!!" అని మరల ఆమాటనే రెట్టించారు.

"ఓహో! భర్త అధికారం చెలాయించడ మంటే యిదే కాబోలు" అనుకున్నాను నాలో నేను. 'ఒక అమాయకురాలైన పవిత్ర స్త్రీని అవమానపరచడం భర్త అధికారాలలో ఒకటయితే కావచ్చునుగాని, నేను మాత్రం వీటికి వేటికీ లొంగిపోను' అని హృదయాన్ని దిట్టపరచుకొన్నానేగాని, రక్తమంతా ఒక్క చుక్కయినా లేకుండా నా ముఖంలో నుండి మాయమైపోయినట్లు, శ్వాస ఆగిపోయినట్లూ తోచింది నాకు.

"లేదు-లేదు మీకోసం నేనేమీ త్యాగం చెయ్యాను లెండి. శనివారం తప్పకుండా ఆ సన్మాన సమావేశానికి, విందుకు హాజరవుతాను" అని నేనంటే "వెళ్లి అమితానందాన్ని అనుభవిస్తా వనుకొంటానులే! మన కిద్దరికీ మధ్య నున్నదంతా ఖర్చయిపోయింది" అని కోపాన్ని ఆపుకోలేక అరుస్తూ, "ఇక ముందెప్పుడూ నన్ను హింసించ వనుకొంటాను. అసలు నిన్నని

ప్రయోజన మేముంది. ఇంతకీ నేను చాల తెలివితక్కువ దద్ద మ్మని. లేకపోతే నిన్ను......" ఆయన పెదిమలు వణికాయి. బహిర్గతమైన పెద్ద ప్రయత్నంతో పెదిమలను పండ్లతో నొక్కి ఆ వాక్యాన్ని పూర్తి చేయకుండానే ఆపివేశారు.

ఆ క్షణాన ఆయన్ని చూస్తే భయం, అసహ్యంకూడ కల్గాయి. ఆయనతో సమానంగా నేనుకూడ ప్రతివాదనలు చేసి ఆయన చేసిన అవమానానికి తగిన బుద్ధి చెప్పుదామనుకొన్నాను. గాని పెదవి మెదిపితే కన్నీటి ధారలు సంతతధారగా ప్రవ హించేవి. నా సతీత్వాన్ని, గౌరవాన్ని పూర్తిగా పోగొట్టు కొని ఉండేదాన్ని. ఏమీ మాట్లాడకుండా గదిని విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోయాను. ఆయన అడుగుల చప్పుడు వినపడుట ఆగిపో గానే ఆయన చేసిన హంగామాను తల్చుకొని హడలి కంపించి పోయాను. నాకెంతో సంతోషాన్ని చేకూర్చిన మా అన్యోన్య సంబంధ బాంధవ్యాలు శాశ్వతంగా తెగిపోతాయేమోనని భయపడ్డాను. ఆయన దగ్గరకు మళ్లీ వెళ్ళాలనిపించింది. కాని ఆయన నన్ను సరిగా అర్థంచేసుకొనేటంత శాంతించారా? నే నెంతో ఆదరణానురాగాలతో చేతులు చాచి ఆయనవంక కరుణా దృష్టులను ప్రసరింపచేస్తే నన్ను ప్రేమతో స్వీకరిస్తారా? కొంపతీసి నేను పొందిన దుఃఖాన్నంతటినీ నటనక్రింద జమ కట్టరుకదా? లేకపోతే ఆయనదే నిస్సందేహంగా సరియైన దృక్పథమని, నా పశ్చాత్తాపాన్ని చలించని గర్వాతిశయంతో అంగీకరిస్తారేమో? ఎందుకబ్బా! అంతగా నేను ప్రేమించిన వ్యక్తి నన్నింత క్రూరంగా అవమానపరచాలి? అని ఆలోచించి ఆయన దగ్గరకు కాకుండా సరాసరి నాగదిలోనికి పోయి ఎంతో

నే పక్కడ కూర్చుండి ఏడ్చాను. క్రుంగి కుమిలిపోయి భయంతో వణుకుతూ, మా సంభాషణలో ఆయన అన్న ప్రతి ముక్కను జ్ఞాపకం చేసికొంటూ. ఆ మాటల స్థానంలో యితర పదాలను అంటే మే మిదివరలో సాగించుకొనే ప్రేమపూరిత కరుణా శోభిత పదాలను జేర్చి, వాస్తవికతను భయ విహ్వలిత చిత్తంతో, ఆ గాయపడిన హృదయంలోనే ఒక్కసారి పునరావృత్తం చేసుకొన్నాను. సాయంకాలం టీ త్రాగడానికని క్రిందకు వెళ్ళాను. నా భర్త తమ స్నేహితునితో మాట్లాడుతున్నారు. ఆ రోజునుండీ మా యిద్దరికీ మధ్య ఏదో పెద్ద అఘాతం ఏర్పడినట్లు మాకు తోచింది. మే మెప్పుడు వెళ్లేదీ చెప్పమని ఆ స్నేహితుడు అడిగాడు. నేను సమాధానం చెప్పకముందే నా భర్త "మంగళవారం వెడుతున్నాం. రోరిక్ రాకుమారు డివ్వబోయే సన్మానంకోసం ఆగిపోవలసివచ్చింది" అని జవాబుచెప్పి నా వైపు తిరిగి "నీవు హాజరవ్వాలని కోరుతున్నావు కదూ?" అన్నారు.

ఆయన సమాచారం సేకరించే ధోరణి, కంఠస్వరం చూస్తే నాకు దడ పుట్టింది. బెదురుతూ ఆయనవంక చూశాను. ఆయన చూపులు సూటిగా, నావైపే గుచ్చి గుచ్చి చూస్తూ, నిర్దయగా నిరసనభావాన్ని వ్యక్తపరుస్తున్నాయి. ఆయన కంఠస్వరం నిశ్చలమైన నిరుత్సాహాన్ని నిరూపిస్తోంది. "అవును" అని ముక్తసరిగా సమాధాన మిచ్చాను.

ఆ సాయంకాలం నేను ఒంటరిగావున్న సమయాన నా దగ్గరకువచ్చి తన చేతులను ముందుకుచాచి "నే నీ రోజున అన్న మాటలన్నీ దయ యుంచి మరచిపో" అన్నారు. ఆయన

చేతులను దగ్గరకు తీసుకొంటూండగా, పెదవులపై చిరునవ్వులు మొలకలెత్తాయి. అశ్రువులు ప్రవహించడానికి సిద్ధంగా వున్నాయి. కాని అంతలో చేతులను వెనుకకు లాగుకొని ఈ సంకల్పరంగానికి భయపడినట్లు ఎక్కడికో దూరానికి పోయి పడకకుర్చీలో చతికిలబడ్డారు.

'ఇంకా ఆయనదే సరియైన దృక్పథమని ఆలోచించడానికి సావుకాశా లేమున్నాయా?' అని ఆశ్చర్యపోయాను. ఆయన్ని విందుకు వెడదాం రమ్మని అడుగుటకు సంసిద్ధపడ్డాను. కాని ఆ మాటలు పైకి రాకుండా నా అధరాలపైనే అంతరించిపోయాయి.

"మన ప్రయాణం ఆగిపోయిందని మా అమ్మకు ఉత్తరం వ్రాయాలి. లేకపోతే ఆవిడ అనవసరంగా ఖంగారు పడుతుంది" అన్నారాయన.

"ఎప్పుడు వెడదా మనుకొంటున్నారు" అని ప్రశ్నించాను.

"సన్మాన సంరంభ మయిన తర్వాత, మంగళవారం" అని సమాధానం చెప్పారు.

"ఆ భారమంతా నా మీదే లేదనుకొంటాను" అని ఆయన నేత్రాలకేసి చూస్తూ అన్నాను. ఆయన కండ్లు నా కండ్లలోకి చూచాయేగాని తిరిగి సమాధాన మివ్వలేదు. ఏదో తెర వచ్చి నన్ను చూడకుండా కప్పివేసినట్లు ఆయనముఖం హఠాత్తుగా ముసలిరూపం దాల్చి అనంగీకారయుతంగా వున్నట్లు తోచింది నాకు.

ఏమయితేనేం మే మా సన్మానసభకు, విందుకు వెళ్ళాం. మరల మంచి స్నేహ, సంబంధ-బాంధవ్యాలు మా

మధ్య సమకూరినట్లు కనబడింది. కాని వీటికీ పూర్వపువాటికి చాల తేడా ఉన్నది.

విందులో నే నితర స్త్రీలతో వేరే కూర్చున్నాను. రాకుమారుడు నా దగ్గరకు వచ్చేసరికి ఆయనతో మాట్లాడుటకు నేను లేచి నిలబడవలసివచ్చింది. లేచీ లేవడంతోటే నా కండ్లు అప్రయత్నంగా నా భర్తకోసం వెతికాయి. ఆయ నా గదిలో మరొక మూలనుండి నా వంక చూస్తూనే ఉన్నారు. నే నెప్పు డయితే ఆయనవంక చూశానో వెంటనే ఆయన ముఖం చాటే సుకొన్నారు. హఠాత్తుగా ఏదో చెప్పరానిబాధతో నా ముఖం దైన్య మేఘావృతమై అవమానంతో క్రుంగిపోయింది. ఈ కలవర పాటులో నా ముఖం, మెడ రాకుమారుడు చూస్తూండగనే ఎఱ్ఱబారిపోయి, నే నలాగే నిలబడి రాకుమారుడు చెప్పేదానిని వినవలసి వచ్చింది. జోరెక్ ప్రభువు బాగా ఆజానుబాహువు కాబట్టి ఎత్తునుంచి నా పైపై దృష్టులు కేంద్రీకరించి సంభాషిం చాడు. మా సంభాషణ ముగిసింది. కాని పాప మా రాకుమా రునికి నా సరసన నిలబడి ముచ్చటించడానికి సావకాశం చిక్క లేదు. నే నాయనతో మాట్లాడుట కిచ్ఛగించుటలేదని భావించి బాగా ఖేదపడి వుంటాడు. వేసవిలో జరుగబోయే విందులను గూర్చి ఆయనేదో ప్రస్తావించాడు. నన్ను విడచి వెళ్లిపోయే ముందు నా భర్తతో పరిచయంచేసికోవాలనే కోరికను కుతూహలతను వెలిబుచ్చాడు. తర్వాత వారిద్దరూ ఆ గది చివర సమావేశమై సంభాషించు కొనుట నేను చూచాను. ఆ రాకుమారుడు నన్ను గురించి ఏదో చెప్పాడనుకుంటాను. దానికి నా భర్త చిన్న మందహాసం చేసి మధ్యలో నా వైపొక

సారి దృష్టిని మళ్ళించారు. మరి యింతలో ఏమి వచ్చిందో ఆక స్మాత్తుగా నా భర్త తటాలున లేచి రాకుమారుడు సంభాషణ ముగించక పూర్వమే తామే నమస్కారం, కరస్పర్శ చేసి వెళ్ళిపోయారు. ఈదృశ్యం చూచేసరికి నా ముఖం మళ్ళీ ఎఱ్ఱబా రింది. రాకుమారునిపట్ల ముఖ్యంగా నేను, నాకంటె ఎక్కువగా నా భర్త ప్రకటించిన తిరస్కార భావ వైఖరికి నేను చాల సిగ్గు పడ్డాను. ఆ విందుకు హాజరైన ప్రతి ఒక్కరూ అసహజమైన, వికారమైన నా సిగ్గునుచూచి ఆశ్చర్యపడి ఉంటారని, నా భర్త విపరీతప్రవర్తననుకూడ గుర్తించి వుంటారని అనుకొన్నాను. 'మా ప్రవర్తన కేలాంటి భాష్యం చెప్పి ప్రచారం చేశారో ఆ భగవంతునికే తెలియాలి. అస లీపాటికి నాకు నాభర్తకు మధ్య చెలరేగిన కీచులాట లన్నీ తెలిసే ఉంటాయి' ఈవిధంగా పరుగెత్తాయి నా భావాలు.

దీనా రాకుమార్తె నన్ను తన బండిలో మా యింటి దాకా తీసుకొనివచ్చి దిగబెట్టింది. దారిలో ఆమెకు నాభర్తను గురించి యావత్తూ చెప్పాను. నా ఓర్పు అంతరిస్తోందని, ఈ విందును గూర్చి జరిగిన రభస, జగడము అన్నీ విపులంగా చెప్పాను. నన్ను శాంతిపర్చడాని కామె, అటువంటి చిన్న చిన్న కొట్లాటలు సామాన్యంగా భార్యాభర్తల మధ్య చెలరేగుతూనే ఉంటాయని, వాటికి మనం పెద్ద ప్రాధాన్యతనిచ్చి పట్టించుకో కూడదనీ హెచ్చరించి "కాని, ఈ మధ్య నీ భర్త బాగా వింత గాను, విపరీతంగాను మార్పుచెందాడు. అతనిలో అసూయ, కాఠిన్యం, సంఘ ద్వేషం ప్రబలుతున్నాయి" అని నిష్కర్షగా నా భర్తపై తన అభిప్రాయాన్ని చెప్పింది. నేనది నిజమేనని

నమ్మి అంగీకరించాను. ఈ అభిప్రాయంతోనే ఆయన్ని చూడ సాగాను.

కాని తర్వాత నేను ఒంటరిగా వున్నప్పుడు లేదా నా భర్తతో కాలం గడుపుతూన్నప్పుడు, నా మనోఫలకంలో ఆయన శీలాన్నిగూర్చి నిర్ణయించుకొన్న తీర్పునుగూర్చి ఆలోచించి నప్పుడు ఏదో పెద్దబరువును ఆయన నెత్తిపై మోపి నేను హాయిగా ఉన్నతి స్థానంలో కూర్చున్నట్లుండేది. మా యిద్దరికీ మధ్య ఏర్పడ్డ అఖాతం నెమ్మది నెమ్మదిగా పెద్దదవుతూన్నట్లు నేను గ్రహించాను.

8

ఆ రోజునుండి మా యిద్దరికీ మధ్యనున్న అన్యోన్య సంబంధ బాంధవ్యాలలోను, మా జీవిత సరళిలోను విపరీతమైన మార్పులు పూర్తిగా వచ్చేశాయి. ఇదివరలో మే మిద్దరం ఏకాంతంగా గడిపిన సమయాల్లో పొందిన ఆనందం యిప్పుడు మచ్చుకయినా కనబడకుండా మాయమైపోయింది. ఇష్టం ఉన్నా లేకపోయినా కొన్ని కొన్ని విషయాలకు పెద్ద స్థానం ప్రాధాన్యత యివ్వవలసివచ్చేది. మూడవ మనిషి మా మధ్య నున్నప్పుడుమాత్రం మాసంభాషణలు సాఫీగా, సరళంగా సాగేవి. గ్రామ జీవితాన్ని గురించిగాని, విందు విషయాలను గూర్చి గాని ఏదయినా ప్రస్తావన వస్తేమాత్రం, మా యిద్దరికీ మనస్థిమితం ఉండేదికాదు. ఒకరి నొకరం చుర చుర చూచుకోవడం కూడ తటస్థించేది. ఏవిషయంపై మా యిద్దరికీ మధ్య అఖాతం ఏర్పడిందో పూర్తిగా తెలిసికూడ, దానిని పూడ్చడానికి ప్రయ

త్నించకపోవడం అటుంచి, అసలు దానిని సమీపించడానికే సాహసించలేకపోయేవాళ్ళం.

ఆయన మొండిగా స్వాతిశయంతో వున్నారని ఈ దుర్భలాంశంపై నేను కలుగచేసుకోకూడదని నిశ్చయించుకొన్నాను. నాకు పల్లె జీవితమంటే రోతని, విందులు వినోదాలు అంటే పడిచస్తానని ఆయనకుకూడ పూర్తిగా తెలుసును. కాని నా కోసం తన కేమాత్రం యిష్టం లేకపోయినా, నా అభిరుచులతో లయ కల్పాల్సివస్తోంది. ఒకరి నొకరం తప్పుగా అర్థం చేసుకుని, ఆ యా విషయాలపై నిష్కపటమైన చర్చలను పూర్తిగా పరిత్యజించాము. ప్రపంచంలో మే మిద్దరమే మచ్చలేని మనుష్యుల మనే భావం మాసిపోయింది. ఎంతసేపూ ఒకరినొకరం శల్య పరీక్ష చేస్తూ మాలో నేరస్థు లెవరో, వారికి సామాన్య ప్రజల స్థాయి సరిగా తూనిక సరిపోతుందా లేదా అని చాటుగా చూచుకోవడం అలవాటయిపోయింది. పీటర్సుబర్గు వదలి వెళ్ళి పోదామనుకొంటూండగా నాకు జబ్బు చేయడంవల్ల మా బసను పట్టణ సమీపప్రాంతానికి మార్చుకోవలసివచ్చింది. నా భర్త తన తల్లిగారిని చూడడానికి ప్రయాణమయ్యారు. అప్పటికి నా ఆరోగ్యం బాగుపడి ఆయనతో వెళ్ళడానికి తగిన స్వస్థత చేకూరింది. అయినా ఆయన నన్ను ఆరోగ్యపు నెపంమీద నన్ను పీటర్సుబర్గులోనే వదలి, ఒక్కరూ వెళ్ళిపోయారు. నా కేమీ శోచలేదు. ఏకాంతావాస క్లేశా నెక్కువగా అనుభవించవలసివచ్చింది. ఆయన తిరిగి వచ్చిన తర్వాతకూడ ఆయన కెక్కువ సంతోషాన్ని కలుగజేయలేకపోయిన సంగతి నిజమే. ఇదివరలో నా మనోవీథిలోని కే ఆలోచన వచ్చినా, నేను

యేయేఅనుభూతులు పొందినా అవి ఆయనకు చెప్పకుండా దాచితే, నా నెత్తిపై ఏదో పెద్ద బరువున్నట్లుండేది. ఆయన ప్రతి పలుకు, ప్రతి చర్య పరిపూర్ణత చెందినవాటికి ప్రత్యేకోదాహరణలుగా నుండేవి. ఒకరినొకరు చూచుకొన్నప్పుడు ఆనందావేశంలో సదా నవ్వుకొంటూండేవారం. ఇవన్నీ గుర్తుపట్టలేనంతగా మారిపోయాయి. పైగా అవి ఎప్పుడు నిష్క్రమించాయో మేము అసలు గుర్తించనే లేదు. మాలో ప్రవేశించడానికెప్పుడూ సాహసించని, స్వార్థపూరితమైన ప్రత్యేక అభిరుచులు, ప్రత్యేక శ్రద్ధలు తమ తమ రూపాలను కనపర్చడం మొదలుపెట్టాయి. మనఃక్లేశాలుగాని, ఎడబాట్లుగాని మాకు దుఃఖాన్ని కలుగచేయడం మానివేశాయి. అంతకంతకీ భావాలే బాగా నాటుకో నారంభించాయి. ఈ మాదిరిగా ఒక్క సంవత్సరమైనా గడవముందే ఆశ్చర్య సంభ్రమము లేవీ లేకుండా ఒకరి నొకరం చూచుకోగల్గుతున్నాం. నాతో ఆయన నిదివరలో బాల్యచాపల్య జనితమైన చిలిపిచేష్టలతో ఆడేవారు. అవన్నీ పూర్తిగా సమసిపోయాయి. సంతోష పరవశంలో నన్నెంతో ఉద్రేకపరచి మనసిచ్చి ముద్దుగా, చనువుగా ఎంతో ప్రశాంతంగా సాగించే ఆయన సంభాషణలన్నీ చెల్లిపోయాయి. నన్ను తికమకలు పెట్టి ఎంతో ఉల్లాసాన్ని కలుగచేసే ఆయన సుతీక్ష్ణ దృక్కులన్నీ తరలిపోయాయి. మేనులు మైమరచి మహదానందంలో గడిపిన మధుర ఘడియలు, మేమిద్దరం కలసి గావించిన ప్రార్థనాది మేటిఘటనలు, సన్నివేశాలు సంపూర్తిగా అంతరించాయి. మేమిప్పుడు తరచుగా కలుసుకోవడమే మానివేశాం. చీకూ చింతా లేకుండా నిర్భయంగా నన్నాయన ఒంటరిగా వదలి తమపనులు

చేసుకొంటున్నారు. ఆయన లేకుండా నే నెక్కువగా సమాజ కార్య కలాపాలలో కాలాన్ని గడిపేస్తూ వచ్చాను.

తర్వాత మా మధ్య పోట్లాట లేమీ చెలరేగ లేదు. ఆయన్ని అన్నివిధాల సంతృప్తి పరచడానికి సదా ప్రయత్నించే దాన్ని. ఆయనకూడ నా ప్రతి చిన్న కోరికను తీర్చేవారు. మరల ఒండొరుల మధ్య అనంతమయిన అనురాగాప్యాయాలు మొలకెత్తి ఒకరి నొకరం గాఢంగా ప్రేమించుకుంటున్నట్లే కనబడింది.

అరుదుగా మే మిద్దరం కలసి గడిపిన ఘడియలుకూడ ఉంటూండేవి. ఆ సమయాల్లో ఉత్సాహంగాని, సంతోషంగాని లేదా కలవరంగాని ఏమీ పొందలేకపోయేదాన్ని. ఆయన సాన్నిధ్యంలో వున్నప్పటికీ నే నొంటరిగావున్నట్లే వుండేది. నా ఎదురుగానున్న వ్యక్తి ఎవరో అపరిచిత వ్యక్తి కాదని, చాల సద్గుణ సంపన్నుడని, నా భర్తయే ఆయన అనే భావం మాత్రం ఉండేది. ఆయన ఏ విధంగా మాట్లాడేదీ, చేసేదీ, చూచేదీ నాకు బాగా తెలుసు. నా కమిత్రాశ్చర్యం కల్గినట్లు ప్రవర్తిస్తే మాత్రం, నాదేమీ తప్పులేదని ఆయనే పూర్తిగా దోషులని ధృవపరుచుకొనేదాన్ని. ఆయన నుండి నే నేమీ ఆశించలేదు. ఒక్క ముక్కలో చెప్పాలంటే, ఆయన నా భర్త-అంతే! ఇక ముందు కూడ పరిస్థితులన్నీ ఈ మాదిరిగానే ఉండాలని కోరు కొనేదాన్ని. ఈ ఆలోచనా దృష్టితో పరిశీలిస్తే అంతకన్న అధిక మైన సంబంధ సంపర్కాలేమీ ఎప్పుడూ లేనట్లే తోచింది. ముఖ్యంగా ఆయన నన్ను ఒంటరిగా వదలి మా అత్తగారి దగ్గరకు వెళ్ళినప్పుడు, ఎక్కువగా ఎడబాటును, భయాన్ని

పొందాను. నా అవసరం ఆయనకు తప్పకుండా కల్గుతుందని ఆశించాను. ఆయన తిరిగి రాగానే అధికతరానందంతో పరు గెత్తుకొని వెళ్ళి ఆయనఒళ్లో వ్రాలాను. రెండుగంటలు గతిం చాయి. నా ఆనందమంతా అదృశ్యమై పోయింది. ఆయనతో చెప్పడానికేమీ వింతలు, విశేషాలు లేకపోయాయి. అప్పు డప్పుడు కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో వర్ణింపలేనంత ప్రేమ లాలింపులలో కాలం గడచిపోయేది. మళ్ళీ వెనువెంటనే ఏదో పెద్ద తప్పుచేసినట్లు లోలోపల బాధగా వుండేది. సరిగ్గా ఈ లక్షణాలే ఆయన ముఖ వర్ఛస్సులోకూడ ప్రకటితమయ్యేవి. నేను ఎప్పుడన్నా చైతన్యంతో కూడిన ఆర్ద్రహృదయతను పొందికగా ప్రదర్శించినా ఆయనేమీ చలనం లేకుండా కనబడే సరికి నే నొక్క అడుగయినా ముందుకు వేయలేకపోయేదాన్ని. దీనిని చూస్తే నాకెంతో దిగులుగావుండేది. పాత సంఘటనలను పర్యావలోకనం చేసికొందామంటే బొత్తిగా తీరిక లేకపోయేది. గతాన్ని విస్మరించి ప్రస్తుత పరిస్థితులలో మార్పుకోసం తహ తహ లాడుతూ పరధ్యానంలో మునిగిపోయేదాన్ని. తళతళ మెరిసే నాగరికతా జీవనం, తన దివ్య ప్రభావాన్ని ప్రస్ఫుట పరచి నా శరీరంపై మెదడుపై అధికారం చలాయించుతూ, సంకెళ్ళు సారించి నా చిత్త ప్రవృత్తిపై పూర్తి గుత్తాధికారాల నేర్పరచుకొన్నది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆయన నాకు దూరంగా వెళ్లిపోతే సహించలేకపోయేదాన్ని. అంతేనేగాని నా విపరీత ప్రవర్తనను ఆలోచనలను విమర్శించుకొనడానికి ధైర్యం చాలేది కాదు. ఉదయం మొదలు సాయంత్రందాక సమాజ కార్య క్రమాలలోనే గడిపేదాన్ని. అథవా నే నింటి దగ్గరున్నా నా

మనస్సు మనస్సులో ఉండేది కాదు. ఈ స్థితినిచూస్తే నాకు సంతోషమూ లేదు - విచారమూ లేదు. ఒకటి మాత్రం స్ఫుటంగా కనిపిస్తోంది. అదేమిటంటే ప్రస్తుతం మా జీవిత సరళి పాతజీవితంలా మాత్రం లేదు. అంతవరకే నేనుచూసుకోగల్గాను.

ఈ మాదిరిగా మూడు నిండు సంవత్సరాలు దొర్లుకొని పోయాయేగాని మా సంబంధ బాంధవ్యాలలో ఏమీ మార్పు రాలేదు. అవి బాగుపడనూ లేదు. అధోగతికి దిగజారనూ లేదు. స్థాణువులా మిగిలిపోయాయి. ఈలోగా మా కుటుంబంలో రెండు పెద్ద మార్పులు జరిగాయి-ఒకటి నాకు ప్రథమ సంతానం కల్గడం, రెండవది మా అత్తగారు చనిపోవడం. ప్రప్రథమంగా చెప్పవలసిందేమంటే. నేను మాతృత్వం పొందడంవల్ల నాలో ఏదో మహాద్భుత శక్తి, అనంతమైన ప్రేమోత్సాహానుభూతి కల్గడం వల్ల నా జీవితంలో నూతనాధ్యాయం ప్రారంభ మవుతూన్నదని ఉప్పొంగిపోయాను. రెండు నెలలు కాల ప్రవాహంలో కొట్టుకొనిపోగానే, నేను కాస్త లేచి తిరుగగలుగుతున్నాను. కాని నా ఆశలన్నీ క్రమ క్రమంగా కాలం సాగేకొద్దీ బలహీనపడి నీరసించిపోయాయి. నిస్సారమైన దైనందిన కార్యక్రమంలోపడి తన్నుకోవడం అలవాటయి పోయింది. నా భర్త తద్వ్యతిరేకంగా, మా జ్యేష్ఠుడు జన్మించగనే పాత మనిషిగా మారిపోయారు. ఎంతో శాంత ప్రవర్తనతో సంచరిస్తూ ఎప్పుడూ యింటిదగ్గరే ఉంటూ, ఎడతెగని ఆనంద పరవశత్వంలో నా బిడ్డను అపురూపంగా చూచుకోసాగారు. సొగసుగా సింగారించుకొని విందులకు వినోదాలకు పోయి అర్ధరాత్రికి యిల్లుచేరి పరుండబోయేముందు బిడ్డను శిలువతో పవిత్రం చేయాలని ఆ

గదిలోనికి వెళ్లేసరికి నా భర్త బిడ్డప్రక్కనే కూర్చుండి ఆ పసి పాపకేసి చూస్తూండేవారు. నన్ను చూడగానే ఆయన చూపులు తీక్ష్ణమై క్రోధజ్వాలలను వెదజల్లేవి. నా హృదయం అంతగా కఠినత్వంతో ఎందుకు కరడు కట్టుకొనిపోయిందో ఆలోచిస్తే సిగ్గుతో తల క్రుంగిపోయేది. అసలు నాలో ఎక్కడన్నా మాతృత్వంగాని కనీసం స్త్రీత్వం గాని వున్నాయా అని చూచుకొనే దాన్ని. ఇతర స్త్రీలకంటె అధమ స్థితిలో వున్నానని చింతించే దాన్ని. "కాని దీనికి మనమేమీా చెయ్యలేం. నా బిడ్డను నేనెంతో ప్రేమిస్తున్నమాట వాస్తవమే! ఎటొచ్చీ ప్రొద్దస్తమానమూ ఆ శిశువు దగ్గరే కూర్చోవాలంటే మహా చెడ్డ విసుగుగా ఉంటుంది. మనస్సులో అనుభూతి చెందనిదానిని గురించి దొంగ నటింపు చేయడం నాకు చేత కాద'ని నాకు నేనే సర్ది . చెప్పు కొని సంతృప్తిని కలుగచేసుకొనేదాన్ని.

నా భర్తకు ఆయన తల్లిగారి మరణం విపరీతమైన దుఃఖాన్ని కలుగచేసింది. నికోలోస్కా వెళ్ళడాని కపరిమితమైన బాధగా ఉందని అనేకసార్లు వాపోయారు. నేను కూడ చాల సార్లు విచారించి, కంట తడిపెట్టుకొని నా భర్తకు సానుభూతి చూపించానేగాని, అత్తగారి తదనంతరమే ఆ యింట్లో సౌఖ్య ప్రదమైన జీవితాన్ని సాగించగలననే ధైర్యం కలిగింది. ఆ మూడు సంవత్సరాలలో ఎక్కువభాగం మేము పట్టణాలలోనే కాలం గడిపాం. ఒక్కసారిమాత్రమే నేను నికోలోస్కా వెళ్ళి రెండు నెలలపాటు ఉండివచ్చాను. ఆ మూడో సంవత్సరం మేము మరింత దూరానికి పోయి "బేడెన్"లో గడిపాం.

నా కప్పటికి 21 సంవత్సరాలు. మా ఆర్థిక స్థోమతు నాకు తెలిసినంతవరకు సంతృప్తికరంగానే ఉంది. నా కుటుంబజీవనం నాకు కావలసినదాని నంతా యిచ్చిందనే చెప్పాలి. ప్రతివ్యక్తి నన్ను ఆదరించి ప్రేమించేవారు. నా ఆరోగ్యం సరిగానే ఉంది. బేడెన్‌లో నాకంటె అందంగా అలంకరించుకొన్న సుందరాంగి మరెవ్వరూ లేదంటే అతిశయోక్తి కాదు. నేను స్ఫురద్రూపి నని నాకు బాగా తెలుసు. అప్పటి వాతావరణంకూడ చాల నచ్చింది. ఆ సుందర నాగరికతా వాతావరణంలో నే నఖండ మైన ఆనందాన్ని పొందగల్గాను. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే నేను బేడెన్‌లో స్వర్గీయానందాన్ని పొందానన్నంతి ఉత్సాహంగా వున్నాను. ఇంతకంటె ఎక్కువ ఆనందాన్ని నే నొకసారి మాస్కో లోస్కాలో అనుభవించాను. అప్పుడు ఆ ఆనందమంతా నాలోనే వుద్భవించింది. దానిని పొందడానికి నే నత్యంత సమర్థురాలనని, యింకా దీనికంటె అధికతరమైన సంతోషాన్ని పొందాలని అభిలషిస్తూ అర్రులు చాస్తూ కూర్చున్నాను. కాని ఆ పరిస్థితులు వేరు అనుకోండి. ఈ వేసవిలోకూడ నేను బాగానే గడిపానని చెప్పాలి. నా కిప్పు డేమీ ప్రత్యేక అభిలాషలు-ఆశలు లేదా భయాలుగాని లేవు, నా జీవితం ఆహ్లాదంతో నిండి శోభిల్లుతోన్నట్లు పూర్తి మనశ్శాంతి చేకూరినట్లు తోచసాగింది. ఈ ఋతువులో బేడెన్‌కు హాజరయిన ప్రేక్షకులలో ఫలానివారు మిగతావారికన్న మెచ్చుకోతగ్గవారని చెప్పడానికి వీలు లేదు. ఆఖరుకు మా ముదుసలి రాయబారితో కూడ ఎవర్నీ పోల్చలేం. 'క్రోపాట్కిన్ రాకుమారుడు' నాపై చూపిన శ్రద్ధాభక్తులను వర్ణింప నలవి కాదు.

ఒకరు యువకులు, మరొకరు వృద్ధులు, ఇంకొకరు అంద మయిన ఆంగ్లేయుడు, వేరొకాయన ఫ్రెంచి దేశీయుడు సుందర మైన గడ్డాన్ని పెంచి, కళకళలాడే ముఖంతో హాజరయ్యేవాడు. ఇందులో ఎవరూ త్రోసిపారవేయవలసిన మనుష్యులు కారు. అందరూ నాకు ఒకలాగే కనిపించారు. దూరం చేయజాలని ఈ జట్టు నా పరిసర వాతావరణాని కెంతో శోభ చేకూరుస్తూ అత్యంత సంతోషదాయకంగా చేసేవారు. ముఖ్యంగా వారం దరిలోను పేర్కొనదగిన "ఇటాలియన్ ప్రభువు మార్క్విస్" ఒకాయన ఉన్నాడు. ఆయన సహేతుకమైన ధైర్య సాహసా లతో మిగతావారికంటె అన్ని విషయాలలోను ప్రథమ శ్రేణిలో నిలబడగల వీరుడు. అనేకసార్లు నన్నాయన ప్రశంసించాడుకూడ. నాతో కలసి తిరగడాని కే కాస్త సావకాశమున్నా దాని నాయన వినియోగించుకొనేవాడు. నాతో నృత్యానికి, గుర్రపు స్వారికి, వాహ్యాళికి, థియేటర్లకి, నేను వెళ్ళే ప్రతి ప్రదేశానికి నాతో హాజరై అస్తమానము నా సౌందర్యాన్ని పొగడేవాడు. నా బసచుట్టూ ఊరికే పనిలేకుండా ప్రదక్షిణాలు చేస్తూండడం చాలసార్లు నా కిటికీగుండా చూశాను. మిల మిల మెరిసే అతని విశాల నయనాలనుండి వెలువడే తీక్ష్ణమైన చూపులు నన్ను అప్పుడప్పుడు బాధపెట్టేవి. ముఖమంతా కంది ఎఱ్ఱబడి పోయేది. వెంటనే ముఖాన్ని వెనుకకు త్రిప్పేసేదాన్ని. అతడు నిజంగా యువకుడు, సుందరాకారుడు. కట్టుబాట్లతో గూడిన మంచి నడనడిక గలవాడు. అన్నిటికంటె అధికమైనది ఆకర్ష ణీయమైనది అతని చిరునవ్వు. తీర్చి దిద్దిన కనుబొమ్మల భావ వైశద్యాన్ని చూస్తే అచ్చంగా నా భర్తను పోలినట్లు కనబడే

వాడు. నిజానికి నా భర్తకంటె ఆతడే అందగాడనేది దాపరికం లేని మాట. అతని పొడుగాటి గడ్డం, అధరాలు, చూపులు చూస్తే వాటిల్లో పశుత్వం, మొరటుతనం కనిపిస్తున్నాయి. నా భర్తలో వుండే ప్రశాంతత, సౌకుమార్యం, మహోన్నతమైన స్వచ్ఛందత అతనిలో లేకపోయినా, నాపై అతనికున్న విపరీతమైన వెఱ్ఱి ఆపేక్షచే ఆకర్షింపబడ్డాను. నాపై జనించిన తీవ్ర ప్రణయావేశ క్లేశంతో అతడుకూడ బాధపడుతూన్నట్లు కనిపిస్తున్నాడు. అతన్నిచూస్తే ఒక్కొక్కప్పుడు జాలి, గర్వంకూడ కలిగేవి. అతని నీ ప్రణయ మార్గంనుండి తప్పించి, ఉపశాంతి కలుగజేసి, స్నేహ ధర్మ ధోరణికి తీసుకొనిరావడానికి ప్రయత్నించసాగాను. దీని నతడు గ్రహించి ఒక విధమైన ఉద్రేకంతో లోలోనకాగుతూ, ఏ నిముషాన్నయినా పైకి ప్రాకి అంతా ఆవరించుకొంటాయా అన్నట్లుండే మోహజ్వాలలను నాపై ప్రసరింపచేసి నాకు మనస్థిమితం లేకుండాచేసేవాడు. నా కటువంటి అనుభూతి కలుగకపోయినా అతనంటే ఎందుకో భయంవేసేది. నా కిష్టం లేకపోయినా అప్పుడప్పుడతనిని గురించే ఆలోచించేదాన్ని. నా భర్తకూడ అతనిని బాగా ఎరుగును. మా యితర పరిచితు లందరికంటె అతనినే బాగా గౌరవిస్తూ, ఒకమాదిరిగా అతనినే 'నా భర్త'గా చూచేవారు. అతన్నిపై ఆయనకు నిర్దయ, నిర్లక్ష్యంకూడ ఉండటూండేవి.

ఆ ఋతువు చివరి రోజుల్లో నాకు జబ్బుచేసింది. 15రోజులపాటు నే నింటిపట్టునే వుండిపోవలసివచ్చింది. నేను కొంచెం కోలుకొన్నాక ఒకనాటి సాయంత్రం నృత్యగానం వినడానికని సమాజానికి బయలుదేరాను. ఆనాటి విశేష మేమంటే,

"సర్వాతి సుందరి" అని పేరు గాంచిన స్మట్సు సతి అనే ఆంగ్లేయ యువతి సమాజానికి వచ్చింది. ఆవిడ రాకకోసం చాల కాలంనుండి అందరూ వేచియున్నారు. ఆఖరి కామె, నేను అస్వస్థతగా వుండి సమాజానికి హాజరు కాలేని రోజుల్లో వచ్చింది. నేను సమాజమందిరంలో కాలు పెట్టగానే నా చుట్టూ కొంతమంది చేరారు అంతకంటె ఎక్కువగా ఆ నూతన సుందర స్త్రీ చుట్టూ మూగారు. ఆమె గుణ శీలాలను గురించి, ఆమె సౌందర్యాన్ని గురించి నా చుట్టుప్రక్కలవారు ప్రస్తావించ సాగారు. నేనామెకేసి పరీక్షగా చూచాను. నిజంగా ఆమె చాల అందకత్తె, సందేహం లేదు. కాని ఆమె మనో గర్వం, అహంభావం చూసేసరికి అసహ్యంవేసింది. అంతవరకూ సమాజమంటే సమాజ కార్యకలాపాలంటే వుండే ఆసక్తి, శ్రద్ధ, వుత్సాహం నేటి సంఘటనలో నశించిపోయాయి. స్మట్సుసతి ఆ మరునాడు శిథిలావస్థలో నున్న కోటకు చిన్న వినోద యాత్రను ఏర్పరచింది. నన్నుకూడ రమ్మని కోరిందిగాని నే నామె ఆహ్వానాన్ని తిరస్కరించాను. మిగిలినవారు ఒక్కరూ మిగలకుండ ఆమెను అనుసరించారు. జేడెన్‌పై నాకున్న సదభిప్రాయాలన్నీ ఒక్కసారి పటాపంచలయ్యాయి. ఈ విపరీతమైన మార్పుకి నేను చకితురాల నయ్యాను. అందరూ దద్దమ్మల్లాగ కనపడసాగారు. అపరిమితమైన దుఃఖం వచ్చింది. వైద్య చికిత్స కూడ వదలివేసి రష్యా వెళ్ళిపోదా మనుకున్నాను. ఏదో అసూయభావం నాలో తలదాచుకొంది. అది ఏమిటో, ఎటువంటిదో యిప్పటికీ చెప్పలేను. జనసాంద్రత ఎక్కువగావుండే సమావేశాలకు వేటికీ అనారోగ్య నెపంపై హాజరయ్యేదాన్ని

కాదు. ఎప్పుడన్నా బయటకు వెళ్ళితే ప్రొద్దుఃపూటమాత్రం మంచినీరు తేవడానికి వెళ్ళేదాన్ని. మేరీ అనే రష్యన్ స్త్రీ నాకు తోడుగా వస్తూండేది. అప్పుడప్పుడామెతో సాయంసమయాల్లో వాహ్యాళికికూడ వెళ్లేదాన్ని. నా భర్త ఏదో పనిమీద "హీడెల్ బర్గ్" వెళ్ళుతూ నా చికిత్స పూర్తి కాగానే రష్యా వెళ్ళిపోదామని నాతో చెప్పి వెళ్ళారు. అప్పుడప్పుడు బేడెన్ వచ్చి నన్ను చూచి వెళ్లేవారు.

మరొకరోజున స్మట్సుసతి పేటకని అందరినీ లాక్కొని పోయింది. నేను, మేరీ ఆ సాయంత్రం కోటకు షికారు బయలుదేరాం. మా బండి రహదారి కిరుపార్శ్వాలా వున్న పురాతనమైన జీడిచెట్లగుండా, బేడెన్ చుట్టూనున్న సుందరాతి సుందర ప్రకృతిగుండా నెమ్మదిగా నడక సాగిస్తోంది. ఏమేమో సంభాషించుకొంటూ మేము కదలిపోతున్నాం. సూర్యుడస్తమించాడు. అరుణ కాంతు లింకా పూర్తిగా అదృశ్య మవలేదు. మా సంభాషణ ఇదివరలో ఎప్పుడూ సాగనంత తీవ్రధోరణిలో జోరుగా సాగుతోంది. మేరీని నేను చాలాకాలంనుంచీ ఎరుగుదును. కాని నేడామె యెంతో విజ్ఞానవతిగా, వివేకవతిగా నూత్న వికాసంతో శోభిల్లుతూన్నట్లు కనబడింది. ఆమె దగ్గరేమీ దాపరికం లేకుండా అన్నీ సూటిగా చర్చించాలన్న భావం, ఆమె మిత్రత్వాన్ని యెల్లకాలం పొందాలనే పూజ్యభావం, కల్గాయి. మా అంతరంగిక విషయాలను గూర్చి, పిల్లలను గూర్చి, బేడెన్‌లోని నిస్సారమైన జీవిత సరళిని గూర్చి చర్చించాక మా దృష్టులు, కోరికలు రష్యాదేశంపైకి, అచ్చటి ప్రజలకేసి, వారి పల్లె జీవిత విధానంవైపు పోయాయి. కోటలోనికి

ప్రవేశించాము. లోన చల్లని అమృత ప్రాయమైన నీడ వుంది. సూర్యాస్తమయపు ఎర్రని కాంతులా శిథిలాలపై పడితే శిథిలావస్థలోవున్న వాటికికూడ నూతన శోభ చేకూరింది. ఇంతలో ఏదో అడుగుల చప్పుడు ఎవరో మాట్లాడుతూన్న ధ్వని మాకు వినవచ్చాయి. ఆనాటి వాతావరణం, ప్రకృతి యెంతో రమణీయంగా వున్నమాట వాస్తవమే. అయినా మా రష్యన్ నేత్రాలకది సామాన్యంగానే వుందిగాని ఏమంత ఎక్కువగా లేదు. మాకెదురుగా పెద్ద ద్వారబంధ మొకటుంది. మేము ప్రశాంతంగా కూర్చొని సూర్యాస్తమయపు సొగసును తిలకిస్తున్నాము. ఆ కంఠ ధ్వనులు క్రమ క్రమంగా పెద్దవి కాజొచ్చాయి. ఎవరో నా పేరును తలపెట్టినట్లు వినవచ్చింది. ఆ సంభాషణంతా జాగ్రత్తగా వినసాగాను. ఆ కంఠాలనుకూడ గుర్తు పట్టాను. అందులో ఒకటి ఇటాలియన్ ప్రభువు మార్క్విస్‌ది. రెండవది ఫ్రెంచి స్నేహితునిది. వారిద్దరూ నన్ను గురించి, స్మోట్నుసతిని గురించి చర్చిస్తున్నారు. సౌందర్యానికి ప్రత్యక్ష ప్రతికక్షులుగా నిలచామని ఫ్రెంచి స్నేహితుడు చెపుతూండేసరికి నా నాడులు తీవ్రంగా కొట్టుకోసాగాయి. సావధానంగా మా యిద్దరి గుణగణాలను చెప్పుకొస్తున్నాడు. నేనప్పుడే ఒక బిడ్డతల్లినని, స్మోట్నుసతికి 19 సంవత్సరాలేనని, నాశిరోజాల సొగసు నా అందానికి దోహదమిస్తూన్నప్పటికి, స్మోట్నుసతిది సుందరమైన విగ్రహమని, అన్ని విధాల తరచిచూస్తే ఆమె మిక్కిలి సౌందర్య సంపదగల ప్రౌఢయువతి అని, నన్ను గురించి ఎక్కువగా చెప్పతగ్గదేమీ లేదనీ, యితర రష్యన్ రాకుమార్తెలున్నట్లే ఉన్నానని, ఈ మధ్య ఈ తరహా మనుష్యులను తా మిక్కడ ఎక్కువగనే

చూస్తూన్నామని చెప్పి, స్మట్సు సతితో ఎక్కువగా పోటీచేయకుండా దూరంగా నిలబడడంవల్ల నేను చాల తెలివయిన పని చేశానని, లేకపోతే స్మట్సు సతి సౌందర్యాతిశయం ముందు బేడెన్‌లో నేను, నా అందం, పూర్తిగా దిగదుడుపయేవాళ్ళమేనని అన్నాడు.

"ఆవిడను చూస్తే నాకు జాలి పుడుతోంది. నీ యందామె ప్రత్యేకత వహించి, నీతో తృప్తిపడి ఉంటే నయం" అన్నాడు ఫ్రెంచి యువకుడు గంభీరంగా.

"ఆమె యిక్కడనుండి వెళ్ళిపోతే నే నామెను తప్పకుండా వెంటాడుతాను–" ఈ మాటలు ఇటాలియన్ వాగ్ధోరణిలో వెలువడ్డాయి.

"నిత్యానంద పురుషుడవు నీవు. నీ కింకా కామోద్రేకం తగ్గలే"దన్నాడు ఫ్రెంచి స్నేహితుడు ఇకిలిస్తూ.

"కామం!" అని ఆశ్చర్యంగా రెట్టిస్తూ "అది నాకు చాల అవుసరం, అదిలేనిదే నేను జీవించలేను. జీవితాన్ని ప్రేమపూరితం చేసి సుఖమయంగా చేసుకోవడం ప్రతివారు వాంఛించదగినది. చేసుకోతగ్గదీను. ఈ విషయంలో నా పవిత్రప్రేమ నన్ను మధ్యస్తంలోముంచి మోసగించలేదు. దానిని కొనసాగంటూ తీసుకొనివెడతాను" అన్నాడు ఇటాలియన్ ప్రభువు మార్క్విస్.

"నీకు శుభ మగు గాక !" అని దీవించాడు ఫ్రెంచి స్నేహితుడు.

కొంచెం సేపటివరకు వారి మాటలేవీ మాకు వినపడలేదు. మెట్లుదాటి వస్తూన్నట్లు శబ్దం వినపడింది. మరికొన్ని

నిముషాలకు పక్కద్వారంగుండా మే మున్న చోటికి వచ్చి నిల బడి మమ్మిద్దర్నీ చూచి చకితులయ్యారు. మార్క్వేస్‌ను చూస్తే నా రక్తం ఉప్పొంగింది. వెనువెంటనే భయంకూడ వేసింది. కోటదాటి అంతా బయటకు వచ్చాం. తన చేతిని నా కందించా డతడు. నేను తృణీకరించలేకపోయాను. బండి విడచి మేము చాల దూరం పోతున్నాం. మా వెనకాల నెమ్మదిగా మేరీ, ఫ్రెంచి మిత్రుడు కలసి వస్తున్నారు.

ఫ్రెంచి స్నేహితుని మాటలకు నాకు చాలా చిన్నతన మైంది. వాస్తవాని కవన్నీ నే నిదివరలో అనుకొన్న భావాలే! వాటినే మాటలరూపంలో అతడు వక్కాణించాడు. మార్క్వేస్ కల్ల కపటాలు, దాపరికం ఏమీ లేకుండా తన ఉద్దేశాన్ని ధైర్యంగా వెలిబుచ్చిన పద్ధతిని చూస్తే నాకు ఆశ్చర్యం, కల వరం కల్గాయి. అతని ఆలోచన నన్నెంతో బాధపెట్టింది. యిదివరలో యెన్నిసార్లు త్రోసిపుచ్చినా చలించక, భయమనేది లేకుండా నాకు మరింత దగ్గరగా వస్తూంటే, అతనంటే అస హ్యం వేస్తోంది. చేయి విదలించుకొని, అత డడిగేవాటి కేమీ సమాధానం చెప్పకుండా వడివడిగా ముందుకు నడచిపోతు న్నాను. నా ఆకస్మిక దర్శనం గురించి, నాపై తనకు గల సదభి ప్రాయాన్ని గురించి ఏమిటేమిటో వాగుతున్నాడు. నే నవి విని పించుకోవడం లేదు. నా ఆలోచనలన్నీ నా భర్తపై, నా బిడ్డపై, మా గ్రామంపై లగ్నమయివున్నాయి. నా నడవడిని చూస్తే నాకే అసహ్యంగాను, సిగ్గుగానుఉంది. మా బసకు ఎంత త్వరి తంగా పోయి, నా ఏకాంత మందిరంలో ఎప్పుడు వాలుదామా అని నాకు హడావుడిగాఉంది. అక్కడ తీరుబడిగా మనోవీధిలో

చెలరేగిన తుపానును గురించి ఆలోచిద్దామనుకొన్నాను. మేరీ అతినెమ్మదిగా నడుస్తోంది. నాకు, బండికిమధ్య చాలదూరం ఉంది. నాతోవస్తూన్న మనిషి ఇంకా తన విపరీత భావప్రేరేపణ లోపడి తీవ్రంగా కొట్టుకొంటూ, ఆప్రయత్నాలలోనే ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నాడు. నన్ను బలవంతాన నిలిపి వేయాలని చూస్తున్న ట్లున్నాడు "అలాంటి పిచ్చిపిచ్చి పనులు, ప్రయత్నాలేమీ సాగనివ్వను" అని నాలో దృఢాభిప్రాయాల నేర్పరుచుకొంటు న్నానేగాని, అంతకంతకు తొట్రుపాటెక్కువైపోతూంది. అంతా గతజలసేతుబంధనమయింది. బాహ్యప్రపంచంలోనికివచ్చి చూచేసరికి అత నప్పుడే నాచేయిపట్టుకొని గట్టిగా నొక్కుతు న్నాడు. మేరీ మరొకమూలకు తప్పుకొంది. మేమిద్దరమే మిగిలి పోయాం. నాకు భయంవేసింది. "నన్ను క్షమించు" అని నెమ్మ దిగా అంటూ నాచెయ్యిని వదలించుకోడానికి గట్టిగా ప్రయత్నిం చాను, కాని నా లేసుకొంగు అతని కోటుబొత్తానికి తగులుకుంది. నామీదికివంగుతూ దానిని తీయబోయాడు అతనిచేయి నాకు తగిలింది. ఆ స్పర్శతో నాలో సగం భయం, సగం ఆనందం, ఏదో వింతానుభూతి ఒక్కసారి కల్గాయి. నా శరీరమంతా పులక రింపులతో వణకిపోసాగింది. అతని దుశ్చర్య నా కెంత ఏవగింపు కల్గించినదీ తెల్పడానికి అతనికేసి చురచురా చూడాలనుకొ న్నాను. కాని చూపు భయోత్సాహోద్రేకాలను మాత్రమే వ్యక్తపర్చగల్గింది. అతనికండ్లు ఆనందబాష్పాలతో చెమ్మగి ల్లాయి. తీక్షణంగా నాముఖంకేసి, మెడకేసి, వక్షస్థలంకేసి చూస్తున్నాడు. "నిన్ను నేనెంతో ప్రేమిస్తున్నాను. నీవే నా సర్వం" అని ఏమేమో ప్రేలుతూ, దూరంగాఉన్న అతని అధ

రాలు నన్ను సమీపిస్తున్నాయి. నాముఁజేయిచుట్టూ ఏవో రెండుచేతులు వచ్చి చుట్టుకొన్నాయి. ఆతర్వాత నన్నెవరో గట్టిగా, మరింత గట్టిగా నొక్కుతూ, ఒత్తుతూ కౌగలించు కొంటూన్నట్లు కనబడుతోంది. ఏదో జ్వర తీవ్రత నా నాడుల గుండా శరీరమంతా ప్రాకుతూన్నట్లు గ్రహించాను. నాదృష్టి సన్నగిల్లింది. హేయమైన అతని అక్రమచర్యలను నిరోధించడా నికి ఏదో ఘాటుగా చెప్పాలని నోరు మెదిపాను కాని,ఆ వణకులో నామాటలు నాకంఠంలోనే అంతరించిపోయాయి. అకస్మాత్తుగా నాబుగ్గపై ఒకముద్దు రాలింది. నావణుకు చల్లారిపోయింది. నిటా రుగా నిలబడి దృష్టి నిగుడించి అతనికేసి చూశాను. భయవి హ్వాల చిత్తంతో దేనిని ఆహ్వానిస్తూ అలా చలనంలేకుండా నిర్జీవ ప్రతిమలాగ నిలబడిపోయానో నాకే తెలియదు. అదంతా ఒక్క నిముషంలో జరిగిపోయింది! ఆ ఒక్క నిముషం భరించ డానికి శక్యం కాలేదు. ఆ కాస్త వ్యవధిలోను అతని నిజస్వరూ పాన్ని ఉన్నదున్నట్లు చూశాను. గడ్డిటోపి క్రిందిభాగానఉన్న విశాలమైన ఫాలభాగం. (నాభర్త ఫాలభాగంకూడా అచ్చంగా అలాగే ఉంటుంది) సంపంగి పూవులాంటి ముద్దొచ్చే అతని తిన్నని ముక్కు, విస్తరించిన నాశికారంధ్రాలు, ఒత్తుగా పెరిగిన పొడుగాటి మీసాలు, చిన్నగడ్డం, చక్కగా క్షౌరంచేసుకొన్న నున్నటిబుగ్గలు, ఎండ వేడిమికి ఎఱ్ఱబారిన కంఠం, అన్నీ పరీక్షగా చూశాను. అతనంటే అసహ్యం, భయం రెండూకూడ కల్గాయి నాకు. పూర్తిగా సమ్మతం కాని ఒక పరాయి పురుషుడు నాహృద యంలో హేయమైన కామోద్రేకాన్ని తీవ్రంగా రెచ్చగొట్టాడు. ఆ సుందరమైన మోటుమనిషి వదనంపై యెన్ని ముద్దులన్నా

ఏమీ అడ్డుచెప్పకుండా నేనే వర్షిద్దామనుకొన్నాను. ఆ తెల్లటి సుకుమార హస్తాల ఒత్తిడిలో నలిగిపోదామనుకొన్నాను. హటాత్తుగా, తలవని తలంపుగా నాముందు తెరచబడిన ఈ నీచాతి నీచమైన అఖాతంలోనికి, ఆనందంకోసం నన్ను నేనే త్రోసుకోవాలని వాంఛించాను.

"ఇప్పటికే నాహృదిలో అశాంతి సంక్షోభం చెలరేగింది. ఇంకా పెద్దపెట్టున, అసంఖ్యాకంగా ఈ శాంతి తుపానులు, విచ్చల విడిగా, నా హృదయంలో బద్దలు కావాల" ని నేను కోరుకొంటూన్నట్లు తోచింది.

నా నడుంచుట్టూ తనచేయిపోనిచ్చి, తన ముఖాన్ని నా ముఖం మీదికి వంచుతున్నా డతడు. 'మంచిది అలాగే కానీయి! ఇంకా మిగిలిన సమస్త పాపకర్మలు అవమానాలు నాపై కుప్పలుగా కురిసి, నన్ను లోతుగా పాతిపెట్టెయ్యాలి' అని కోరుకోసాగాను.

"నేను నిన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తున్నాను" అని ఏమేమో గొణుగుతూనే ఉన్నా డతడు. ఆధ్వని అచ్చంగా, నాభర్త కంఠ స్వరాన్ని పోలిఉంది. ఒకప్పుడెంతో అమూల్యవ్యక్తిగాకనబడ్డ నాభర్త, నాచంటిబిడ్డ, నాజీవితావధినుండి బయటపడ్డట్లు కనబడసాగారు. ఈవ్యవస్థలో మేరీ కేక వినబడింది. అటుమూలనుంచి పెద్దగా పిలుస్తోందామె. ఆపిలుపుతో నేను బాహ్యప్రపంచంలోనికి వచ్చాను. అతనివంకయినా చూడకుండా ఒక్కసారిగా చేతిని విదలించుకొని, ఆమె దగ్గరకు పరుగుతీశాను. బండిలోకూర్చున్నాక మాత్రం వెనుతిరిగి అతని కేసి ఒక్కసారి చూశాను. చిరునవ్వుతో టోపీసర్దుకొంటూ, "మనం రోజూ రహస్యంగా కలుసు

కోడానికొక ప్రదేశాన్ని ఏర్పరచుకొందామా?" అని ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తున్నట్లు. నాకేసి చూచాడు. ఆక్షణంలో అతనంటే నాకెటువంటి హేయమైన అభిప్రాయం ఏర్పడిందో అతనికేమీ అర్థమయినట్లు లేదు.

ఆలోచించి చూడగా భూతకాలమంతా అంధకారకూపంలో గడచిపోయినట్లు, ప్రస్తుతం నాజీవితమంతా పాపభూయిష్టంగా కొట్టుకొనిపోతూన్నట్లు, భావి నిస్సహాయంగా ఉన్నట్లు తోచింది. మేరీ ఏదో మాట్లాడుతోందిగాని, ఆమాటలభావం నాకేమీ బోధపడలేదు. నాస్థితికి జాలిపడి ఉపశాంతిమాటలేవో చెప్తోందనుకొన్నాను. నాపై ఆమెకు కల్గిన నీచభావాన్ని కప్పచూస్తోందని భావించాను. ఆమె పలికే ప్రతి పలుకులోను చూచే ప్రతిఒక్క చూపులోను ఈ హేయభావం, అవమాన ప్రదీప్తమైన జాలి నాకు కనబడుతున్నాయి. ఆ పాడు ముద్దుతో పొందిన అవమానం నాశరీరాన్నంతటినీ దహించివేస్తోంది. నాభర్త జ్ఞాపకంవచ్చినప్పుడల్లా ఆ బాధను మరింత ఓర్చుకోలేకపోతున్నాను. ఈ నా దీనస్థితిని గురించి, గదిలో ఒంటరిగా సింహావలోకనం చేసుకొనడానికి ప్రయత్నించాను. ఒంటరిగా ఉండడాని కెంతో భయంవేసింది. నాచేష్టలేమీ నిలకడగా నిలచుటలేదు. నాకొఱకై తేబడిన తేనీటిని ముట్టనే లేదు. హీడెల్‌బర్గులోనున్న నాభర్తను వెంటనే కలసికోవాలనే ఆరాటం బయలుదేరింది. ఆసాయంత్రమే బయలుదేరాలని నిశ్చయించుకొని హడావుడిగా ప్రయాణానికి తయారయ్యాను.

ఖాళీగానున్న రైలుపెట్టెలో నేను, నాదాసి ప్రవేశించాం. రైలు కదిలింది. గవాక్షంగుండా చల్లనిగాలి నాముఖం

మీాదికి వీస్తోంది. వేదనాపూరితమైన మనస్సును మరొకసారి దీక్షగా లగ్నపరచి, పాతజీవిత సంఘటలు స్మరించుకొంటూ భవిష్యజ్జీవితాన్ని గురించి ఏమేమో చిత్రించుకొంటున్నాను. పెండ్లిఅయిన క్రొత్తలో మా దాంపత్య జీవనం, అటు తర్వాత మేము ప్రథమపర్యాయం పీటర్సుబర్గు దర్శించినప్పటినుండి గడిపిన సంయుక్త జీవనం, నాకొక నూతనవికాసాన్ని కలుగజేశాయి. కాని అవే యిప్పుడు నా మనోఫలకంపై నింద్యమైన, ఒక మాయని మచ్చను చేశాయి. నికోల్‌స్కోనుండి మేము బయలుదేరడం, భావిజీవితానికి మేము వేసిన పథకాలు, ఒక్కొక్కటే జ్ఞప్తికి తెచ్చుకోసాగాను. మొట్టమొదటిసారిగా "పెండ్లిఅయిన రోజునుండి నేటివరకు నా వల్ల నాభర్త ఏమయినా ఆనందాన్నిగాని, సుఖాన్నిగాని, పొందగల్గారా?" అని నన్ను నేను ప్రశ్నించుకొన్నాను. ఆయనపట్ల చాల చెడ్డగా ప్రవర్తిస్తున్నాననికూడా గుర్తించాను "కాని ఎందుచేత అలా ప్రవర్తించవలసివస్తోంది ? అని మళ్ళీ ప్రశ్నించుకొన్నాను. "చెడుదారినుండి నన్నాయనెందుకు మళ్ళించలేదు ? ఎందుకు కపటనాటకమాడాలి ? తన భావాలేవీ విపులంగా విడమర్చి చెప్పకుండా అన్నీ తనలోనే దాచుకోవలసిన అగత్యమేమివచ్చింది? ఆయన తన పవిత్రప్రేమ ప్రభావంచే నన్నెందుకు ఆకర్షించలేకపోయారు? అసలాయన నన్ను త్రికరణశుద్ధిగా ప్రేమిస్తున్నారా ? లేదా ?' ఈలాంటి ప్రశ్నలెన్నో నామనోవీధిలోకి వచ్చిపడ్డాయి. ఆయన నిందార్హులయినా కాకపోయినా, ఆ నూతన వ్యక్తి నాబుగ్గపై పెట్టుకొన్న ముద్దుమాత్రం నాకింకా జ్ఞాపకంవస్తూనేవుంది. హీడెల్‌బర్గు సమీాపమయ్యేకొద్దీ నాభర్త ముఖచిత్రం మరింత విస్పష్టంగా

నాకళ్ళముందు తేలియాడసాగింది. మా యిద్దరి సమాగమ మంటే నాకింకా భయంవేసింది 'ఆయనతో జరిగినగాథ యావత్తు చెప్పి పశ్చాత్తాపంతో, అశ్రుబిందువులతో అంతటినీ తుడిచి పారేస్తాను. ఆయన నన్ను తప్పక క్షమిస్తారు' ఇవి నా భావపోకడలు. కాని ఆ "గాథ" ఏమిటో నాకే తెలియదు. మళ్ళీ వెనువెంటనే ఆయన క్షమిస్తారనే నమ్మకం లేకపోయింది.

నేను నాభర్తగదిలోనికి ప్రవేశించగనే ఆయన నాకేసి శాంత ప్రసన్నమైన వుత్సుకదృష్టితో చూచారు. వెంటనే ఆయనతో చెప్పదగ్గదేమీ నాదగ్గరలేనట్లు తోచింది. ఆయన్ని క్షమార్పణ కోరడానికి నేనేమీ తప్పుచేయలేదని భావించి నే పొందుతున్న చెప్పనలవికాని దుఃఖాన్ని పశ్చాత్తాపాన్ని నాలోపలనే దాచుకొన్నాను.

"ఇక్కడికి రావాలన్న ఆలోచన నీబుర్రలో ఏలా ప్రవేశించింది? నేను రేపే బేడన్ రావాలని అనుకొంటున్నాను"అని చెప్తూతూ నావైపొకసారి ఆశ్చర్యంగా తీక్షణంగా చూచి"అసలేం జరిగింది? నీకేమీ ఆపద సంభవించలేదుకదా?" అనితిరిగి ప్రశ్నించారు.

పైకి వ్యక్తంకాని దుఃఖంతో క్రుంగిపోతూ "ఏమీలేదు" అని ఆరంభించి "నేను మళ్ళీ అక్కడికి వెళ్ళను. మనం రేపే రష్యా వెళ్లిపోదాం" అన్నాను. కొంతసేపటివరకు ఆయనేమీ మాట్లాడలేదు కాని నావైపు ఏకధాటిగా చూస్తూనే ఉన్నారు. "అసలు నీకేం జరిగిందో చెప్పు ముందర" అని మళ్ళీ అడిగారు.

అప్రయత్నంగా సిగ్గుతో నాతల క్రిందికి దించుకొని పోయింది. దానితో అసంతృప్తిజ్వాలలు అహంకార జ్వాలలు ఒక్కసారి ఆయన కండ్లల్లో మెరిశాయి.

8

ఇంతవరకు మానవసంచలనములేని మానికోలోస్కా గృహంలో మరల క్రొత్త జీవనం కళకళలాడుతూ ప్రవేశించింది. కాని యిదివరకంతటి అమితానందకరమైన జీవితమాధుర్యం మచ్చునకైనా దొరకకుండా మాయమైన సంగతి చెప్పకతప్పదు. మా అత్తగారు చనిపోయారు. అంత పెద్ద గృహంలో మే మిద్ద రమే మిగిలిపోయాం. మా యిద్దరిమధ్యవుండే పూర్వపు సన్నిహిత స్నేహ సంబంధ బాంధవ్యాలు తిరిగి తలెత్తాలని వాంఛించటమాట అటుంచండి. అసలావిషయాన్ని చర్చించడానికే చీదరగావుండేది. ఆ చలికాలం నా అనారోగ్యంవల్ల మరింత నిస్సారంగా నిరుత్సాహంగా తరలిపోయింది. మా ద్వితీయ పుత్రుడు వుదయించేదాక నేను కోలుకోలేక పోయాను. పీటర్స్ బర్గులో మా యిద్దరి జీవనం ఎలాసాగిందో యిక్కడకూడ అలాగే నడుస్తోంది. అంతేగాని మా సంబంధ బాంధవ్యాలలో క్రొత్తగా మార్పులేమీ రాలేదు. ఆ కలతలు అలాగే ఉండి పోయాయి. మా స్వగృహంలోని ప్రతిగోడ, సోఫా, ఒకప్పుడు ఆయన నాకెంత ఆప్యాయంగా,అనిర్వచనీయమైన,అవిభాజ్యమైన అత్యవసర వ్యక్తిగా వుండేవారో మాటిమాటికి జ్ఞప్తికి తెస్తూ నేను పోగొట్టకొన్న పవిత్రమైన, అమూల్యమైన ప్రేమను పదే పదే స్మరింపచేసుకొనేటట్లు చేసేవి. ఒకరియం దొకరికుండే స్నేహ సౌజన్యాలు చల్లబడ్డాయి. ఏదో మహోపద్రవమైన ఆపద సంభవించడంవల్ల క్షమింపరాని ఘోరమైన నేరమేదో చేసినందువల్ల మేమిద్దరం దూరంచేయబడ్డట్లు కనపడుతోంది. ఒకవైపునుంచి నన్నాయన దండిస్తూ తనకేమీ తెలియనట్లు

నటిస్తూంటే నా కమితమైన బాధ కలిగేది. ఆయనను క్షమా ర్పణ కోరడానికి నేనేమీ తప్పుచేయలేదని, దండించవద్దని మొర పెట్టుకోవలసిన అవుసరమేలేదని నే నభిప్రాయపడ్డాను. మునుపటి మాదిరిగా తన మనస్సుని నా ఆలోచనలతో లయపరచి, సన్నిహితంగా సంచరించుటలేదని పూర్తిగా తెలుసు. కాని తన మనస్సు మరెవరిపైనగాని, ఏ వస్తువుపైగాని లగ్నపరచలేదనే సంగతి విస్పష్టం. అసలు ఎవరికయినా యివ్వడాని కాయన కిప్పుడు హృదయమనేది ఉంటేనా? కేవలం నన్ను కష్టపెట్టడానికే అప్పుడప్పు డామాదిరిగా ప్రవర్తిస్తున్నపటికి, పూర్వపు పవిత్ర ప్రేమ ఆయన శరీరమంతటా ప్రవహిస్తూన్నదని, దానిని పైకి తెచ్చుకోవలసిన బాధ్యత నాదేనని ఊహించి పలుమార్లు ప్రయత్నించి విఫలమనోరథురాల నయ్యాను. నిష్కపటమైన సంభాషణల నాయన సదా తప్పించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని, ఎప్పుడు ఏ ఉద్రేకచిహ్నాలు తలయెత్తి పిచ్చిపనులకు చోటిస్తాయోనని భయపడుతూ, నిస్సందేహంగా నా శీలాన్ని అనుమానిస్తున్నారని, నేను త్వరగానే తెలిసికోగల్గాను. మొదట్లో ఆయన నిష్కపటమైన సూటి సంభాషణలంటే నాకెంతో భయంగా ఉండేది. ఇప్పుడవన్నీ ఆయననుండి పూర్తిగా అదృశ్యమైపోయాయి. హఠాత్తుగా పోయి ' నన్ను మీ రనుమానించవద్దు. నేను మిమ్మల్ని గాఢంగా ప్రేమిస్తూనే ఉన్నాను ' అని చెప్పడానికిగాని, నాతో కలసి దైవప్రార్థనలు సాగించమని కోరడానికి గాని, లేదా నేను పియానోపై పాటలు పాడుతూంటే వినవలసినదిగా అర్థించడానికిగాని సావకాశాలు దొరకడం దుర్లభమైపోయాయి. మా అన్యోన్య సంసర్గమంతా ఏవో

నిర్దేశింపబడిన కొన్ని సత్కార్యకలాప కర్మకాండలలో నియమిత పద్ధతులలోనికి తేబడింది. ఎవరికి వారము ప్రత్యేకంగా జీవించడం మొదలుపెట్టాం. నా సహాయ సానుభూతు లేమీ అవసరంలేని స్వంత వ్యవహారాలలో ఆయన మునిగిపోయేవారు. వాటిలో జోక్యం కలుగచేసుకొని కొంత భారం మోయాలనే కోరికకూడ నాకు లేకపోయింది. పూర్వంలాగే నా నిస్వార్థ జీవనం నాకు సంక్రమించింది. కాని యిప్పుడిది మాటి మాటికి విచారాన్నిగాని, విసుగుదలను గాని, కల్గించుటలేదు. పోనీ మా యిద్దరి మధ్య తెంపజాలని ప్రేమపాశాలుగా పిల్లలిద్దరు అల్లుకొనిపోతారనుకుంటే, వారింకా పసితనంలోనే ఉన్నారు.

గ్రరున వసంతకాలం తిరిగి వచ్చింది. వేసవికాలమంతా మాతో కులాసాగా గడపడానికని కాట్యా, సోన్యాలువచ్చారు. నికోలోస్కాలో వున్న యింటిని బాగు చేస్తూన్నందువల్ల మేమంతా పోక్రొవిస్కోలోని మా పాత యింటికి వెళ్ళాం. మా యిల్లు మార్పేమీ చెందలేదు. ఆ వరండా, అందులోనున్న మడతబల్లు, నా పియానో వున్న ప్రాతఃకాల సమావేశ మందిరం, తెల్లటి లేసుతెరలతో శోభాయమానంగా అల రారే నా శయనమందిరం, బాల్యంలో నేను విహరించిన వుద్యానవనాలు నే నక్కడ విడచి వెళ్ళినవన్నీ అలాగేవున్నట్లు న్నాయి. నా గదిలో రెండు మంచాలున్నాయి. ఒకటి నాది. దానిపై పుష్టిగానున్న నా చిట్టితండ్రి కోకోషా కాళ్ళు,చేతులు పారజాచుకొని నిద్రపోతున్నాడు. రాత్రి ప్రొద్దోయిన తర్వాత పిల్లలిద్దరిని సిలువతో ముట్టించిరావాలని గదిలోనికి వెళ్ళాను.

వృయ్యాలలోంచి నా చంటిబిడ్డ వాన్యా తొంగిచూస్తున్నాడు. నా పని అయిపోయినాకూడ, ఆ ప్రశాంత వాతావరణంలో గదిమధ్యన నిలబడి పిల్లలవంక చూస్తూ నిలబడిపోయేదాన్ని. మరచిపోయిన పాత గాధలు, యవ్వనపు విపరీత చేష్టలు గది నలుమూలల నుండి, గది గోడలనుండి, తలుపు తెరలనుండి, ఒక్కుమ్మడిగా విజృంభించి ఆ పాత స్వరాలను చిన్నతనంలో పాడిన పాటలను పాడేవి. ఆ స్వర్గీయ దృశ్యాలన్నీ యిప్పు డేమయినాయి? ఆ తీయని పాటలన్నీ యెక్కడి కెగిరిపోయాయి? దివ్యమైన ఆ మహోన్నత సన్నివేశా లెప్పటికయినా తిరిగి వస్తాయా? అసందిగ్ధంగా, అల్లకల్లోలంగా నున్న స్వప్నాలన్నీ సత్యాలయ్యాయి. కాని తర్వాత ఆ సత్యాలన్నీ అణగద్రొక్క బడ్డాయి. జీవితమంతా నిస్సంతోషంగా, నిస్సారంగా, నికృ ష్టంగా మారిపోయింది. మిగతా ప్రకృతిఅంతా అలాగే మిగిలి వుంది. కిటికీగుండా కనుపించే మా వుద్యానవనం, అందులో ఒత్తుగా పెరిగిన లేపచ్చిక, దానిగుండా చిన్న కాలిబాట, ఆ త్రోవ ప్రక్కనున్న బెంచి, కొంచెం దూరంగానున్న చిన్న కోనేరు. దాని సమీపంగానున్న చెట్ల ఆకుల్లో దాగు కొని కూసే కోయిల కూతలు, ఆకోనేటిలో చక్కగా రెక్కలు విచ్చిన కలువలు, మా యింటిపైన ప్రకాశ వంతంగా ప్రకాశించే చందమామ—అన్నీ పూర్వ మున్నట్లే ఉన్నా వాటిలో అగోచరమైన అఖండమైన మార్పులెన్నో ఉన్నాయి. ఇదివరలో నేను, కాట్యా చావడిలో ప్రశాంతంగా కూర్చొని ఆయన్ని గురించి ఎడతెగకుండా కబుర్లు చెప్పుకొనే వారం. కాట్యా ముసలిదైపోయింది. ముఖమంతా ముడతలు

పడిపోయాయి. ఇదివరలోవలె కళ్లు సంతోషంతో క్రొత్త క్రొత్త ఆశలతో మెరయుటలేదు. ఏదో విచారాన్ని సానుభూతిని, పశ్చాత్తాపాన్ని వ్యక్తపరుస్తున్నాయి. మరల మేమిద్దరం సమావేశమయ్యాం. ఆనంద పరవశతను చేకూర్చు సంఘటనలను గూర్చి మే మిప్పుడు చర్చించలేదు. ఎంతసేపూ ఆయన్ని విమర్శించి, తీర్పు లివ్వడంలోనే సరిపోయింది. మేము ఊహించే అమర సౌఖ్యాన్ని పొందడానికి ఘనకార్యా లేమి చేశామా అన్న ఆలోచనే లేదు మాకు. పోనీ మా ఆలోచనలను, అభిప్రాయాలను, చేసిన తీర్పులను ప్రపంచానికి బహిర్గతం చేయవలసిన అత్యావసర మేమిటో కూడ మా దృష్టికి రాలేదు. "కాదు." అని మే మిద్దరం ఒకేసారి కుట్రదారుల్లాగ ఏమేమో గొణిగాం, ఇంత దుఃఖమయంగా మారడానికి గల కారణా లేమిటని వెయ్యిసార్లు ప్రశ్నించుకొన్నాం. కాని ఆయనలో మార్పేమీ లేదు. ఇదివరకటి మనిషే! లోతుగా, ప్రస్ఫుటంగా కనబడే ఆయన నుదుటిపై గీతలు, తెల్లగా నెరసిపోయిన కనుబొమ్మలు, తీక్ష్ణమైన చూపులు–ఇవన్నీ సదా నా కళ్ళముందు మబ్బుతెరలలాగ తరలిపోతున్నాయి. నేనూ పూర్వపు స్త్రీనే! కాని నాలో ప్రేమఅనే పదార్థ మిప్పుడు లేదు. ప్రేమించాలనే కోరికా లేదు. ఏ పని చేయడానికి కుతూహలం, ఆసక్తి రెండూ లేకుండా పోయాయి. సహనం, సంతృప్తి సమూలంగా నశించిపోయాయి.

నా భర్తపైనుండే ప్రేమ, వెనుకటి జీవితంలో వుండే ఆనందోత్సాహోద్రేకాలు–ఇవన్నీ కంటికి కనపడకుండా కేవలం కలలోని దృశ్యాల మాదిరిగా అయిపోయాయి. ఒకప్పుడు నాకు యితరుల సౌఖ్యంకోసం. ఆనందంకోసం జీవించడమే నా పరమా

వధిగా కనపడింది, అదే సరియైన మార్గమని, అదే నా కత్యంత సంతోషాన్ని కలుగచేసేదిగా తోచింది. అప్పుడా భావాలన్నీ వట్టి తెలివితక్కువవని నిర్ధారణ చేసుకొన్నాను. జీవితంలో ఏ ఒక్కరిపైన ఆకర్షణ లేనప్పుడు యితరులకోసమని జీవించడం మూర్ఖత్వం కాదా? పీటర్సుబర్గులో కాలుపెట్టడం నా సంగీతానికి స్వస్తివాచకం చదవడం రెండూ ఒకేసారి జరిగాయి ఇప్పుడు నా పియానోను చూడగనే మరల పాటలు పాడాలనే కోరిక బయలుదేరింది.

ఒక రోజున నా వంట్లో బాగుండనందున నేను ఇంట్లోనే ఉండిపోయాను. నికోలోస్కాలోని నూతన భవనాలను చూడడానికని నా భర్త కాట్యా, సోన్యాలతో వెళ్ళారు. క్రిందకుపోయి, వాళ్ళకోసం నిరీక్షిస్తూ పియానో దగ్గర కూర్చున్నాను. వెన్నెలనుగూర్చి పాడడం ప్రారంభించాను. చూపుదూరంలో ఎవరూ లేరు. వాతావరణం చాల ప్రశాంతంగా వుంది. తోటవైపు తలుపులన్నీ తెరువబడి ఉన్నాయి. ఈ నిశ్శబ్ద నీరవాన్నుండి ఏదో పరిచితమైన ధ్వని వచ్చింది. ఆతృతతో చుట్టుప్రక్కలంతా కలయచూస్తూ, సామాన్యంగా నేను పాడేటప్పుడు ఆయనకూర్చుండే మూలవైపు కూడ చూశాను. కాని అక్కడెవరూ లేరు. ఆ స్థలంలో చలనం లేని కుర్చీమాత్రం వుంది. కిటికీలోనుంచి చూస్తే సూర్యాస్తమయపు అరుణకాంతుల శోభలో, సన్నజాజిపువ్వుల పొద ప్రకాశిస్తోంది. సుగంధ పరిమళ పవనాలు నా నాశికారంధ్రాలను సోకుతున్నాయి. మోచేతులను రెండింటిని పియానోపై ఆనించి, అరచేతులతో నా ముఖం కప్పుకొని చాలసేపు కూర్చున్నాను.

ఏదో ఆలోచిస్తూ గతించిన గతాన్నంతో బాధతో జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొన్నాను. భావిని గురించి ఆలోచించడానికే భయం వేసింది. నా కింక భవిష్యత్తు లేనట్లు, ఏ విధమైన ఆశలు కోరికలు లేనట్లు కనబడసాగింది. 'నా జీవిత మంతటితో అంతరించి నట్లేనా?' అని వణుకుతూ నన్ను నే నొకసారి ప్రశ్నించుకొన్నాను. తల పైకెత్తి వెనుకటిదానినంతా ఒక్కసారి మరిచి పోవాలని ముందు జీవితాన్ని గురించి ఆలోచించ కూడదని నిశ్చయించుకొన్నాను. పాడిన పదాన్నే పదేపదే నాకు తెలియకుండా పాడేస్తున్నాను. "ఓ ప్రభూ! నే నేమయినా పాపం చేసినట్లయితే క్షమించు, మరల ఆనందమయ జీవితం పొందాలంటే నే నేయే మార్గాలలో పోవాలో నాకు ప్రబోధించి ఆత్మశాంతి చేకూర్చవా మహాప్రభూ" అని పరమేశ్వరుని ప్రార్థించాను. ఇంటిముందు మెట్లనుండి పచ్చగడ్డిగుండా ఎవరో వస్తూన్నట్లు శబ్దం వినవచ్చింది. ఆ ధ్వని చాల పరిచితమైనదిగానే ఉంది. ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసా లాపి జాగ్రత్తగా విన్నాను. వరండా దాక వచ్చి ఆ ధ్వని ఆగిపోయింది. ఆ ధ్వనికి నా హృదయమేమీ చలించలేదు. నేను పాట ఆపేశాను. అడుగుల చప్పుడు నా వెనుకనుండి క్రమక్రమగానన్ను సమీపిస్తోంది. హటాత్తుగా ఎవరిదో చెయ్యి నా భుజంపై పడింది.

"ఎంత తెలివయినదానివి! ఆ పాట పాడడానికే సమకట్టావూ?" అన్నా రాయన. నే నేమీ మాట్లాడలేదు. "టీ త్రాగావా ?" అని తిరిగి ప్రశ్నించారు. ఆయనకేసి చూడకుండా తల వంకించాను. నా ముఖంలో కనబడే ఉద్రేకచ్ఛాయలను చూడనివ్వకూడదని నా ప్రయత్నం. "వెధవ

గుఱ్రం దారిలో మారాంచేసింది. వాళ్ళు నెమ్మదిగానడిచి వస్తు న్నారు” అని జరిగిన గాధను వివరంగా చెప్పారు.

“అయితే వాళ్లు వచ్చేదాక ఆగుదాం” అని వరండా నుంచి బయటకు వెళ్లాను. నా వెనుక ఆయనకూడ వస్తారనే ఆశతో. కాని పిల్లలెలా ఉన్నారని అడుగుతూ వారిని చూడ డానికని పైకి వెళ్ళారు. ఆయన సరళతను చూచి మృదు మధుర మైన కంఠస్వరం వినడంతోటే, అసలు నే నేమయినా పోగొట్టు కొన్నానా అని సందేహం కలిగింది. ఇంతకంటె నేను వాంఛించే దేమిటి? ఆయన చాల సుస్వభావులు. కరుణామ యులు. అంతేకాదు. యింతకంటె మంచి భర్త, మంచి తండ్రి ఉంటారా? మరయితే అధికంగా నేను కోరేదేమిటో నాకే అర్థం కావడంలేదు. కాలిబాట ప్రక్కనున్న బెంచిపై కూర్చుండి మే మిదివరలో కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుకొనేవారం. ఇప్పుడు కూడ అక్కడే కూర్చుని ఆలోచించడం సాగించాను. సూర్యు డస్తమించాడు. మునిచీకటి పడుతోంది. శ్రావణ మాసపు వర్ష మేఘాలు యింటిపైన తోటపైన ఆవరించాయి. చెట్ల వెనకాల కనపడే దిక్చక్రంమాత్రం స్పష్టంగా వుంది. మాసిపోయే సంధ్యా కాంతిలో ఒక తారమాత్రం మిణుకు మిణుకు మంటూ ప్రకా శిస్తోంది. ప్రకృతంతా మేఘాలచే కప్పబడి నీటితుంపరకొరకు వేచియున్నట్లుంది. గాలి స్తంభించిపోయింది. ఒక్క ఆకయినా కదలడం లేదు. సన్నజాజి, అశోక పుష్పాల సుగంధ సౌరభ ప్రభావం తోటను, యింటినికూడ ఆవరించుకొంది. గాలి యావత్తు ఆ పుష్పాలలోనే దాగుకొన్నట్లుంది. ఘాటుగా సువా సనలు అలలు మాదిరిగా ఒక్కొక్కసారి మరీ యెక్కువగను,

మరికొంత సేపటికి వుధృతం తగ్గి పలుచబడి తక్కువగను ప్రసరిస్తున్నాయి. ఆ పరిమళ ప్రభావానికి తల దిమ్మెత్తి, కండ్లు చెవులుకూడ మూతలు పడిపోయాయి. సంపంగి, రోజా లింకా పూయటం లేదు. అందుకనే కాబోలు ఆ చివర అవి చలనం లేకుండా చక్కగా తీర్చి దిద్దిన వరుసలలో నిబ్బరంగా, నిటారుగా నిలబడి తమ ఎదుగుదలను ప్రకటిస్తున్నాయి. కోనేటిలోని కప్పలు కుతూహలంతో కులాసాగా బెకబెకమంటూ విరామం లేకుండా వానరాకముందే అరుపులు సాగించాయి. సంతత ధారగా వర్షించే వర్షం వాటి సవ్వడిని సునాయాసంగా అధిగమించి వువ్వెత్తుగా లేచింది. కోయిలలు, పక్షులు, తమ తమ తీయని కంఠాల నెత్తి పాటలతో సంభాషించుకొంటున్నాయి. ఆనందంతో ఒక పొదనుండి మరొక పొదకు పరుగులు తీస్తూ ఆడుకొంటున్నాయి. తపతపా విదలించుకొనే వాటి రెక్కల నుండి ఉద్భవించే ధ్వనిని సుస్పష్టంగా వినగల్గుతున్నాను. ఈ వర్షాకాలంలోకూడ ఆ కిటికీదగ్గర గూడు కట్టుకోడానికి కోకిల అతి చురుకుగా సన్నాహాలు సాగిస్తోంది. నేను వరండాలోనికి వచ్చేసరికల్లా అది రివ్వున చెట్లసందుల కెగిరిపోయి చెట్ల చాటు నుండి ఒక కూతకూసి ఆపేసింది. పాపం అదికూడ వర్షంకోసం ఎదురు చూస్తోంది!

ఈ విపరీతాలోచనలను అణచుకొందామని తీవ్ర ప్రయత్నం చేసి విఫలురాల నయ్యాను. దేనికోసమో ఎదురు చూస్తూంటే, విషాదచ్ఛాయ లేవో నన్ను సోకాయి.

ఆయన క్రిందికి దిగివచ్చి నా ప్రక్కనే కూర్చున్నారు "సోన్యా వాళ్లు వానలో తడిసిపోతారేమోనని భయంగా

ఉంది నాకు" అన్నారాయన. "అవును, నిజమే" అన్నాను నే నది ధృవపరుస్తూ, చాలసేపటివరకు యిద్దరం నిశ్శబ్దంగా కూర్చుండిపోయాం.

పవనరహితమైన మేఘ మొకటి క్రమక్రమంగా క్రిందికి దిగుతూ మధురమైన సువాసనల నెన్నింటినో నాశికా రంధ్రా లకు సరఫరా చేసింది. ఇంతలో హఠాత్తుగా ఒక చినుకు కాన్వాసు గుడ్డపై పడి క్రిందికి జారింది. వెనువెంటనే మరి రెండు ఆ సన్నని కాలిబాటలో రాలాయి. దాని నంటుకొని ఒక జల్లు చెట్లపై వర్షించింది. నెమ్మదిగా ఆ జల్లు పెరిగి పెద్దదై కుంభవృష్టిగా కురిసింది. ఈ దెబ్బతో కోయిలలు, కప్పలు ఒక్క సారి మూగనోము పట్టాయి. వాన ఎంతో దూరాన కురుస్తూ న్నప్పటికీ, హోరు స్పష్టంగానే వినిపిస్తోంది. అంతవరకు వరండా సమీపంలో ఎండుటాకుల మధ్య తలదాచుకొన్న పక్షివొకటి నెమ్మదిగా తన రెక్కలను విప్పి పదే పదే ఝుళిపిస్తూ ఎగిరి పోయింది. నా భర్త లేచి లోనికి వెళ్ళ ప్రయత్నించారు. ఆయన్ని ఆపాలనే ఉద్దేశంతో "ఇక్క డింత హాయిగా ఉంటే ఎక్కడికండీ వెళ్ళుతున్నారు" అన్నాను.

"మనం వాళ్ళకోసం వెంటనే గొడుగులు, గోనులు పం పాలి" అన్నారాయన.

"ఎందుకండీ మీ రనవసరంగా ఆదుర్దా పడతారు? ఈ వాన కొంచెంసేపటిలో వెలిసిపోదూ?" అన్నాను.

దాని నాయన నమ్మి ఆగిపోయారు. అక్కడే మరికొంత సేపటివరకు ఉండిపోయాం. వానలో తడిసి జారుజారుగానున్న గోడ నొకచేతితో ఆనుకొంటూ నా తలను బయటకు పెట్టాను.

సరికొత్త వర్షపు జల్లొకటివచ్చి, నా మెడను శిరోజాలను తడిపి వేసంది. మేఘాలు పలుచబడి తేలికై, పై కెగిరిపోతూ ఆకాశా న్నుండి అప్పుడప్పుడు చిల్లరగా చినుకులను వదలుతున్నాయి. వాటికితోడు గాలి కొద్దికొద్దిగా వీయడంవల్ల చెట్లాకులలో దాగుకొన్న చినుకులుకూడ జలజల రాలుతున్నాయి. కప్పలు బొరియలనుండి బయటకువచ్చి మళ్ళీ అరుపులు మొదలు పెట్టాయి. కోయిలలు మైకంనుండి మేల్కొని పొద పొదకు పరుగులిడుతూ, కుహు కుహూరవాలను ఆలాపిస్తున్నాయి. మబ్బు తెరలనుండి తేటబడిన ప్రకృతిఅంతా ప్రస్ఫుటంగా గోచరిస్తోంది.

వరండా మెట్లపై కూర్చుండి ప్రకృతిని పరిశీలిస్తూ ఒక చేతితో నా తడిశిరోజాలను నిమురుతూ "ఈ వాతావరణం ఎంత ఆహ్లాదంగా ఉందీ!" అన్నారాయన. "మానవుని కింతకంటె కావలసిన దేముంది?" అని అందుకొని "నాకు చాల సంతృప్తి కలుగుతోంది. ఇంతకంటె మరేమీ కోరను – అక్కరలేదుకూడ. నే నిప్పుడెంతో హాయిగా ఆనందంగా వున్నాను." అని పూర్తి చేశారు.

ఇదివరలో ఆయన భావాలను, మనో వ్యవస్థను మరో విధంగా వ్యక్తపరచారు. ఆయనెంత ఆనందమయ జీవితాన్ని గడుపుతూన్నప్పటికీ, సంతృప్తిలేక యింకా యింకా అధికంగా కావాలని కోరడం ఆయనకు పరిపాటి. ఇప్పుడో! నా హృదయ మంతా కానరాని కన్నీటికాల్వలో మునిగి చెప్పరాని పశ్చా త్తాపసాగరంలో తేలి కొట్టుకుంటూంటే ఆయనమాత్రం ప్రశాం తంగా కూర్చొని "నాకున్నది చాలు, దానితో సంతృప్తి చెందు

తాను - ఇంకేమీ అక్కరలేదు" అని మధుర భాషలు పలుకుతున్నారు.

"నాకుకూడ చాలా ఉల్లాసంగా ఉంది" అని ఆరంభించి "కాని ఈ సుందర ప్రకృతి శోభను చూస్తే కొంచెం విచారం కూడ కలుగుతోంది. నా మనోసీమలో పెద్ద కల్లోలం చెలరేగి, అసంతృప్తి జ్వాలలు విజృంభించుతూంటే, ఈ ప్రకృతిలోని ప్రతి వస్తువు, ప్రతిజీవి అందచందాలతో అలరారుతున్నాయి. అసలు కొద్దిగా ఆలోచించి చూస్తే బాధారహితమైన అణువేదయినా ఈ విశాల విశ్వంలో గోచరిస్తుందా? ఎంత ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణంలో విహరిస్తున్నా, భూతకాలపు సంఘటనలను స్మరించుకొని విచారించని జీవి ఉంటుందా?

అంతవరకు ఆయన నా తలను మృదువుగా నిమురుతూనే ఉన్నారు. ఒక్కసారి తన చేతిని వెనక్కి తీసుకున్నారెందుకో. కొంతసేపటివరకు ఏమీ మాట్లాడ లేదు.

"నే నదికూడ అనుభూతి చెందాను" అని మొదలుపెట్టి ఏవో పాత సంఘటనలను పునః స్మరించుకొంటూన్నట్లు ముఖ కవళికలను మార్చి, "ముఖ్యంగా చెప్పవలసి వస్తే వసంత కాలంలో నిశారాత్రులు నిద్రపోకుండా మేల్కొని ఏవేవో అనంతమయిన ఆశాలతల నల్లుకొంటూ మధుర ఊహాలలో తేలియాడుతూ, అప్పుడప్పుడు భయవిహ్వాల చిత్తంతో వణకుతూ, మరల ఏ చెడు రోజులు ప్రాప్తమవుతాయోనని మధ్య మధ్య బెదురుతూ అనేక రోజులు గడిపాను. ఆనందోద్రేకోత్సాహభయభ్రాంతులతో కూడిన ఆ ఆలోచనలే నా సన్నిహిత సహచరులు. నిజానికి వాటినే సుసాంప్రదాయాలు గల

శ్రేష్ఠమైన స్నేహబృందం అని పిలవాలి! అప్పట్లో జీవితమంతా యవ్వనఝరీవేగంలో కొట్టుకొనిపోతూ దివ్యస్వప్నాలతో, తీయని ఊహలతో, అనంతమైన ఆశలతో. మహోజ్వలమైన భావిని నా కండ్లకు చూపి నేత్రోత్సవంగా నృత్యం చేయించింది. కాని యిప్పుడో! అవన్నీ నన్ను ముందుకు త్రోసి తాము వెనకనే అదృశ్యమైపోయాయి. నా ప్రస్తుత జీవిత సరళికూడ సంతోషాన్ని కొల్లలు కొల్లలుగా అందచేస్తోంది. ఉన్నదానితోనే నేను తృప్తి చెందగలను" అని చంచలిత మనోధైర్యంతో సునాయాసంగా పూర్తిచేశారు. అవన్నీ వాస్తవిక విషయాలే అయినా వినడానికెంతో బాధ కలిగించాయి.

"ఇక మీరు ఆశించేదేదీ లేదా?" అని ప్రశ్నించాను.

నా ఊహలను ముందే గ్రహించి "అసంభవమైన వాటిని నే నెప్పుడూ ఆశించను" అని అందుకొని "ముందు నీ జుత్తు తడుపుకొనిరావాలంటే తడుపుకొని రా" అని చిన్న పిల్లవాని మాదిరిగా నా జుట్టు పీకుతూ, తడి శిరోజాలను మృదువుగా దువ్వుతూ "వానలో తడిసిన పచ్చటి చెట్లఆకులను, పచ్చికను చూస్తే నీ కసూయగా వుంది కదూ? ఆ వానలో, చెట్లాకులలో పచ్చటి లేబచ్చికలో నీవు ఐక్యమైపోవాలని వాంఛిస్తున్నావు కదూ? కాని వాటిని చూస్తూ నేను తృప్తిపడుతున్నాను. ప్రతి జీవి ఆనందంతో, యౌవనంతో చక్కగా అలరారుతున్నది" అని ముగించా రాయన.

"అయితే గతించినదానికి మీ రేమీ వగవరా?" అని ప్రశ్నించాను బరువెక్కిన హృదయంతో.

సమాధానం చెప్పేముందు ఆయన కొంచెం యోచిం చారు. నిర్భయంగా తన అభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చడానికి సంసిద్ధులవుతున్నారని నేను గ్రహించాను.

"ఉహూఁ! ఏమీ విచారించవలసిన పని లేదు" అన్నారు ముక్తసరిగా.

ఆయనవంక ఆయన కళ్ళల్లోకిచూస్తూ "అబద్ధం! వట్టి అబద్ధం!" అని "నిజంగా చెప్పండి, జరిగినదానికి మీ రేమాత్రం విచారించటం లేదన్నమాట!" అనడిగాను.

"లేదు" అని ఆ మాటనే అంటూ "దానికి నే నెంతో కృతజ్ఞుణ్ణి, అంతేకాని విచారించను."

"కాని ఆ రోజులు తిరిగి రావాలని వాంఛించరన్నమాట"

ఆయన ముఖము ప్రక్కకు త్రిప్పి, తోటకేసి చూస్తూ "లేదు! మరొక్కటి చెపుతా విను. నాకు రెక్కలు కట్టుకొని ఎగిరిపోవాలని ఉందనుకో. ఎలాగ? అది అసంభవం" అన్నారు.

"జరిగినదానిని మార్చడానికి ప్రయత్నించరుకూడా. అంతేనా? మిమ్మల్ని మీరు విమర్శించుకోవడంగాని, లేదా నన్ను విమర్శించడంగాని చేయరన్నమాట?"

"ఎప్పటికీ చెయ్యను! అదంతా మన మేలుకోసమే."

"అయితే నేనొకటి అడుగుతాను చెప్పండి" అని ఆయన్ని చెయ్యి పట్టుకొని నా వైపు త్రిప్పి "మరయితే మీకు నిజంగా నచ్చిన రీతిని నేను నడవాలని ఎప్పుడూ నాకు చెప్ప లేదేం? స్వాతంత్ర్యం పొందడానికి అర్హతలేని నాకు స్వాతంత్ర్యం ఎందుకిచ్చారు? హితోపదేశాల నెందుకు మానేశారు? మీ కిష్టమే ఉన్నట్లయితే నన్ను మరొక రీతిని నడిపించివుండేవారు.

అప్పుడిదంతా జరిగివుండేది 'కాదు." అని విచారాన్ని, నిరు త్సాహాన్ని, నిస్పృహను ప్రస్ఫుటంగా ప్రకటించేవిధంగా నిట్టూర్పు విడిచాను.

"ఏమి జరిగివుండేదంటావు?" అని ఆశ్చర్య సంభ్రమా లతో నా వైపుతిరిగి "ఇప్పుడున్నదాన్ని ఉన్నట్లు పరిశీలించి చూస్తే బాగానే వుంది, అంతేకాదు చాలా సంతోషప్రదంగా, చక్కగా వుంది" అన్నారు చిరునవ్వుతో.

ఆయన నిజంగా అర్థంచేసుకోలేదా? లేక యింకా క్రిం దకు దిగజారి అసలుపరిస్థితులను అర్థంచేసుకొనడానికి ఉద్యుక్తులు కావడంలేదుకదా? ఏది నిజం?" అని ఆలోచించసాగాను. హఠాత్తుగా మళ్ళీ మొదలుపెట్టి "పోనీ! యిప్పటికయినా, తప్పిద మేమీ చేయని నన్ను బాధించడం అన్యాయమని గుర్తించారా? మీరు నాపై గల విముఖతను, దేషాన్ని పరిమాణాలుగా తీసు కొని, నే నెంతో అమూల్యంగా భావించే ఆనందాన్ని అక్ర మంగా అపహరించడం న్యాయసమ్మతమేనా?" అని పూర్తి చేశాను.

"నీ వనేదేమిటి ప్రియా?" అని అడిగారు.

...ఆయనేమీ అర్థంచేసుకొన్నట్లు లేదు.

"నన్ను మధ్యలో అడ్డుపెట్టకండి! మీపై నాకుండే విశ్వాసాన్ని గౌరవాన్ని, పవిత్ర ప్రేమను మీరే చేతులారా కాజేశారు. పూర్వపు రోజుల్ని తలచుకున్నాకూడా మీరు నన్నింకా ప్రేమిస్తున్నారనే నమ్మకం కలగడం లేదు. నడుమలో మాట్లాడకండి! నన్ను పూర్తిగా చెప్పనీయండి. నన్ను చాలా రోజులనుండి హింసిస్తూన్న విషయాలన్నీ ఏకంగా ఒక్కసారే

చెప్పనీయండి. జీవితమంటే ఏమిటో నేను సరిగా అర్థం చేసుకో లేనంత మాత్రాన, అనుభవంవల్లే అన్నీ సుబోధక మవుతాయని నన్ను మీరు గాలికి వదలివేస్తారన్న మాట? తగిన విజ్ఞానాన్ని సంపాదించి మీకింకా చేరువగా చేరి మీ హృదయంలో ఉన్నత స్థానాన్ని సంపాదించాలని ఏడాదినుంచి ఆరాటపడుతూంటే నన్ను క్రూరంగా గెంటిపారేసి, నాకు కావల్సినదేమిటో పాపం మీ కేమీ అర్థం కానట్లు నటించడంకూడా నా తప్పిదంకిందే వస్తుందా? నే నేదో అపరాధం చేసి, నిస్సంతోషంగా కుమిలి కుమిలి ఏడుస్తూంటే మీరు దిగ్బంధన విధానాలన్నీ ప్రయోగించి మీ సమీపానికి రావడమే అసంభవం చేసేస్తున్నారు. అవును! నాకు తెలిసిందిలెండి. మన యిద్దరి ఆనందాన్ని దోచిన ఆ పాడు పట్టణ జీవిత రొంపిలోనికి నన్ను త్రోసిపారేయాలని చూస్తు న్నారుకదూ?"

"దాని నే విధంగా వ్యక్తపరచాను?" అని ఆశ్చర్య సం భ్రమాలతో ఉద్రిక్తులై ప్రశ్నించారు.

"ఎప్పటిమాటో ఎందుకులెండి. నిన్నటిదాకా మీ రేమంటూ వచ్చారు? ఈ పల్లెల్లో నేను నివసించలేనని, ఈ చలి కాలంకూడా పీటర్సుబర్గులో గడుపుదామని, ఒకే వరుసని ఏక ధాటిగా అస్తమానూ అంటున్నారా, లేదా! ఆ వెధవ పీటర్సు బర్గుఅంటే నాకు పరమ అసహ్యం!" అని ఆరంభించి "నా అభి ప్రాయాలతో ఏకీభవించి నన్ను సమర్థించకపోగా, ఆ మాటల టుంచి మాయమర్మంలేని సూటిసంభాషణలను సంపూర్తిగా విసర్జించేశారు. పోనీ యీమధ్య నాతో ఎప్పుడయినా నిష్కపట మైన ప్రేమపూరిత పలు కొక్కటయినా పలికారా? దుర్భరమైన

యీ మనోవేదనతో మొదలుకంటా కూలిపోతే, మీ రప్పుడు నా సామీప్యానికి చేరి, కేళించాలని కోరుతున్నారు కదూ?" అని సాగిస్తున్నాను తీవ్రధోరణిలో.

"ఆగు" అన్నారు తీవ్రమైన కఠోరస్వరంతో. "అల్లా ఆరోపించడానికి నీ కేమీ అధికారం లేదు. ఇదంతా నీకు నాపై అసంఖ్యాకంగా దురభిప్రాయాలున్నాయనే సత్యాన్ని నిరూపిస్తోంది. అంతేకాదు; నీ వసలు నన్ను........" అని ఆగారు.

"నేను ప్రేమించుటలేదనేగా? అనండి! తడబడతా రెందుకు? అనదల్చుకొన్న దేమిటో మిగిల్చకుండా పూర్తిగా అనేయండి, తీరిపోతుంది" అని ధైర్యంగా అనేశానేకాని, ఏక ధారగా అశ్రువులు నా కండ్లనుండి ప్రవహిస్తున్నాయి. బెంచీ మీదికి పోయి కూర్చుని జేబురుమాలుతో ముఖాన్ని కప్పు కొని ఏడ్వనారంభించాను.

"ఆయన నన్ను ఆ విధంగా అర్థం చేసుకొన్నారన్న మాట!" అని నాలో నేను బాధపడ్డాను, కన్నీరు ఆపుకొందా మని ఎంతో ప్రయత్నించాను. 'పూర్వము మా యిద్దరిమధ్య వున్న ప్రేమానురాగాప్యాయాలన్నీ మట్టిపాలయ్యాయి' అని ఎవరో నా హృదయసీమలో ఘోషిస్తోన్నట్లు తోచింది.

నన్ను సముదాయించడానికయినా ఆయన దగ్గరకు రాలేదు. ఆయన మాట్లాడబోయేసరికి కంఠం ఎండిపోయింది. అల్లాగే "నీవు దేనితో నన్ను సమీపించాలని కోరుతున్నావో నా కర్థం కావడం లేదు" అని మొదలుపెట్టి 'నేను నిన్ను యిది వరలో ప్రేమించినట్లు యిప్పుడు ప్రేమించుటలేదనేగా నీ అభి ప్రాయం?" అని ప్రశ్నించారు.

'ఇదివరలో ప్రేమించినట్లు!' అని ఆయనన్న మాటనే ఆశ్చర్యంగా రెట్టించాను. నా ముఖం జేబురుమాలు ముసుగులోనే వుంది. అశ్రువులు సంతతధారగా ప్రవహిస్తున్నాయి.

"దానికి కాలాన్ని నిందించవలసి వుంటుంది" అని ఆరంభించి కొద్దిసేపు నిశ్శబ్దంగా ఊరుకొని 'నీవు నిజంగా సిష్కపటాన్నే వాంఛిస్తూన్నట్లయితే యథార్థమంతా చెప్పనా? ఆ వేసవికాలంలో నిన్ను మొట్ట మొదటిసారిగా చూచినప్పట్నో నాకు మనశ్శాంతి వుండేదికాదు. రాత్రిళ్ళు పక్కమీదపరుండి, నిద్రమానేసి, ఎల్లప్పుడూ నిన్నుగురించే ఆలోచించేవాణ్ణి.

"నాలో నేనే ప్రేమను సృజించుకొన్నాను. అది నాహృదయంలో దినదినాభివృద్ధి చెందింది. మరల పీటర్సు బర్గులోను, తదితర విదేశాలలోను, నిద్ర లేకుండా అనేక భయంకరమైన రాత్రులను గడిపాను. నన్ను హింసించాలని చూస్తూవున్న ప్రేమను తుత్తునియలు చేసి, చెల్లాచెదరుగా తరిమి తరిమి కొట్టాలని విశ్వప్రయత్నం చేశాను. దానిని సర్వనాశనం చేయలేదు. కాని నాకు బాధ కలుగచేసిన భాగాన్ని మాత్రం పూర్తిగా తుడిచిపారేశాను. అప్పుడు నాకు గొప్ప మనశ్శాంతి లభించింది. నేనింకా ప్రేమిస్తున్నట్లే ఉంది. కాని యీ ప్రేమ మరొక రకమైన ప్రేమ" అని ఆయన తన గంభీరోపన్యాసాన్ని పూర్తిచేశారు.

"మీరు దానిని 'ప్రేమే' అని పిలువవచ్చును. కాని నేను హింస అంటాను! మీరు సమాజం బహు చెడ్డదని యెంచినప్పుడు, దానివల్లే నన్ను ప్రేమించుట మానేసినప్పుడు, ఆ

కార్యకలాపాల్లో నన్ను కలుగచేసుకోవద్దని ఎందుకు చెప్పలేదు?”
అని ప్రశ్నించాను.

‘అది సమాజంలోపం కాదు ప్రియా!’ అన్నా రాయన.

‘అయితే మరెందుకు మీా అధికారాన్ని అమలు జరుప లేదు? నన్ను యింట్లోనే బంధించివేయడంకాని, లేదా చంపి వేయడంకాని చేయలేకపోయూరా? నేను నా వెనుకటి ఆనం దాన్ని పొందలేనప్పుడు అదే మంచి మార్గం. ఈలాగ అవమాన కరమైన బాధతో కుళ్ళేదానికన్న సంతోషంగా చావునే ఆహ్వా నించేదాన్ని’ అని ఆగాను.

అప్పుడే కాట్యా, సోన్యా తడిసిన బట్టలతో సంతో షంతో గట్టిగా కేకలేసుకుంటూ వరండాలోనికి వచ్చారు. మమ్మల్ని చూడగానే ఒక్కసారిగా మౌనం వహించి యింట్లోకి వెళ్ళిపోయూరు.

చాలాసేపటివరకు మేముకూడా నిశ్శబ్దంగానే ఉన్నాం. నేను అనదలుచుకొన్నదంతా అని, ఆత్మసంతృప్తి కలుగజేసు కొన్నాను. ఆయనవంక ఒకసారి చూచాను. తలను చేతిమీాద ఆన్చి ఏదో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నారు. నా చూపున కేదో సమాధానం పంపుదామనుకొన్నారు. కాని ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి వూరుకొన్నారు.

నేనాయన దగ్గరకు వెళ్ళి తలక్రిందవున్న చేతిని లాగి వేశాను. ఆయన ప్రశ్నార్థకంగా నా ముఖంకేసి చూశారు.

‘అవును’ అని ఆయన ఆలోచనలను సాగిస్తూ బిగ్గరగా “మనందరికి అందులోను ముఖ్యంగా స్త్రీలకి స్వయంగా ప్రపంచ కంలోని సకల అనర్థాలు, అత్యాచారాలు, అనుభవంలోకి

వస్తే నేగాని మామూలు జీవిత పథానికిరారు. ఇతరులెంత అనుభవనీయులైనప్పటికి వారిమాటలు వీరికి రుచించవు. అత్యంతాకర్షణీయంగా వుండే ఆ అసహ్యావరణ అంతిమావధిని చేరుతున్నప్పుడు నిన్ను నే నెంతో మెచ్చుకున్నాను. అటువంటి కార్య కలాపాలలో కలుగచేసుకొనే కాలం నా కెప్పుడో చెల్లిపోవడంవల్ల, నీపై ఎట్టి వొత్తిడి తీసుకొనిరావడానికి నా కేవిధమైన అధికారం లేదని విచారించి నిన్ను ఒంటరిగా ఆ రంగంలో వదిలేశాను" అని సాగిస్తున్నారు.

నే నింతలో అడ్డుకొని "మీరే నన్ను మనసారా ప్రేమిస్తూన్నట్లయితే, మీరుకూడా నా సరసను నిలబడి అటువంటి అర్థరహితమైన, తెలివితక్కువయిన ప్రమాద పరిస్థితులలోనికి జారబడకుండా అడ్డగించి వుండేవారుకదా!" అన్నాను.

"నీ వెంత ప్రయత్నించినా అప్పట్లో నా మాట వినడం అసంభవమని పూర్తిగా తెలిసే వూరుకొన్నాను. పైగా స్వానుభవమే అత్యుత్తమ పాఠాన్ని గరపుతుంది కదా! ఇప్పుడు నీ కదంతా సుబోధకమైంది" అన్నారు.

"అందులో అతిశయోక్తి, ముందాలోచన, ఊహ చాలా ఉన్నాయనుకోండి. కాని కొంచెం ప్రేమఉన్నట్లయితే ...." అని మరల అన్నాను.

మళ్ళీ మే మిద్దరం కొద్దిసేపు నిశ్శబ్దంగా ఉండిపోయాం.

హఠాత్తుగా నిలబడి వరండాలో యిటుఅటు పచార్లు ప్రారంభించి "ఇప్పుడు నీవన్నది బాధాకరమైనప్పటికి వాస్తవిక విషయమే! అవును! నీవు చెప్పినది నిజమే. నేనే నిందార్హుణ్ణి" అంటూ నా కెదురుగా వచ్చి నిలబడి "నిన్ను నే నసలు ప్రేమించ

కుండా ఉండవలసింది. అథవా ప్రేమించినా యింత గాఢంగా కాకుండా మామూలుగా ప్రేమించియుండవల్సింది" అన్నారు.

"అవన్నీ మరచిపోదాం" అన్నాను సగం బెదురుతూ.

"లేదు, గతించిన దెప్పటికీ తిరిగి రాదు" ఆయన మాట్లాడుతూన్నకొద్దీ కంఠస్వరం క్షీణిస్తోంది.

ఆయన భుజంపై నా రెండు కోమల హస్తాలను ఆన్చి "అది ఎప్పుడో తిరిగి చేకూరింది" అన్నాను.

నా హస్తాలను తీసి నెమ్మదిగా నొక్కుతూ "నేను గతించినదానికేమీ చింతించడం లేదని పొరపాటున చెప్పాను. నిజానికి నేనెంతో విచారిస్తున్నాను. పూర్వపు ప్రేమ తిరిగియెన్నడూ రాదని లోలోపల నేను చాలా ఖేదపడుతున్నాను. ఇందులో ఎవరు నిందార్హులో నేను చెప్పలేను. ప్రేమ యింకా మిగిలియుంది; కాని యిది పూర్వపు తరహాది కాదు. దాని స్థానం ఖాళీగానే వుంది. కాని ఆ పదార్థమంతా వృధా అయిపోయింది. శక్తి యావత్తూ సన్నగిల్లింది. పూర్వ స్మృతులు, కృతజ్ఞత అలాగే ఉండిపోయాయేగాని........"

"అలా అనకండి" అని గద్గదస్వరంతో "మనం పూర్వంలాగానే వ్యవహరిద్దాం. అది తప్పక సాధ్యమవుతుంది కూడ" అని అంటూ ఆయన నయనాలలోనికి చూచాను. ఆయన చూపుల్లో క్రోధం, క్రూరత్వం లేదు. ఎంతో నిలకడ, ప్రశాంతత గోచరిస్తున్నాయి. నేనలా మాట్లాడుతున్నానేగాని, నా కోరికలు నా అర్జీ నెరవేరడం కేవల మసంభవమని నాకు పూర్తిగా తెలుసు. నెమ్మదిగా మృదువుగా ఆయన నవ్వారు. ఆ చిరునవ్వులలో ముసలితనం గోచరిస్తోంది.

"నీ కింకా క్రూరత్వం పోలేదు. నే నెంతో ముసలివాణ్ణయి పోయాను. నీవు నాలో వెతికే పదార్థం అక్కడ లేదు. ఎందు కనవసరంగా మనల్ని మనం మోసగించుకోవాలి" అన్నా రాయన నవ్వుతూనే. నే నాయన కెదురుగా వచ్చి నిలబడ్డాను. నా హృదయం చాలా కుదుటపడింది.

"జీవితాన్ని పునః ప్రారంభించాలని మనం ప్రయత్నించ వద్దు" అని ప్రారంభించి "మనమిక అనవసర నటనలు చేసుకో వద్దు. మన ఉద్రేకోత్సాహాలు ఒక చివరకు చేరినందుకు ఎంతో కృతజ్ఞులమై ఉండాలి. మన దాహం తీరింది. కావలసినంత ఆనం దాన్నికూడా అనుభవించాం. ఇక మన మీా దారినుండి తప్పు కొని వాళ్ళకి చోటివ్వాలి" అని నర్సు తీసుకొని వస్తూన్న నా చంటి బిడ్డ 'వాన్యా'కేసి చూపిస్తూ, "అది అక్షరాలా నిజం ప్రియా!" అని నా శిరస్సును దగ్గరకు లాగుకొని ముద్దు పెట్టు కొన్నారు. ప్రస్తుత మాయన నా ప్రియునిలాగ లేరు. ఎవరో పాత స్నేహితుని వలె వ్యవహరిస్తున్నారు. ఉద్యానవనంనుండి సంధ్యారోజా పుష్పాల వాసనా పటిను ఘాటుగా వస్తోంది. శబ్దా లన్నిటినీ ప్రక్కకుత్రోసేసి, నిశ్శబ్దం ఆవరించింది ఆ ఖాళీస్థలంలో. తారాపథంలో తార వెంబడి తార తళుక్ తళుక్ మని ప్రజ్వ రిల్లుతున్నాయి. ముఖం పైకెత్తి ఆయనవంకొకసారి చూశాను. హఠాత్తుగా నా హృదయం తేలికపడినట్లయింది. పాత కష్టాలను, వాటి బాధను గమ్మత్తుగా మంత్రం వేసి తీసివేసినట్లయింది. పిలుపునకయినా అందకుండా నా పాతభావాలు, అనుభూతులు, భూతకాలంలాగే మాయమైపోయాయి. వాటిని తిరిగి మనోవీథి లోనికి తీసుకురావడం అసంభవమేకాక, చాల బాధాకరమైన,

దుఃఖభాజకమైన విషయం. పోనీ నాకు ఆనందంగా కనపడిన ఆ కాలాన్ని మంచిదని పిలువగలమా? అదీకాక అది చాల రోజుల నాటి సంగతి !

"టీ త్రాగడానికి వేళయింది" అన్నారాయన అకస్మాత్తుగా. ద్వారం దగ్గరకు వెళ్ళగానే పిల్లవాని నెత్తుకొని నర్సు ఎదురుపడింది. చంటి బిడ్డను నా చేతులలోనికి తీసుకొని బయటికి కనపడే ఆ యెర్రటి చిరు పాదాలను గుడ్డతో కప్పి, నా బంగారు పాపను హృదయానికి హత్తుకొని మృదువుగా ఆ చిరు పెదవులపై ముద్దుపెట్టుకొన్నాను. అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో ముఖాన్ని అటునటు కదుపుతూ, తన చిన్న చేతిని చాచి ముడిచిన వ్రేళ్ళను విప్పి, ఏదో కావలసివచ్చినట్లు, లేదా ఏదో జ్ఞాపకం చేసుకొంటూన్నట్లు నెమ్మదిగా తన రెండు నయనాలను తెరిచాడు. తెరచీ తెరవడంతో నాపై చూపులను లగ్నం చేశాడు. ఆ రెండు చిన్ని నయనాలు మిలమిలా మెరిశాయి. దూరంగా వున్న చిగురాకువంటి రెండు పెదిమలు దగ్గరకు వచ్చి మళ్ళీ తెరచుకొని లే చిరునవ్వులను విరజిమ్మాయి.

"నా ముద్దుల రాశి" అని అంటూ మరింత గట్టిగా నా వక్షస్థలానికి అదుముకొన్నాను. నే నప్పుడు పొందిన స్వర్గీయానందంలో నా ప్రతి అంగం పులకరింపులతో గట్టిపడింది. ఈ పసికూన ఎక్కడ నలిగిపోతుందోనని భయపడ్డాను. కాళ్ళను, కడుపును, చేతిని, తలను వరుసగా ముద్దుపెట్టుకొంటున్నాను. ఇంతలో నా భర్త దగ్గరగావచ్చి నిలబడ్డారు. నేను బిడ్డ ముఖంపై గుడ్డకప్పి మరల వెంటనే తీసేశాను.

అతని చిరు గడ్డాన్ని ఆడిస్తూ, "ఇవాన్ సెర్గైచ్" అన్నాను. మళ్ళీ చంటిపిల్లవాని శరీరాన్ని గుడ్డతో కప్పడానికి నేనుద్యుక్తురాల నయ్యాను. నేను తప్ప ఆ బిడ్డవంక తేరిపార చూడడాని కెవ్వరికీ అధికారం లేదనేభావంతో నా భర్తవంక చూచాను. ఆయన నయనాలు నవ్వుతూ నావంక చూశాయి. నేను మరల మరింత ప్రేమతో సంతోషంగా ఆయన కంఠంలోనికి చూశాను. చాలాకాలంనుండి అదృశ్యమైన సౌందర్యమంతా లభించినట్లయింది నాకు.

మా వివాహకాలంనాటినుండి వస్తూన్న ప్రేమ, ఆనాటితో అంతమొందింది. పాత ఆలోచనలన్నీ అమూల్యములై సుస్థిరస్థాపితం చేయలేని మనుగడలైపోయాయి. కాని నా పిల్లలంటే మరొక నూతన భావానుభూతిగల గాఢమైన ప్రేమ జనించింది. ఈ క్రొత్త జీవనానికి, మరొక రకమైన సౌఖ్యానందాలకు నూతన మార్గాలన్నీ తెరచినది నా భర్తే!! ఈ విధమైన సంసారసుఖమైనా సుస్థిరంగా నిలచి, సంతోషప్రదంగా సాగాలని వాంఛిస్తున్నాను.

సమాప్తము.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA124B190
పుస్తకం పేరు	సంసారసుఖం
తారీఖు	29/10/24
ముందు అట్ట	ఉంది
వెనుక అట్ట	[illegible]
మొత్తం పేజీలు	181
పెద్ద సైజు పేజీలు	[illegible]
ఖాళీ పేజీలు	[illegible]
లేని పేజీలు	1,2
తయారు చేసినది	Kasimbi
పేజీలు విడదీసినది	Kasimbi
స్కాన్ చేసినది	Ch. Ramya
పరీక్ష చేసినది	DAVEED
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	GOOD